

การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปริญาานิพนธ์

ของ

พระมหาสุพิน ชินนะปัด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา

มกราคม 2546

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ของ

พระมหาสุพิน ชินนะปัด

12 ก.พ. 2546

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา

มกราคม 2546

ท 152220 จ.๒

พระมหาสุพิน ชินนะปัด. (2546). การศึกษาคูณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาดา สุธรรมรักษ์,
อาจารย์ ดร. อรรณพ โพธิสุข.

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษา และเปรียบเทียบคุณลักษณะของ
พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้าน
การเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม จำแนกตามตัวแปร อายุ
จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา วิทยาเขตที่ศึกษา วิทยฐานะเดิม และผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยชั้นปีที่ 1 ถึง
ชั้นปีที่ 4 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 281 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ
รวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 75 ข้อ
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที่
การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ย
เป็นรายคู่โดยวิธีของ เซฟเฟ

ผลการวิจัย พบว่า

1. พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีคุณลักษณะด้านการเรียน
ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน
อยู่ในระดับมาก
2. พระนักศึกษามีอายุต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนักศึกษามีอายุ 20 ปีขึ้นไปมี
คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมและด้านคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกับพระนักศึกษามี
อายุน้อยกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการเรียนไม่แตกต่างกัน
3. พระนักศึกษามีจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมและ
เป็นรายด้านทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกัน
4. พระนักศึกษากำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 มีคุณลักษณะโดยรวมแตกต่างกับ
พระนักศึกษากำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 และ ชั้นปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนักศึกษากำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 มีคุณลักษณะ
ด้านการเรียน แตกต่างจากพระนักศึกษากำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .05 และพระนักศึกษากำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับ
สังคมแตกต่างกับพระนักศึกษากำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนด้านคุณธรรมจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า พระนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกันมีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

5. พระนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาเขตต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาค มีคุณลักษณะด้านการเรียน และด้านความสัมพันธ์กับสังคม แตกต่างกับพระนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

6. พระนักศึกษามีวิทยฐานะเดิมต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกัน

7. พระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกับพระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

A STUDY OF STUDENT-MONKS' CHARACTERISTICS AT MAHAMAKUT
BUDDHIST UNIVERSITY

AN ABSTRACT

BY

PHRAMAHA SUPHIN CHINNAPAD

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education Degree in Higher Education
at Srinakharinwirot University

January 2003

Pramaha Suphin Chinnapad. (2003). *A study of student-monks' characteristics at Mahamakut Buddhist University*. Master thesis, M.Ed. (Higher Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assist. Prof. Dr. Suchada Suthummaraksa, Dr. Annop Phothisuk.

The purposes of this research were to study characteristics of student-monks at Mahamakut Buddhist University in overall of three areas and each area of student-monks' characteristics : knowledge, social relations, moral and ethics, and to compare overall of three areas and each area among student-monks with different ages, number of years in monkhood, class status, campuses, academic standings, and academic achievements. The sample of the study consisted of 281 student-monks at Mahamakut Buddhist University in the first semester of the academic year 2002. The research instrument used for collecting data was a five-rating scale questionnaire with 75 items. Arithmetic mean, standard deviation, t-test, one-way analysis of variance and Scheffe's method were utilized for data analysis.

The results of the study revealed that :

1. The characteristics of student-monks at Mahamakut Buddhist University in overall of three areas and each area were at the high level.
2. There was significant difference at the .05 level of student-monks' characteristics in overall of three areas between student-monks who were less than 20 years old and those who were older than 20 years old. Considering in each area, there was a significant difference at the .05 level of characteristics in social relations and moral and ethics when comparing student-monks who were older than 20 years old students and those who were less than 20 years old.
3. There was no significant difference of characteristics in overall of three areas and each area when comparing student-monks with different number of years in monkhood.
4. There was a significant difference at the .05 level of student-monk's characteristics in overall of three areas when comparing student-monks with different classes. Considering in each area, there was a significant difference at the .05 level of characteristics in knowledge and social relations when comparing the second year and the fourth year student-monks.

5. There was significant difference at the .05 level of student-monks' characteristics in overall of three areas between student-monks who are studying at the central campus and those who are studying at the provincial campus. Considering in each area, there was a significant difference at the .05 level of characteristics in knowledge and social relations when comparing student-monks who are studying at the provincial campus and those who are studying at the central campus.

6. There was no significant difference of characteristics in overall of three areas and each area when comparing student-monks with different academic standing.

7. There was no significant difference of characteristics in overall of three areas when comparing student-monks with different academic achievement. Considering in each area, there was a significant difference at the .05 level of characteristics in social relations when comparing student-monks of the high academic achievement and average academic achievement.

ปริญญาบัตร

เรื่อง

การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ของ

พระมหาสุพิน ชินนะปัด

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

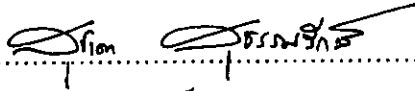

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพรณี หะวานนท์)

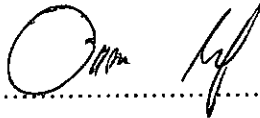
วันที่..๒๒...เดือน มกราคม พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญาบัตร

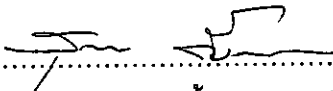
.....ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ สุธรรมรักษ์)

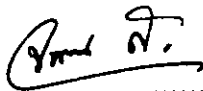
.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร. อรรถพร โพธิสุข)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ ดร. สุพร ตั้งสมรพงษ์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ ดร. จารุวรรณ สกุลคู)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา สุธรรมรักษ์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร. อรรณพ โพธิสุข กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สุพร ตั้งสมรพงษ์ และ อาจารย์ ดร.จารุวรรณ สกุลคู กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติมสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำที่ดี ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ ซึ่งเป็นประโยชน์ ต่อการทำปริญญานิพนธ์ในครั้งนี้เป็นอย่างมาก และขอเจริญพรขอบคุณ อาจารย์ ดร. มนัส บุญประกอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วนิดา ขำเขียว ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณท่านทั้งหลายไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม ที่เมตตาอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ สนับสนุนทุนในการศึกษาครั้งนี้ พระเดชพระคุณพระราชกวี พระเดชพระคุณพระอริยมธี และพระอาจารย์มหาประเสริฐ ธิรสีโล ที่เมตตาอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือ ให้คำแนะนำที่ดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาของท่านเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณท่านพระครูปริชาทรรมวิธาน และพระมหาสงกรานต์ ที่กรุณาให้ความสะดวกในการเก็บข้อมูล และขอขอบคุณพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยส่วนกลาง วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณ์ราชวิทยาลัย และวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัยทุกท่าน ที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ขอเจริญพรขอบคุณ พี่ ๆ น้อง ๆ เพื่อน ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาเอกการอุดมศึกษา ทุกท่านที่ช่วยให้คำปรึกษาที่ดี และขอเจริญพรขอบคุณ คุณโสภาวดี บุญยฤทธิกิจ และคุณศรัณย์รัฐ นิลชาติ ที่ช่วยเหลือในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณอันประเสริฐของพระศาสนา ที่มีอุปการะคุณ แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง พระคุณของบิดา-มารดา และครู อาจารย์ ที่ได้อบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ และเป็นกำลังใจที่ดีให้แก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

พระมหาสุพิน ชินนะปัต

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
ความสำคัญของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
สมมติฐานการวิจัย.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
คุณลักษณะและธรรมชาติของนักศึกษา.....	10
ประเภทของนักศึกษา.....	16
คุณลักษณะของนักศึกษา.....	18
คุณลักษณะด้านการเรียน.....	18
คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคม.....	23
คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม.....	29
คุณลักษณะของนักศึกษาที่พึงประสงค์.....	34
คุณลักษณะและบทบาทของพระสงฆ์.....	37
การศึกษาของพระสงฆ์.....	42
การจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.....	46
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	56
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	56
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	57
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	59
การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	81
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	81
วิธีดำเนินการวิจัย.....	81
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
อภิปรายผล.....	84
ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้.....	97
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	99
บรรณานุกรม.....	100
ภาคผนวก.....	112
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและหนังสือเชิญ.....	113
ภาคผนวก ข แบบสอบถามและหนังสือนำ.....	119
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	131

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 โครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.....	50
2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา.....	56
3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิทยาเขตที่ศึกษา.....	57
4 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา.....	62
5 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะของพระนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน.....	63
6 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะของพระนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเรียน.....	64
7 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะของพระนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านความสัมพันธ์กับสังคม.....	67
8 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะของพระนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านคุณธรรมจริยธรรม.....	69
9 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามอายุ.....	72
10 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ.....	73
11 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา.....	74
12 การทดสอบความแตกต่างของคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย โดยรวมทั้ง 3 ด้าน จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา เป็นรายคู่.....	75
13 การทดสอบความแตกต่างของคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย ด้านการเรียน จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา เป็นรายคู่.....	75
14 การทดสอบความแตกต่างของคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย ด้านความสัมพันธ์กับสังคม จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา เป็นรายคู่.....	76
15 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามวิทยาเขตที่ศึกษา.....	77
17 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามวิทยฐานะเดิม.....	78

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
18 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	79
19 การทดสอบความแตกต่างของคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านความสัมพันธ์กับสังคม จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่.....	80

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

- 1 คณะและสาขาวิชาที่เปิดสอนในของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย..... 50

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่สำคัญของประเทศเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ ทักษะ วิจารณ์ญาณ การพัฒนาตนเองสู่การค้นหาค้นหาตนเอง เพื่อให้ผลของคำว่า "บัณฑิต" ที่เป็นผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษามีความพร้อมที่จะออกไปรับใช้ตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ด้วยจิตวิญญาณในการแสวงหาความหมายและจุดยืนของตนเองในสังคม (มนตรี ด่านไพบูลย์. 2541 : 19) การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับสูงที่มุ่งพัฒนาคนเพื่อเข้าสู่วิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศที่สำคัญรวมทั้งการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มพูนขีดความสามารถทางวิชาการระดับสูงในสาขาวิชาการต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือและฐานกำลังอำนาจทางความรู้ ความคิด และเทคโนโลยีระดับสูงให้กับประเทศต่อไป (วันชัย ศิริชนะ. 2540 : 3)

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันออกไปหลายระดับ กล่าวคือ ระดับปริญญาตรี มุ่งเพื่อพัฒนานิสิต นักศึกษา ให้มีความรู้พื้นฐานทั่วไป มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพและวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับเน้นความเป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา การจัดการศึกษาในระดับนี้จึงเน้นขั้นต้นสอน การอบรม การจัดกิจกรรม และการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ส่วนการจัดการศึกษาระดับปริญญาโทมุ่งเพื่อพัฒนางาน คือการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนางาน และการปรับปรุงงาน การจัดการศึกษาในระดับนี้จึงต้องเน้นการค้นคว้า การวิจัย และการแสวงหาความรู้ และในระดับปริญญาเอกเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเพื่อการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การค้นหารูปแบบ และทฤษฎีใหม่ ๆ การจัดการศึกษาในระดับนี้จึงเน้นการวิจัยอย่างลุ่มลึกเฉพาะศาสตร์ (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์. 2535 : 101) อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาระดับใด การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งความรู้ความสามารถ และสติปัญญาเพียงพอที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ภารกิจในด้านการผลิตบัณฑิตให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ สติปัญญา สังคม ร่างกายและจิตใจ เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม จึงถือว่าเป็นภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ดังที่พระธรรมปิฎก ประยุทธ์ ปยุตโต (2541 : 75-76) ได้กล่าวว่า การศึกษานั้นมีหน้าที่หลัก 2 ประการ คือ (1) ถ่ายทอดศิลปวิทยา หมายถึง การถ่ายทอด รักษา ส่งเสริมเพิ่มพูนวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนสืบทอดมรดกวัฒนธรรมทางวิชาการของมนุษย์ ซึ่งมีทั้งภาระกิจระยะสั้นและระยะยาว และ (2) การชี้แนะให้รู้จักการดำเนินชีวิตที่ดำรงถูกต้องและฝึกฝนพัฒนาตนจนถึงความเป็นคนที่สมบูรณ์และอธิบายเพิ่มเติมไว้อีกว่า

การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่ดีมีคุณภาพนั้น จะต้องพัฒนาที่จิตใจตลอดจนบุคลิกภาพเป็นสำคัญ เพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจ หรือ เจตนาเป็นไปตามเจตจำนงและสิ่งจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้ว ก็สามารถควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ตั้งงามด้วย (พระธรรมปิฎก. 2540 : 11) การดำเนินงานด้านการพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจึงนับเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่ง อีกประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งโดยทั่วไปมีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุน ให้นิสิตมีความเปลี่ยนแปลงที่เป็นพัฒนาการในการเรียนรู้ 2 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Outcomes) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาความรู้ ความสามารถ กับด้านจิตพิสัย หรือด้านที่ไม่เกี่ยวข้องกับสติปัญญา (Affective or Non - cognitive Outcomes) ได้แก่ ความเข้าใจตนเองเจตคติและค่านิยมต่อสิ่งต่าง ๆ ความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น คุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคม และคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น (Astin. 1993 : 143)

นักศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในสังคมเป็นอย่างมาก โดยคุณลักษณะหรือสภาพของนักศึกษานั้น มีลักษณะคาบเกี่ยวกับความเป็นเยาวชน และความเป็นผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยหนุ่มสาวที่กำลังมุ่งศึกษาวิชาการและวิชาชีพ เพื่อเตรียมตัวไปประกอบอาชีพในอนาคต และมีบางส่วนเป็นผู้ใหญ่ที่เข้าศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้วิชาการ และวิชาชีพ ตลอดจนเป็นการส่งเสริมความก้าวหน้ามีปัญญารอบรู้ในวิทยาการ รู้ถึงคุณค่าวัฒนธรรมที่ได้ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ พร้อมทั้งเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมที่จะนำไปเป็นหลักให้รู้จักคิด วิวินิจฉัย ใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ และเป็นผู้นำในอนาคต นอกจากความสามารถในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว นักศึกษาจึงควรเป็นผู้ที่มีความรู้ รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ มีความสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้มีความคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพ มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ร่างกายแข็งแรง และจิตใจเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้อง และสามารถประกอบอาชีพอิสระได้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530 : 91) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันหลักในการสอนพระพุทธศาสนาชั้นสูง นอกจากจะมีหน้าที่ส่งเสริมหลักกระจายโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่ศาสนิกชนทั่วไป และผู้ด้อยโอกาสแล้ว ยังจะต้องสามารถส่งเสริมบทบาทของประเทศในประชาคมนานาชาติ อีกด้วย (สัมพันธ์ เย็นสำราญ. 2535 : 5) ดังที่พระธรรมปิฎก ประยูร ปยุตโต (2538 : 35-36) กล่าวว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์ยังมีเกียรติคุณที่ว่าในระยะเวลาที่สังคมเปลี่ยนแปลงไป มหาวิทยาลัยได้ให้การศึกษากลับมาทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้วไปพูดคุยกับคนสมัยปัจจุบัน เผยแผ่พระศาสนา ได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นส่วนที่คำชูสถาบันคณะสงฆ์หรือกิจการพระศาสนาให้อยู่ได้ ดังที่ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2544 : 35) ตรัสว่า บัณฑิตควรหมายถึงคนที่มีความรู้ก็ไม่ผิด แต่ควรต้องหมายถึงคนที่มีความดีอย่างมากด้วย จึงจะสมบูรณ์ ควรเป็นที่ชื่นชมยินดีได้ นั่นก็คือบัณฑิตต้องมีทั้งความดีด้วยจะมีแต่ความรู้ระดับบัณฑิตในทาง

โลกเท่านั้นไม่เพียงพอ ดังนั้นการพัฒนาพระนักศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ สามารถที่จะเผยแผ่ พระสัทธรรมอันนำมาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขแก่สังคมได้ การให้ความสำคัญกับการพัฒนา คุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นสิ่งที่ สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ตระหนักถึงความสำคัญนี้และได้มุ่งเน้น การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้พระนักศึกษามีคุณลักษณะดังกล่าวที่ สมบูรณ์ และสามารถเป็นพึ่งทางจิตใจของศาสนิกชนได้เป็นอย่างดีต่อไป

ในโลกยุคสังคมแห่งความรู้ (Knowledge - based Society) ที่ความรู้และภูมิปัญญา ของแต่ละสังคม ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพและความสามารถในการ พัฒนาประเทศและแข่งขันกับนานาประเทศได้ส่งผลให้หลายประเทศทั่วโลกทบทวนบทบาท และแนวทางการจัดการศึกษาของตนอย่างจริงจัง ด้วยเป้าหมายเพื่อสร้างและพัฒนากำลังคนที่มี ความสามารถที่จะนำการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศให้ก้าวสู่ ศตวรรษใหม่ได้อย่างมั่นคง สมภาคภูมิ ดังที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538 : 6) กล่าวไว้ว่า มนุษย์มีคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งคือ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา และตลอดการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคน ความสามารถนี้ได้สั่งสมพัฒนาสืบทอด ต่อมาเป็นลำดับ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กระบวนการเรียนรู้ลักษณะดังกล่าวนี้คือ “การศึกษา” การศึกษากับการดำเนินชีวิตของมนุษย์จึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และที่สำคัญที่สุดต้องได้รับการ ส่งเสริมสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา คณาจารย์ บุคลากรในสถานศึกษานั้นด้วยในส่วน ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จากงานวิจัยของ สัมพันธ์ เย็นสำราญ (2535 : 187) พบว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับการเรียน การสอนในมหาวิทยาลัยยังขาดแคลน และไม่มีความพร้อมอีกหลายอย่าง เช่น ห้องสมุดที่มี เอกสาร ตำราที่ทันสมัยไม่มากนัก วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอต่อความ ต้องการใช้ ตลอดจนครูอาจารย์ของมหาวิทยาลัยก็ยังขาดการส่งเสริมในด้านวิชาการเพียงพอ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคในการพัฒนาการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งไม่ เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าของพระนักศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมนึก ตะรังษี (2535 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในสภาการศึกษามหามกุฏ ราชวิทยาลัย พบว่า สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยค่อนข้างแออัด ขาดอาจารย์ผู้สอนที่มี ความรู้ความสามารถวิชาเฉพาะ ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน และห้องสมุดมีหนังสือค่อนข้าง เก่ามาก อีกทั้งหนังสือที่มีอยู่ตามหลักสูตรใหม่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของพระนักศึกษา

พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งหมายถึงทั้งพระภิกษุและสามเณร ย่อมมีคุณลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากสถานภาพ อายุ คณะวิชาที่ศึกษา และภูมิหลัง กล่าวคือ พระนักศึกษาที่อยู่สถานภาพที่เป็นพระภิกษุอาจจะมีประสบการณ์แสวงหาความรู้ การปรับตัว เข้ากับสังคม มีกิจกรรมารยาทที่ส่ำรวมค่อนข้างมากกว่าพระนักศึกษาที่อยู่ในสถานภาพที่เป็น สามเณร อย่างไรก็ตาม พระนักศึกษาก็ยังมีระเบียบวินัย หรือที่เรียกว่า ศีล เป็นเครื่องคุ้มกัน

แต่บางครั้งในความเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยย่อมมีคุณลักษณะด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไปตามวุฒิภาวะของแต่ละคน ดังที่พระเทพปัญญามุนี (2545 : สัมภาษณ์) กล่าวไว้ว่า พระนักศึกษาที่พึงประสงค์นั้นควรมีหลัก 3 ประการของมหาวิทยาลัย คือ ระเบียบ สามัคคี และการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนั้นแล้วจะต้องพร้อมด้วยคุณลักษณะ 3 ประการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ เก่ง ดี และมีสุข เก่ง คือมีความรู้ความสามารถดี ส่วนดี คือมีความประพฤติดี และมีสุข คือ เมื่อมีความรู้ดี มีความประพฤติดีแล้ว ก็ต้องสามารถทำตนให้มีความสุขได้ด้วย สรุปก็คือ พระนักศึกษาจะต้องมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคมอีกด้วย อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (พระราชกวี. 2544 : สัมภาษณ์) เกี่ยวกับคุณลักษณะของพระนักศึกษาในด้านการเรียน ยังได้พบว่า แม้พระนักศึกษาจะเป็นผู้มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ และเป็นผู้มีความรับผิดชอบในการเรียนของตนพอสมควร แต่ยังคงขาดในด้านการศึกษาค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าพระนักศึกษาไม่มีหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียนอย่างเดียว ยังต้องรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะที่เป็นพระภิกษุสามเณรอีกด้วย ยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (พระมหาประเสริฐ ภิรสีโล. 2544 : สัมภาษณ์) ที่ได้กล่าวว่า พระนักศึกษบางรูปในมหาวิทยาลัยสงฆ์มีคุณลักษณะการเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ มีความขยันหมั่นเพียรตั้งใจศึกษาเล่าเรียน แต่ก็มีพระนักศึกษ้อีกหลายรูป ที่ยังขาดการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในสิ่งทีนอกเหนือจากเนื้อหาวิชาที่เรียนในห้องเรียน นอกจากนั้น รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (พระอริยมณี. 2544 : สัมภาษณ์) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า โดยปกติแล้วพระนักศึกษามีความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้า มีความใฝ่รู้ รักที่จะเรียนรู้ แต่ด้วยเหตุที่พระนักศึกษาไม่มีเวลาที่จะเข้าห้องสมุด ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากนัก อีกทั้งมหาวิทยาลัยยังมีการส่งเสริมสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ไม่เพียงพอต่อความต้องการของพระนักศึกษา เช่น ห้องสมุดที่ยังไม่ทันสมัย อุปกรณ์การเรียนการสอนยังขาดแคลน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการช่วยให้พระนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้ามากนัก

ในคุณลักษณะด้านการความสัมพันธ์กับสังคม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ก็ได้พยายามส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณลักษณะนี้ให้แก่พระนักศึกษา เพื่อที่จะให้พระนักศึกษาสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี สามารถติดตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมทุกระดับได้ เช่น การจัดให้มีโครงการพระธรรมวิทยากร โครงการอบรมวาทศิลป์ และโรงเรียนพุทธศาสนานวนาอาทิตย์ เป็นต้น (พระราชกวี. 2544 : สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตาม คณะศึกษาศาสตร์ และรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา (พระมหาประเสริฐ ภิรสีโล และพระอริยมณี. 2544 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า พระนักศึกษส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดมากนัก เช่น การจัดประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ การจัดอบรมพิเศษในโครงการต่าง ๆ เป็นต้น แต่เมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้วมหาวิทยาลัยก็มุ่งหวังที่จะให้พระนักศึกษา

เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์พร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับสังคมและมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ดังที่ เกษม วัฒนชัย (2539 : 34) กล่าวว่า พระภิกษุสามเณรที่จบการศึกษาภาควิชาการแล้ว ควรมีความสามารถในการนำหลักพระพุทธธรรม และพระวินัย รวมทั้งความรู้ทางโลกที่ได้จากการศึกษาไปประพฤติปฏิบัติ และสั่งสอนประชาชน เพื่อให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นสถาบันหลักที่พึ่งของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนสามารถครองตนครองเรือน และครองโลก เพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและส่วนรวมต่อไป

ในด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้น เนื่องจากพระนักศึกษาเป็นภิกษุสามเณรมีระเบียบวินัยของพระเป็นเครื่องกำกับอยู่แล้ว ดังนั้น พระนักศึกษาส่วนใหญ่จึงมีคุณลักษณะด้านนี้ค่อนข้างเหมาะสมในระดับมาก อย่างไรก็ตาม อาจจะมีบ้างในบางรูปที่เผลอตัวหลงลืมสติชั่วขณะแล้วทำในสิ่งที่ผิดแปลกออกไปจากพระธรรมวินัย มหาวิทยาลัยก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของคุณลักษณะด้านนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงได้มีการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมจิต การปฏิบัติกรรมฐาน พัฒนาจิตใจให้แก่พระนักศึกษาเพื่อจะได้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมนำไปใช้ในชีวิตประจำวันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติต่อไป (พระราชกวี พระมหาประเสริฐ ภิรสีโล และพระอริยมณี. 2544 : สัมภาษณ์)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้เนื่องจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยที่มีคุณลักษณะแตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ทั้งในด้านรูปแบบการจัดการศึกษา หลักสูตร และวิธีการเรียนการสอน คือมีนักศึกษาส่วนมากเป็นพระภิกษุสามเณร ผลการวิจัยนี้จึงคาดว่าจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในพระนักศึกษาซึ่งแต่ละรูปล้วนมีคุณลักษณะส่วนตัว และภูมิหลังที่แตกต่างกัน อีกทั้งเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการพัฒนาคุณลักษณะของพระนักศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพการจัดการศึกษาของสงฆ์ สมตามวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ

1. ศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและในแต่ละด้าน 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม
2. เปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยรวมและในแต่ละด้าน จำแนกตาม อายุ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา วิทยาเขตที่ศึกษา วิทยฐานะเดิม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณาจารย์และบุคลากรในทางกิจการนักศึกษา ในการที่จะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อม และการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน ให้สามารถส่งเสริมสนับสนุนให้พระนักศึกษาได้พัฒนาคุณลักษณะที่เหมาะสม เป็นบัณฑิตที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และศาสนา ตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 ถึง ชั้นปีที่ 4 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ใน 4 คณะ คือ คณะสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ และคณะศาสนาปรัชญา รวมทั้งสิ้น 939 รูป

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 อายุ จำแนกเป็น

2.1.1.1 น้อยกว่า 20 ปี

2.1.1.2 20 ปีขึ้นไป

2.1.2 จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ จำแนกเป็น

2.1.2.1 น้อยกว่า 5 ปี

2.1.2.2 5 – 10 ปี

2.1.2.3 มากกว่า 10 ปีขึ้นไป

2.1.3 ชั้นปีที่ศึกษา จำแนกเป็น

- 2.1.3.1 ชั้นปีที่ 1
- 2.1.3.2 ชั้นปีที่ 2
- 2.1.3.3 ชั้นปีที่ 3
- 2.1.3.4 ชั้นปีที่ 4

2.1.4 วิทยาเขตที่ศึกษา จำแนกเป็น

- 2.1.4.1 ส่วนกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดกรุงเทพมหานคร
- 2.1.4.2 ส่วนภูมิภาค ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ สิรินครราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

2.1.5 วิทยฐานะเดิม จำแนกเป็น

- 2.1.5.1 มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า
- 2.1.5.2 เปรียญธรรม 5 ประโยค

2.1.6 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่

- 2.1.6.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำ คือมีคะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำกว่า 2.50
- 2.1.6.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง คือมีคะแนนเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.50 -3.00
- 2.1.6.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง คือ มีคะแนนเฉลี่ยสะสมมากกว่า 3.00 ขึ้นไป

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม

นियามศัพท์เฉพาะ

1. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ฝ่ายเถรวาทเป็นสถาบันที่มีจุดมุ่งหมายในการผลิตผู้รู้วิชาการชั้นสูง เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไป ทำการวิจัย ส่งเสริมวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

2. พระนักศึกษา หมายถึง พระภิกษุ-สามเณรที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึง ชั้นปีที่ 4

3. คุณลักษณะของพระนักศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ลักษณะนิสัยที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่ประพฤติปฏิบัติของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใน 3 ด้าน คือ

3.1 คุณลักษณะด้านการเรียน หมายถึง ลักษณะนิสัยที่แสดงถึงความสนใจ ความกระตือรือร้น ความเอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม ขยันหมั่นเพียร ความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีทักษะในการแก้ปัญหา มีการวางแผนในการเรียน และรู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมทั้งในสาขาที่ตนเองศึกษาอยู่ และต่างสาขาวิชา

3.2 คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคม หมายถึง ลักษณะนิสัยที่แสดงถึงความสามารถในการดำรงความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมได้ตามมาตรฐานของสังคม เช่น การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง การมีระเบียบวินัย เคารพในสิทธิของผู้อื่น กล้าแสดงออกทั้งทางด้านความคิดและการกระทำที่ไม่ขัดต่อพระวินัย มีความมั่นใจในตนเอง ปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถเผยแผ่พระสัทธรรมได้ดี ช่วยเหลือสังคมและการพัฒนาชุมชน ประพฤติและปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับกาลเทศะ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น

3.3 คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ลักษณะนิสัยที่แสดงออกถึงความมีคุณธรรมจริยธรรมทางกาย วาจา และทางจิตใจ เช่น การดำรงตนอยู่ในพระธรรมวินัยของพระภิกษุ-สามเณร การประพฤติปฏิบัติตนตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และ ปัญญา รู้จักยับยั้งชั่งใจ ควบคุมอารมณ์ตนเอง ความซื่อสัตย์ อดทน จริงใจ ตลอดจนถึงการมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

4. จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ในวิจัยนี้ หมายถึง จำนวนปีที่บวชในพระพุทธศาสนาของพระนักศึกษา ทั้งที่เป็นพระภิกษุและสามเณร

5. วิทยาเขตที่ศึกษา ในวิจัยนี้ หมายถึง สถานที่จัดการเรียนการสอนตามรูปแบบของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) ส่วนกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร (2) ส่วนภูมิภาค ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

6. วิทยฐานะเดิม ในวิจัยนี้ หมายถึง วุฒิการศึกษาของพระนักศึกษาก่อนเข้าศึกษา ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตามระเบียบการรับสมัครนักศึกษาของ มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2545 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (2) เปรียญธรรม 5 ประโยค

7. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในวิจัยนี้ หมายถึง ผลการเรียนเฉลี่ยของพระนักศึกษารุ่นล่าสุด โดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำ คือ คะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำกว่า 2.50 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง คือ คะแนนเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.50 – 3.00 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง คือ คะแนนเฉลี่ยสะสมมากกว่า 3.00 ขึ้นไป

สมมติฐานการวิจัย

1. พระนักศึกษามีอายุต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
2. พระนักศึกษที่อยู่ในสมณะเพศจำนวนปีต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
3. พระนักศึกษที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
4. พระนักศึกษที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
5. พระนักศึกษที่มีวิทยฐานะเดิมต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน
6. พระนักศึกษที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาตามลำดับหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. คุณลักษณะและธรรมชาติของนักศึกษา
2. ประเภทของนักศึกษา
3. คุณลักษณะของนักศึกษา
  - 3.1 คุณลักษณะด้านการเรียน
  - 3.2 คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคม
  - 3.3 คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม
4. คุณลักษณะของนักศึกษาที่พึงประสงค์
5. คุณลักษณะและบทบาทของพระสงฆ์
6. การศึกษาของพระสงฆ์
7. การจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1. คุณลักษณะและธรรมชาติของนักศึกษา

นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 17 -22 ปี ระยะเวลาเป็นวัยที่กำลังเติบโตและย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ถือว่าเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตวัยเด็กเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านเขาวนปัญญาถึงขั้นสูงสุด แต่มักมีอาการอ่อนไหวและจะเริ่มสนใจเกี่ยวกับค่านิยมและจริยธรรมต่าง ๆ ดังนั้น จึงเป็นวัยที่เปรียบเทียบสิ่งที่ตนเรียนรู้ในอดีตกับสิ่งที่ได้เรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมวัย ทั้งเพศเดียวกันและเพศตรงข้าม การตัดสินใจเลือกค่านิยมมักจะเป็นการเลือกจากทางเลือกหลาย ๆ ทางและเริ่มเห็นความจำเป็นของการผสมผสานค่านิยมของตนเองกับสังคม ในทางจิตวิทยาถือว่าวัยนี้เป็นวัยที่กำลังแสวงหาเอกลักษณ์ (Identity) (สรวงศ์ โค้วตระกูล. 2533 : 252) ซึ่งสอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524 : 39) ที่กล่าวไว้ว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาในระดับที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะช่วงของการศึกษาจะครอบคลุมตั้งแต่การเริ่มต้นเป็นผู้ใหญ่ และช่วงของการพัฒนาการเป็นผู้ใหญ่ จนถึงช่วงที่เป็นผู้ใหญ่เต็มที่ ในวัยที่กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ บุคคลในวัยนี้มักจะมีอาการอ่อนไหว ในขณะที่เดียวกันก็มีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลองสิ่งแปลกใหม่ มีความคิดคำนึงค่อนข้างเพ้อฝัน และพร้อมที่จะยอมรับอุดมการณ์ที่ตนเชื่อถือในทางจิตวิทยา บุคคลในวัยนี้เป็นวัยที่กำลังแสวงหาเอกลักษณ์ (Identity) ของตนเองโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้นมีความหลากหลายแตกต่างกัน ดังนั้นหากอาจารย์ ผู้สอน ผู้บริหาร

มหาวิทยาลัย มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา ความรู้ดังกล่าวก็จะเป็นประโยชน์ โดยตรงต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการเรียนการสอน

ถึงแม้ว่า สถาบันอุดมศึกษาจะเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูง ที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตกำลังคนในระดับที่ต้องใช้สมองและความสามารถพิเศษเพื่อพัฒนาประเทศ แต่สถาบันอุดมศึกษาก็ไม่อาจที่จะมุ่งเน้นแต่เฉพาะการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนเท่านั้น สถาบันอุดมศึกษายังควรมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นคนอีกด้วย มหาวิทยาลัยควรจะต้องมีการทบทวนการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ผสมผสานการจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพและความสามารถทางสติปัญญาของบุคคลควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษามีความสามารถทั้งในการประกอบอาชีพและการทำงานในอาชีพนั้น ๆ เพื่อสังคมจะได้บัณฑิตที่เป็นศิកษิต (Educated Man)

ในการทำความรู้จักหรือศึกษาเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษานั้น ไพฑูรย์ สินลาวัฒน์ (พรชูลี อาชวอำรุง บรรณาธิการ. 2525 : 194) กล่าวว่า โดยทั่วไปจะมีจุดมุ่งหมายหลัก 3 ประการ คือ

1. ศึกษาเพื่อเป็นผู้รู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาในทุกด้าน
2. ศึกษาเพื่อเป็นผู้จัดบริการให้กับนิสิตนักศึกษา เป็นการนำความรู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์และการประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรม และกิจการนิสิตนักศึกษารวมทั้งบริการอื่น ๆ เช่น การให้คำปรึกษา การให้ทุน การดูแลหอพัก เป็นต้น
3. ศึกษาเพื่อเป็นผู้สอนนิสิตนักศึกษาที่ดี เป็นการศึกษาและเข้าใจนิสิตนักศึกษาเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนในด้านลักษณะนิสิตนักศึกษานั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ประมวลลักษณะต่าง ๆ โดยรวมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาไว้พอที่จะเป็นแนวทางในการศึกษาได้ เช่น คอฟแมน (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2530 : 41-42 ; อ้างอิงมาจาก Kauffman. 1968) ได้ประมวลลักษณะของนิสิตนักศึกษาในต่างประเทศไว้ดังนี้

1. นักศึกษาเป็นผู้ที่เข้ามาหาความรู้ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งมีความเชื่อถือในศาสตร์นั้น ๆ และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตจริงกับวิชาที่เรียน
2. นักศึกษาต้องการแสวงหาความมั่นคงทางสังคม เพราะบางครั้งเมื่อเข้ามาในมหาวิทยาลัยก็เกิดความรู้สึกเหมือนคนหลงทาง ต้องการคนที่จะช่วยสนองความต้องการทางจิต หากคนที่ถูกใจเป็นเพื่อน
3. นักศึกษาเป็นคนมีอุดมคติและใจดีต้องการช่วยเหลือผู้อื่น และสนใจปัญหาของสังคมซึ่งในด้านนี้ส่วนมากมหาวิทยาลัยจะไม่ได้นึกถึง หรือไม่เห็นความต้องการจึงไม่ได้ช่วยจัดประสบการณ์หรือเปิดโอกาสให้ได้ทดลองทำงานที่ใช้วิชาการที่เรียนอยู่ในห้องเรียนกับชีวิตประจำวัน

4. นักศึกษามีความกระตือรือร้นที่จะเรียน แต่เพราะว่ามีสิ่งยั่วยุรอบด้านที่ผลักดันให้หันเหทิศทางไปทางอื่น เช่น กิจกรรมต่าง ๆ ที่สนุกสนานกว่า ไม่ต้องการกังวล และได้รับการบีบบังคับจากการเรียน นักศึกษาบางคนอาจตั้งความหวังในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาไว้สูงมาก เมื่อเข้ามาศึกษาแล้วไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็รู้สึกเสียใจและผิดหวังจึงหันความสนใจไปสู่ด้านอื่น ๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะนำไปสู่ปัญหาการเล่นการพนัน และการติดยาเสพติดซึ่งจะเป็นผลร้ายต่อตัวเอง สังคม และประเทศชาติ

5. นักศึกษาต้องการค้นพบตนเอง ต้องการความเป็นตัวของตัวเอง แต่การเรียนในระดับอุดมศึกษาบางสาขาวิชาไม่ได้ช่วยให้นักศึกษาได้ค้นพบความสามารถของตนเอง บางครั้งทำให้นักศึกษาเข้าใจผิดว่าตนเองโง่มากเพราะเพียงสาเหตุจากการสอบไล่ตกเพียง 1 วิชาเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถด้านอื่น ๆ ขึ้นมาได้

6. นักศึกษามีความขัดแย้งและมีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการบริหารของมหาวิทยาลัย ลักษณะของนักศึกษาในด้านนี้อาจเปลี่ยนไปในบางมหาวิทยาลัยที่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของมหาวิทยาลัยบ้าง โดยการมีตัวแทนนักศึกษาที่มีส่วนร่วมในการบริหารจะทำให้เขาได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง

ส่วนในประเทศไทยก็มีนักการศึกษาหลายท่าน ที่ได้ศึกษาลักษณะของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ดังเช่น บุรุษชัย จงกลณี (2525 : 21-22) ได้ศึกษาความหลากหลายของนักศึกษาไทย และจำแนกประเภทไว้ดังนี้

1. ต้องการชีวิตเสรีอยากใช้ชีวิตอย่างมีความสุขแบบอิสระในทุก ๆ ด้านใช้ความรู้สึกส่วนตัวเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจผิดถูก ต้องการแสดงออกให้สังคมยอมรับว่า เขาเป็นผู้รู้และมีประสบการณ์ในทุก ๆ สิ่งที่ใหญ่รับผิดชอบอยู่

2. ต่อต้านผู้ยิ่งใหญ่ มีความสำคัญว่าคนในสังคมย่อมมีสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกันและจะต้องไม่มีการแบ่งชนชั้น ทุกคนควรจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงบทบาททางการเมืองและการปกครอง

3. พวกคลั่งสิทธิความเสมอภาค ต่อต้านการรวมอำนาจและภาวะผูกขาด อำนาจของฝ่ายบริหารโดยไม่ชอบด้วยเหตุผล

4. พวกต่อต้านคัมภีร์ เชื่อมั่นถือนั่นอยู่กับความคิดคำนึงของตนเองและเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ

5. ศูนย์พัฒนาประชาชนมีความมุ่งหวังอย่างแรงกล้าที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันเพื่อปรับปรุงสังคมโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมด้วย

6. ความบริสุทธิ์ทางศีลธรรม มีความภาคภูมิใจในสถาบันการศึกษาของตนต้องการให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางศีลธรรม เพื่อจะได้มีส่วนเข้าไปแก้ไขสภาพปัญหาเลวร้ายของสังคม

7.ต่อต้านสถาบัน การบริหารงานของสถาบัน ที่ขัดต่ออุดมการณ์และแนวสัจจะของสังคมและไม่สามารถใช้หลักเหตุผลไปอธิบายให้เป็นที่เข้าใจได้ก็จะเกิดความรู้สึกต่อต้านทั้งในและนอกรูปแบบ

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543 : 6) ได้กล่าวว่านิสิตนักศึกษาจำเป็นต้องศึกษาและเข้าใจสถานภาพของนิสิตนักศึกษาเองเพื่อให้ลดความกังวลและความเครียดลง โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาในชั้นปีที่ 1 ซึ่งใหม่ต่อสถาบัน สิ่งแวดล้อม วิธีการศึกษา เพื่อน และอาจารย์จะประสบความสำเร็จหรือไม่ สับสน และเครียดมากเนื่องจากจดคำบรรยายไม่เป็น ทำรายงานไม่เป็น ไม่รู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ในสถานการณ์การศึกษาใหม่ที่แตกต่างจากสภาพมัธยมศึกษาชั้นนั้น มีผลทำให้นิสิตนักศึกษาเกิดปัญหาคับข้องใจประจวบกับการไม่เคยชินกับระบบอาจารย์ที่ปรึกษา ดังนั้นการที่นิสิตนักศึกษารู้จักสภาพของตนเองจะทำให้เข้าใจกลุ่มเพื่อนและตนเองได้ดีสามารถปรับตัวได้ดีขึ้นมากกว่าที่จะคิดว่าตนมีปัญหาแต่เพียงคนเดียว

ส่วนสำเนาวิ ขจรศิลป์ (2538 : 9-10) ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม และระบบการทำงานของประเทศไทย ซึ่งเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษา สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ควรมีอย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

1. ด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยมุ่งพัฒนาเจตคติ และทักษะในการเรียน เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาชีพ ความรู้และทักษะในการบริหาร ความรู้และทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ และคอมพิวเตอร์ ตลอดจนเป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ

2. ด้านสติปัญญาโดยมุ่งพัฒนาความสามารถในการคิด การวิเคราะห์ ความรอบคอบ ไตร่ตรอง และเห็นการณ์ไกล

3. ด้านสังคม โดยเน้นการพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น โดยกระบวนการประชาธิปไตยกิจกรรมอาสาในสังคม มนุษย์สัมพันธ์และรอบรู้ทั้งวัฒนธรรมไทยและต่างชาติที่ต้องติดต่อด้วย

4. ด้านอารมณ์ โดยเน้นการทำความเข้าใจอารมณ์ของตนเอง การปรับและการควบคุมอารมณ์ ตลอดจนการพัฒนาอารมณ์ทางด้านสุนทรียภาพ เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. ด้านเอกลักษณ์ โดยเน้นการทำความเข้าใจบุคลิกภาพของตนเองในทุก ๆ ด้าน การพัฒนาความสนใจในอาชีพ การวางแผนเพื่อประกอบอาชีพ การวางแผนการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับบุคลิกภาพของตนเอง

6. ด้านร่างกาย โดยเน้นการพัฒนาความเจริญในในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย การพัฒนาเจตคติและทักษะในการรักษาสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ

7. ด้านคุณธรรม โดยเน้นคุณธรรมขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ ความกตัญญู กตเวทิตะ ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อุตุน เสียสละเพื่อส่วนรวม ลด ละ เลิกอบายมุข ตลอดจนการส่งเสริมให้ ยึดมั่นปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา และจรรยาในวิชาชีพ

พรชูลี อาชาวอรุง (2524 : 25) ได้กล่าวถึงนักศึกษาหลังจากสำเร็จจากสถาบัน การศึกษาแล้ว นักศึกษาควรจะได้รับพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การเรียนรู้ทางปัญญา (Cognitive Learning) ประกอบด้วยคุณลักษณะและทักษะ ดังนี้ คือ ทักษะทางภาษา ทักษะทางปริมาณ คือ เข้าใจโมโนทัศน์เบื้องต้นของคณิตศาสตร์ ความรู้หลัก ๆ ในด้านวัฒนธรรม ประเพณี ปรัชญา วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ศิลป วรรณคดี สังคม และหลักการในสาขาวิชาการที่เกี่ยวข้อง มีเหตุผล คิดอย่างมีเหตุผล วิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ได้ มีความละเอียดอ่อนต่อสุนทรียภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและความคิดใหม่ ๆ ในการผลิตงาน มีบูรณาการทางปัญญา เข้าใจในความเป็นจริง และธรรมชาติ มีสติรอบคอบ มีการศึกษาและวิจัย มีความฉลาด มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. พัฒนาการทางอารมณ์และจริยธรรม (Emotional and Moral Development) ประกอบด้วย การค้นพบตัวเอง รู้เกี่ยวกับพรสวรรค์ ความสนใจ ค่านิยม ความคาดหวังและ จุดอ่อนของตน ค้นพบเอกลักษณ์ของตน มีสุขภาพจิตที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ เชื่อมมั่นใน ตนเอง พึ่งตนเองได้และรู้จักยืดหยุ่นได้ มีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ มีจริยธรรม มีความ รับผิดชอบต่อสังคม มีความสนใจทางศาสนา มีความเป็นผู้ได้รับการขัดเกลาแล้ว ทั้งทางด้าน รสนิยม ความประพฤติและมารยาท

3. สมรรถภาพในเชิงปฏิบัติ (Practical Competence) ประกอบด้วย การแสดง พฤติกรรมที่บ่งถึงความต้องการสัมฤทธิ์ผล การมองอนาคต การปรับตัวได้และการเป็นผู้นำ ที่ดีได้ ลักษณะของประชาชนที่ดี เช่น เข้าใจและยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย มีผลผลิตทาง เศรษฐกิจ เช่น รู้จักทำงานโดยไม่เลือกงาน มีชีวิตครอบครัวที่ดีงาม มีประสิทธิภาพในฐานะ ผู้บริโภค เช่น รู้จักค่าของเงิน รู้จักใช้เงินให้คุ้มค่า รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีสุขภาพดี

4. มีความพึงพอใจและความสนุกสนานที่ได้รับจากการศึกษาโดยตรง ประกอบด้วย ความสนุกสนานเพลิดเพลินระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบัน และชีวิตเมื่อสำเร็จการศึกษาจะ ภาคภูมิใจในความสำเร็จของตน

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคนอื่น ๆ (2527 : 28-29) กล่าวว่า นิสิตนักศึกษา มีลักษณะพิเศษ คือ มีความกระตือรือร้น สนใจในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ จนทนไม่ได้กับความไม่ ถูกต้อง หรือความไม่ยุติธรรมในสังคม ชีวิตของนิสิตนักศึกษาจะเป็นอิสระที่จะคิดและแสดงออก ดังนั้น จึงทนไม่ได้กับข้อผิดพลาดของผู้ใหญ่ การดำเนินการแก้ไขปัญหาล่าช้า สภาพความ ขัดแย้งและข้อบกพร่องในสังคมต่าง ๆ จะทำให้เกิดแรงกระตุ้นทำให้ต้องการต่อสู้เพื่อเรียกร้อง ในสิ่งที่ถูกต้อง สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2527 : 20) ที่กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาใน มหาวิทยาลัยมีความสนใจในทุกด้าน และมีความอยากรู้อยากเห็น กระจายใคร่รู้ใคร่เรียน

(Curiosity) ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม ในประเทศอุตสาหกรรม นิสิตนักศึกษา มักจะคำนึงถึงแต่ความสุขสบายทางครอบครัว ความสมบูรณ์ทางวัตถุ ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนา นิสิตศึกษามักต้องการทำบางสิ่งบางอย่างให้กับประเทศ เช่น การแก้ปัญหา ความยากจน หรือการยกมาตรฐานของชีวิต

คุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาโดยทั่วไป เป็นคุณลักษณะที่ไม่ได้เจาะจงไปโดยเฉพาะ ในมหาวิทยาลัยใดมหาวิทยาลัยหนึ่ง แต่เป็นเพียงการเสนอคุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาโดยทั่วไป การศึกษาลักษณะธรรมชาติของนักศึกษานั้นอาจทำได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้ที่จะศึกษา ซึ่งการศึกษาแต่ละรูปแบบก็จะทำให้สามารถเพิ่มความรู้ และความเข้าใจในตัวนักศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากความเป็นจริงที่ว่าลักษณะของสาขาวิชาที่มีเนื้อหา วิธีการสอน ระบบการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนที่แตกต่างกันออกไป จะทำให้นิสิตนักศึกษามีลักษณะที่แตกต่างกันตามไปด้วย (Feldman and Newcomb. 1970 : 153) ดังที่ปราณี กุลละวณิชย์ (2540 : 24) กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะของบัณฑิตต่างมหาวิทยาลัย อาจแตกต่างกันไปตามปณิธานของแต่ละมหาวิทยาลัย ยิ่งกว่านั้นยังอาจแตกต่างกันไปตามสาขาวิชาอีกด้วย อย่างไรก็ตามก็มีคุณลักษณะหลัก ๆ ที่บัณฑิตไม่ว่าจากมหาวิทยาลัยใดต้องมีร่วมกัน ได้แก่ การเป็นผู้มีความรู้ และเป็นผู้มีคุณธรรม สอดคล้องกับละอองทิพย์ เหมะ (2531 : 2) ที่ได้กล่าวว่า การศึกษาลักษณะนิสิตนักศึกษาในสภาพภูมิหลังที่แตกต่างกันย่อมจะทำให้เข้าใจนิสิตนักศึกษาได้อย่างหลายแง่มุมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อสถาบันอุดมศึกษาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ทรัพยากร และบรรยากาศต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ให้มากที่สุด เพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาที่สมบูรณ์แบบครบถ้วน ทั้งทางด้านวิชาความรู้ ร่างกาย อารมณ์ สังคมและคุณธรรมไปพร้อม ๆ กัน สมตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

หากพิจารณาถึงลักษณะและธรรมชาติของนิสิตนักศึกษาให้ลึกซึ้งลงไปแล้วสามารถที่จะพบได้อีกว่านิสิตศึกษานั้นอาจแบ่งเป็นประเภทหรือกลุ่มวัฒนธรรมย่อยต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษา แม้ว่าจะซ้ำซ้อนกันบ้าง นิสิตนักศึกษาที่มีกลุ่มวัฒนธรรมย่อยเดียวกันจะประพฤติตนคล้ายคลึงกันในรูปแบบที่อาจคาดการณ์ได้หรือไม่ก็ตาม คุณลักษณะและธรรมชาติทั่วไปของนิสิตศึกษานี้ จึงไม่ใช่คุณลักษณะและธรรมชาติที่กำหนดตายตัวลงไปในสถาบันใดสถาบันหนึ่งเช่นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยย่อมมีคุณลักษณะและธรรมชาติบางอย่างแตกต่างจากนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดังนั้น พระนักศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ย่อมมีคุณลักษณะและธรรมชาติแตกต่างไปจากนักศึกษาทั่วไป ตามจุดมุ่งหมายและปณิธานของมหาวิทยาลัย

2. ประเภทของนักศึกษา

เนื่องจากนักศึกษาแต่ละคนที่เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐ และเอกชน มีความแตกต่างกันทั้งด้านคุณลักษณะ บุคลิกภาพ อารมณ์ ความสามารถ และความมุ่งหมาย ในการเข้าศึกษาตามสภาพภูมิหลังของแต่ละคน ดังนั้นจึงได้มีนักการศึกษาหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ศึกษาลักษณะนักศึกษา และได้จัดแบ่งประเภทไว้หลายรูปแบบ พอที่สรุปได้ดังนี้

คลีลา และโทรว์ (Wilder and others. 1996 : 271-280 ; citing Clark and Trow. 1996) ได้จำแนกประเภทของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาตามลักษณะที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมของนักศึกษาในการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย เป็น 4 กลุ่มวัฒนธรรมย่อย ดังนี้

1. กลุ่มวิชาการ (Academic Subculture) นักศึกษาที่กลุ่มนี้เห็นว่า ชีวิตในมหาวิทยาลัยต้องเป็นไปเพื่อการเรียน สนใจอยู่กับวิชาการ การทำรายงาน ผลการเรียน และคาดหวังที่จะได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ชีวิตของนักศึกษากลุ่มนี้จะผูกพันกับห้องเรียน ห้องสมุด และสถาบันของตนเอง
  2. กลุ่มก้าวหน้า (Non-conformist Subculture) เป็นกลุ่มนักศึกษาที่สงสัยและไม่เชื่อในค่านิยม และแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นอยู่ มีความคิดเป็นอิสระของตนเอง สนใจเรื่องปัญหา ข้อเสนอเกี่ยวกับสังคม และถือว่าสังคมมีความสำคัญมากกว่าสถาบันของตนเอง
  3. กลุ่มกิจกรรม (Collegiate Subculture) นักศึกษากลุ่มนี้ไม่สนใจการเรียนและตำราเรียน รวมทั้งไม่สนใจเรื่องปัญหาสังคมหรือการเมือง เป็นพวกที่มีความสนุกสนานกับบรรยากาศของสถาบัน ทำตัวจงรักภักดี และปฏิบัติสอดคล้องกับความต้องการของสถาบันชอบเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาสนันทนาการ ชอบการรวมกลุ่ม และมีความผูกพันกับสถาบันสูง
  4. กลุ่มอาชีพ (Vocational Subculture) นักศึกษากลุ่มนี้มีความเห็นว่าการเรียนในมหาวิทยาลัยเป็นการฝึกฝนทางอาชีพ มุ่งฝึกตนเองเพื่อจะได้ออกไปประกอบอาชีพไม่สนใจกับกิจกรรมทุกประเภท ยกเว้นกิจกรรมที่มีรายได้และไม่ผูกพันกับสถาบันมากนัก
- ทองเวียน อมรัชกุล (2525 : 39-40) ได้แบ่งนักศึกษาออกเป็น 3 พวก ดังนี้
1. พวกเรียนอย่างเดียว นักศึกษาพวกนี้จะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการศึกษาเล่าเรียน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนิตินิตแต่ประการใด มักจะอยู่ในห้องสมุดตลอดเวลา การศึกษาในมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษากลุ่มนี้ คือ การอุทิศตนให้ตำราและคำสอนของครูอาจารย์
  2. พวกที่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับกิจกรรม นักศึกษาพวกนี้จะเข้าไปเป็นผู้นำต่าง ๆ ในองค์กรและชมรมของนักศึกษา นักศึกษาพวกนี้จะคิดว่าการศึกษาเล่าเรียนที่แท้จริงไม่ใช่อยู่ในตำรา และการสอนของครูอาจารย์ แต่จะเกิดจากการที่ตนมีประสบการณ์ด้วยตนเอง
  3. พวกที่เดินทางสายกลาง คือ ทั้งศึกษาเล่าเรียนจากตำรา จากคำสอนของครูอาจารย์และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของนักศึกษา

ส่วนวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530ก : 54-55) ได้จำแนกนักศึกษาตามระดับสติปัญญา เป็น 4 ประเภทคือ

1. ประเภทเฉลียวฉลาดและไว นักศึกษาประเภทนี้มีความมั่นใจในตนเองสูงมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียน ชอบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทั้งโดยการอ่าน และฟังการอภิปรายทางวิชาการ มีความสนใจทุกอย่าง เรียนรู้ได้เร็ว ในการเรียนการสอนเพียงแต่อาจารย์บอกถึงหัวข้อก็สามารถเข้าใจเนื้อหาวิชา และสามารถอธิบายเนื้อหาในหัวข้อต่าง ๆ นั้นได้เป็นอย่างดี นักศึกษาประเภทนี้มีเพียงร้อยละ 5 ของนักศึกษาทั้งหมด

2. ประเภทฉลาด นักศึกษาประเภทนี้ความพร้อมในการศึกษามีความคิดเชิงเหตุผลดีสามารถเรียนได้ดีทุกวิชา เมื่ออาจารย์บอกถึงหัวข้อที่จะสอน และอธิบายเพิ่มเติมเพียงเล็กน้อยก็เข้าใจสาระที่สอนได้เป็นอย่างดี นักศึกษาประเภทนี้มีเพียงร้อยละ 15 ของนักศึกษาทั้งหมด

3. ประเภทปานกลาง นักศึกษาประเภทนี้ความพร้อมบางประการ เช่น ความพร้อมด้านพื้นฐานความรู้ แต่ไม่พร้อมเรื่องการเงินหรือมีความพร้อมเรื่องการเงินแต่ไม่มีความพร้อมเรื่องวิชาการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่เข้าใจวิธีการจดคำบรรยาย โดยจับประเด็นไม่เป็น ขาดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง หรือบางกรณีก็ขาดความพร้อมด้านพื้นฐานความรู้ ตั้งแต่การเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษามาแล้ว นักศึกษาประเภทนี้อาจารย์จำเป็นต้องบอกถึงหัวข้อที่จะสอน อธิบายสาระแต่ละหัวข้ออย่างชัดเจน พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ นักศึกษาประเภทนี้ประมาณร้อยละ 70 ของนักศึกษาทั้งหมด

4. ประเภทอ่อน นักศึกษาประเภทนี้เรียนรู้ค่อนข้างช้าอาจารย์จำเป็นต้องบอกถึงหัวข้อที่จะสอน และอธิบายเนื้อหาในแต่ละหัวข้ออย่างชัดเจน พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ และอธิบายซ้ำ ๆ หลายครั้งบอกเหตุผลที่สอนและประโยชน์ที่ได้จากการเรียน รวมทั้งให้ทำแบบฝึกหัดประกอบ นักศึกษากลุ่มนี้ส่วนใหญ่มักจะเข้าเรียนสม่ำเสมอ แต่ไม่เคยสอบได้คะแนนดี นักศึกษาประเภทนี้มีประมาณร้อยละ 10 ของนักศึกษาทั้งหมด

จากแนวคิดดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประเภทของนักศึกษาแบ่งออกได้หลายประเภท ขึ้นอยู่ความมุ่งหมายของผู้ที่จะศึกษา การศึกษาแต่ละประเภทก็เป็นการทำให้เข้าใจในตัวของนักศึกษาได้ดีขึ้น ดังที่ ประกอบ อุปรัตน์ (2530 : 182) กล่าวว่า การมีความเข้าใจในตัวนักศึกษาจะช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ในด้านการเรียนการสอน และการจัดระบบการศึกษาสอดคล้องกันยิ่งขึ้น
2. การจัดบริการด้านต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการของทั้งนักศึกษาและสังคมโดยรวม
3. สามารถวางแนวทางในการปกครอง หรือบริหารนักศึกษาได้อย่างสมเหตุสมผล และทันต่อเหตุการณ์

ดังนั้น การแบ่งประเภทของนักศึกษาที่จึงไม่มีกฎเกณฑ์ในการกำหนดมากนักขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาว่าจะศึกษานักศึกษาในลักษณะใดก็แบ่งประเภทตามลักษณะนั้น ๆ เช่นประเภทของนักศึกษาตามความสนใจในอาชีพ ประเภทของนักศึกษาตามระดับสติปัญญา และประเภทของนักศึกษาตามลักษณะที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมของนักศึกษาในการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

3. คุณลักษณะของนักศึกษา

ในสถาบันการศึกษาโดยทั่วไปการดำเนินงานด้านการพัฒนานิสิตนักศึกษา มีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนให้นักศึกษามีความเปลี่ยนแปลงในคุณลักษณะที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ การพัฒนาคน ได้แก่ การมีพื้นฐานความรู้พื้นฐานเหมาะสมกับตนและสภาพแวดล้อม มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์มั่นคงในอารมณ์มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีจิตใจมุ่งพัฒนา การพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การที่ผู้เรียนมีความสามารถในการอาชีพ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงาน มีทัศนคติและเจตคติที่ดีต่ออาชีพ สุจริตเพื่อมุ่งอนาคตและการพัฒนาสังคม ได้แก่ การที่ผู้เรียน รู้และเข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน (วัลลภ กันทรพิทย์. 2539 : 1-2)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งพระนักศึกษานี้หมายถึงพระภิกษุสามเณรผู้เป็นศาสนทายาทสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย โดยศึกษาในคุณลักษณะ 3 ด้าน ดังนี้

3.1 คุณลักษณะด้านการเรียน

คุณลักษณะการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่จะต้องทำให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญมากในการจัดการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ มีความเชื่อว่าทุกคนมีความสามารถพิเศษอย่างหนึ่งอยู่ในตัว คือสามารถเรียนรู้ได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ในทางพระพุทธศาสนาก็มีความเชื่อเช่นเดียวกันว่า มนุษย์เป็นเวเนยบุคคล คือบุคคลที่สามารถแนะนำได้ ฝึกฝนได้ เรียนรู้ได้ ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า ทนโต เสฏฐโร มนุสเสสุ ซึ่งมีความหมายว่า บุคคลที่ฝึกฝนได้ดีแล้ว เป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ ดังนั้น การเรียนรู้จึงเป็นคุณลักษณะที่ทุกคนสามารถทำได้ ฝึกฝนให้เกิดขึ้นในตัวเอง และมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นตามลำดับ เพราะในสังคมโลกทุกวันนี้ศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการเรียนการสอนต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการแสวงหาความรู้ ฝึกฝนให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เป็นผู้สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีความสุขในสังคมยุคการเรียนรู้

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาควรจะเน้นในเรื่องการใฝ่รู้ของบัณฑิต (ประโชติ เปล่งวิทยา. 2526 : 27) เพราะการใฝ่รู้จะนำไปสู่พัฒนาทางด้านต่าง ๆ ของนักศึกษาที่จริงแล้วโดยธรรมชาติมนุษย์มีความใฝ่รู้และความอยากรู้อยากเห็นมาแต่กำเนิด มีความเอาใจใส่ และพยายามทำความเข้าใจกับสิ่งแวดล้อม แปลความหมาย ใช้ความคิด และพัฒนาสมองให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ในกระบวนการเรียนการสอนผู้สอนจะต้องมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นธรรมชาติด้านการใฝ่รู้ของผู้เรียนให้เกิดให้ได้ ทั้งนี้ ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นความสนใจให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนเสมอ โดยเน้นการสอนให้ผู้เรียนคิดเป็น คือคิดอย่างริเริ่ม คิดโดยใช้เหตุผล โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ในทางพุทธศาสนา ได้แก่ ฉันทะ คือความชอบ วิริยะ คือความเพียรที่เกิดจากความชอบ จิตตะ คือ ความมีจิตใจผูกพันเอาใจใส่ และสนใจอยู่อย่างสม่ำเสมอ และวิมังสา คือความใคร่ครวญ ตรិตรองก่อนนำเอาไปใช้ (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. 2524 : 2-7) ดังที่ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530ก : 110 -111) กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาเป็นตัวแทนของประชาชนเข้ามาศึกษาหาความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา ควรตั้งใจพยายามใช้เวลาในการศึกษาค้นคว้า รับเอาความรู้ ความคิดที่จะนำไปใช้ประโยชน์แก่สังคมในอนาคตเป็นการตอบแทน

ส่วน วิชัย วงษ์ใหญ่ (2542 : 25) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ไว้ว่า องค์รวมแห่งการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ มุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญ ว่า การเรียนรู้เป็นอริยทรัพย์ในตน ซึ่งจะแสดงคุณลักษณะ 5 ประการ ดังนี้

1. ความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้เรียนจะมีความมั่นใจ มีความเชื่อในหลักแห่งความดีงาม มุ่งมั่นในการกระทำความดี และมองเห็นผลในการกระทำความดีทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
2. มีกำลังใจเข้มแข็ง เป็นบุคคลที่มีจิตใจอบอุ่น ไม่เหงามิ่วไม่ว่าเหว่ ปรับอารมณ์ของตนเองได้ ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพแวดล้อมใด
3. มีความประพฤติดีงาม หมายถึง ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ซื่อสัตย์ สุจริตดำรงชีวิตอยู่ในทางที่ถูกต้อง ไม่กระทำความชั่ว มีความละเอียดรอบาป ไม่ทำความเสียหาย มีความคิด และพฤติกรรมที่ดีงาม
4. เสียสละ เป็นบุคคลที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม
5. มีปัญญา เนื่องจากความรู้ความสามารถเป็นอริยทรัพย์อยู่ภายในของแต่ละบุคคล จึงทำให้ผู้เรียนใช้ความรู้ความสามารถด้วยความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมอย่างถูกต้อง และดำเนินการได้โดยราบรื่น มีเหตุผล สามารถแก้ปัญหา เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เป็นบุคคลที่สร้างความรู้ อยู่เสมอ จึงไม่มีความคิดตันทางปัญญา เป็นบุคคลที่สามารถใช้ปัญญา ในการบริโภคและการดำเนินชีวิตที่สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์แก่สังคม

นอกจากนี้ นิสิตปริญญาเอก คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2540 : 25) ได้เสนอแนวทางในการเตรียมคนให้สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่และโลกของข่าวสารข้อมูลว่า การเรียนรู้ต้องเป็นการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยใช้รูปแบบที่เรียกว่า สี่เสาหลักของกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคล (Learning : The Treasure Within) ดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) คือ การเรียนรู้เพื่อให้มีองค์ความรู้ใช้เป็นพื้นฐานในการค้นคว้าหาความรู้อื่น ๆ
2. การเรียนรู้สู่การปฏิบัติ (Learning to Do) คือ การเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะตามความต้องการ
3. การเรียนรู้เพื่อการมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Learning to Live Together) คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความเคารพในศักดิ์ศรี และวัฒนธรรมของผู้อื่น รวมทั้งความเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น และมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน
4. การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้สึกในสุนทรียภาพเชิงศิลป์ มีความรับผิดชอบ มีความยุติธรรม มีอิสระในการคิด และตัดสินใจ

ในงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านการเรียน สุชาติ มัทโธติ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการสำรวจบทบาทของนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและเปรียบเทียบแนวบทบาทนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาตามตัวแปร เพศ คณะวิชา ภูมิภาค สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และลักษณะที่พักอาศัย ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพสูงสุด รองลงมา ได้แก่ แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา
2. นักศึกษาต่างเพศกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการใช้สติปัญญา แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ แนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ให้เป็นประโยชน์ แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม และแนวบทบาทในฐานะนักรณรงค์ทางการเมืองแตกต่างกัน
3. นักศึกษาต่างคณะวิชา มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการ เป็นการศึกษาแนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ และแนวบทบาทในฐานะนักรณรงค์ทางการเมืองแตกต่างกัน
4. นักศึกษาต่างภูมิภาคกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการพัฒนาสังคมและแนวบทบาทในฐานะนักรณรงค์ทางการเมืองแตกต่างกัน
5. นักศึกษาที่สถานสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการ การเป็นศึกษิต และแนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมือง แตกต่างกัน

6. นักศึกษาที่พักในสถานที่พักอาศัยแตกต่างกัน มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการและการเป็นศิษย์ต แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม และแนวบทบาทนักรณรงค์ทางการเมืองแตกต่างกัน

นงเยาว์ ชาญณรงค์ และ ประเทือง ธานีผล (2530 : 149 -150) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการสอบตกของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงในวิชาบังคับพื้นฐานทั่วไป ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มีผลการเรียนวิชาพื้นฐานอ่อนในวิชาบังคับพื้นฐานมากกว่านักศึกษาในคณะอื่น ๆ

2. นักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์มีผลการเรียนวิชาพื้นฐานดีกว่านักศึกษาทุกคณะและอยู่ในระดับค่อนข้างดีในทุกวิชา

ส่วนสิบบงศ์ จินดาพล (2533 : 59) ศึกษาปัญหาทางด้านการเรียนและการปรับตัวของนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา มีปัญหาทางการเรียนมากเกี่ยวกับการขาดทักษะทางการอ่านหนังสือประกอบการเรียนที่เป็นภาษาต่างประเทศ การเปิดรายวิชาเลือกของมหาวิทยาลัยและการใช้บริการห้องสมุด สอดคล้องกับ สุจินต์ ยมศรีเคน (2536 : 147) ที่ศึกษาปัญหาของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข พบว่า นักศึกษามีปัญหาทางการเรียน ได้แก่ อาจารย์ไม่มีเวลาให้คำปรึกษาในเรื่องเรียน สื่อการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ

นอกจากนี้อาภรณ์ รอดอรินทร์ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 7 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความคิด อารมณ์ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนาและความมั่นใจในตัวเองโดยเปรียบเทียบลักษณะของนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ และสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีลักษณะสภาพหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง ด้านความมั่นใจในตัวเองสูงที่สุด และด้านศาสนาต่ำที่สุด โดยนักศึกษาทั้ง 4 สาขาวิชา มีความคิดเห็นว่ ลักษณะของนักศึกษาด้านการแสวงหาความรู้เป็นลักษณะที่มีความสำคัญและมีมากที่สุด ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของ ละอองทิพย์ เหมะ (2531 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในด้านการแสวงหาความรู้ ด้านความคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านศาสนา และด้านความมั่นใจในตนเอง รู้จักตนเอง จำแนกตามสาขาวิชา 4 สาขาวิชา คือ สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาขาสังคมศาสตร์ และสาขามนุษยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะด้านศาสนา และแสวงหาความรู้น้อยกว่าด้านอื่น ผลการวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของลักษณะหรือพฤติกรรมของนักศึกษาทั้ง 4 สาขาวิชาในด้านต่าง ๆ ทั้ง 7 ด้าน พบว่า นักศึกษามีลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านความมั่นใจในตนเองไม่แตกต่างกัน

แต่นักศึกษาศาขาศาสตรีกายภาพ มีลักษณะด้านความคิดวิเคราะห์สร้งสร้งสูงกว่า นักศึกษาศาขาศาสตรชีวภาพ นักศึกษาศาขาสังคคศาสตร์มีลักษณะด้านคิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีสูงกว่สาขาศาสตรีกายภาพและนักศึกษาศาขาสังคคศาสตร์ และสาขามนุษยศาสตร์มีลักษณะด้านศาสนาสูงกว่ นักศึกษาศาขาศาสตรีกายภาพและ นักศึกษาศาขาศาสตรชีวภาพ ในงานวิจัยทั้งสองเรื่องทีกล่าวมาแล้วนั้นมีความ แตกต่างกับงานวิจัยของปัฐวรณ อ่วมศรี (2541 : 61) ทีได้ศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง 3 ด้าน คื ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านความมั่นคงทาง อารมณและด้านความสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมี คุณลักษณะโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักศึกษามหาวิทยาลัย รามคำแหงมีคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ และด้านความมั่นคงทางอารมณอยู่ในระดับ ปานกลาง มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมอยู่ในระดับมาก ส่วนคุณลักษณะด้านการ แสวงหาความรู้ พบว่า นักศึกษาชายและหญิงมีคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ไม่ต่างกัน นักศึกษาทีมีอายุต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ไม่แตกต่างกัน นักศึกษาทีมี คณวิชาต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ไม่แตกต่างกัน นักศึกษาทีมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ณัฐพล แนวจำปา (2540: 59) ทีได้ศึกษาการปรับตัวของนักศึกษามหาวิทยาลัย มหิตล พบว่า นักศึกษาทีมีปัญหาการเรียนส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการทีมีความรู้พื้นฐาน ไม่ดีพอ ไม่รู้จักวิธีการจดคำบรรยาย แบ่งเวลาเรียนไม่เป็น เรียนไม่ทันเพื่อน อ่านหนังสือไม่ ค่อยทัน และขาดความเอาใจใส่ในการเรียน

จากเอกสารและงานวิจัยทีเกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่า คุณลักษณะด้าน การเรียนของนิสิตนักศึกษานั้น เป็นคุณลักษณะทีมีความสำคัญอย่างยิ่งทีจะช่วยพัฒนานิสิต นักศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รู้เท่าทันเหตุการณ์ทีเกิดขึ้น และสามารถคาดการณ์ใน เหตุการณ์ทียังไม่เกิดขึ้นได้ดังที วชิรญา บัวศรี (2528 : 20) กล่าวว่ นิสิตนักศึกษาควรมี ความใฝ่รู้ในสรรพวิชา แสวงหาความรู้ไม่หยุดและรู้จักใฝ่หาความรู้ทุกวัน คุณลักษณะด้าน การแสวงหาความรู้ดังกล่าวนี้ สามารถพัฒนาขึ้นได้จากธรรมชาติและแรงจูงใจของนักศึกษา แต่สถาบันอุดมศึกษาทีต้องช่วยส่งเสริมอำนวยความสะดวกให้นิสิตนักศึกษามีพัฒนาการใน คุณลักษณะทีสำคัญนี้ เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมทีเหมาะสม การเตรียมความพร้อมของห้องสมุด การจัดเทคโนโลยีสารสนเทศให้สอดคล้องกับความต้องการ ของนิสิตนักศึกษา เป็นต้น ทีจะช่วยกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาสนใจทีจะศึกษาค้นคว้าแสวงหา ความรู้ใหม่เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นคึกษิต (Educated Man) ในอนาคตต่อไป

3.2 คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคม

บุคคลย่อมมีภาระหน้าที่ที่จะต้องเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ เป็นความผูกพันในฐานะพลเมืองดีของประเทศชาติหรือฐานะผู้เรียนที่ดีของสถาบันการศึกษา ถือเป็นความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวม กระทำการเพื่อความส่วนใหญ่เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามัคคีกัน มีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน บุคคลผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคมย่อมมีการแสดงพฤติกรรม ดังนี้ คือ ปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสังคม ช่วยกันรักษาทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม ดูแลรักษาสาธารณสมบัติของชุมชน ให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม ระมัดระวังสอดส่องและช่วยเหลือ เมื่อเห็นสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชนช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในสังคม ไม่ละเลยในหน้าที่พลเมืองดี เช่น เมื่อเก็บเงินได้ควหาทางคืนเจ้าของเป็นต้น (พิจิตรา พงษ์จินดากร. 2525 : 144-145) ซึ่งสอดคล้องกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530ข : 122) ที่กล่าวว่า การพัฒนามนุษย์ เพื่อสามารถและดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อม กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาให้นิสิตนักศึกษาตระหนักในความสำคัญของการอยู่กับกลุ่ม การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับวินัยหรือกฎเกณฑ์ของสังคม รู้จักเสียสละและเสียเสรีภาพส่วนบุคคลในบางส่วน เพื่อเสรีภาพของสังคม สร้างความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติส่วนรวม สร้างความสำนึกที่จะสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ และเป็นสังคมที่มีบรรยากาศของความร่วมมือร่วมใจและมีอุดมการณ์ และยังสอดคล้องกับ ไชยรัตน์ ปราณี (2531 : 54) ซึ่งได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ จึงต้องมีความรับผิดชอบต่อในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง ได้แก่ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของสังคมรักษาทรัพย์สินสมบัติของสังคม ช่วยเหลือผู้อื่นและให้ความร่วมมือกับผู้อื่น
2. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ได้แก่ เคารพเชื่อฟังผู้ปกครอง ช่วยเหลืองานบ้าน และรักษาชื่อเสียงของครอบครัว
3. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ได้แก่ ตั้งใจเล่าเรียน เชื่อฟังครู อาจารย์ ปฏิบัติตามกฎหมายของสถานศึกษา และรักษาทรัพย์สินของสถานศึกษา
4. ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่ ช่วยตักเตือนแนะนำเมื่อเพื่อนทำผิด ช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสม ให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด ไม่ทะเลาะ เอาเปรียบเพื่อน และเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

นอกจากนั้น ปรีชา คัมภีร์ปกรณ (2532 : 55 - 56) ยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์กับสังคมในชุมชนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักศึกษาวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. ชุมชนชนบท มีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นชุมชนขนาดเล็ก การรวมตัวมักจะเป็นไปอย่างหลวม ๆ ไม่มีระเบียบข้อบังคับใด ๆ มีระเบียบประเพณีเป็นเครื่องกำหนด เครื่องอำนวย

ความสะดวกและสิ่งฟุ่มเฟือยต่าง ๆ มีน้อย สมาชิกภายในชุมชนมักจะเกี่ยวข้อ และรู้จักกัน ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งคืออาจจะเพื่อน หรือเครือญาติ ดังนั้นความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก จึงเป็นไปอย่างค่อนข้างจะเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน การตัดสินใจปัญหาหรือพฤติกรรมมักจะ ใช้ระเบียบประเพณีของชุมชนเป็นเกณฑ์ เอื้อเพื่อเอื้อแก่กันและกัน การแข่งขันมักจะมีน้อย จึง ทำให้สมาชิกของชุมชนนี้บางแห่งขาดความกระตือรือร้นไปบ้าง วัยรุ่นในชุมชนประเภทนี้ จึงมัก มีพฤติกรรมที่คล้อยตามชุมชนไปด้วย กล่าวคือ อาจจะทำให้เป็นคนขาดความกระตือรือร้นไป ในบางครั้ง มีความเอื้อเพื่อเอื้อแก่และเห็นอกเห็นใจ ค่อนข้างเป็นคนหัวอ่อนและเคารพใน ระเบียบประเพณี

2. ชุมชนเมือง ชุมชนเมืองจะมีลักษณะตรงกันข้ามกับชุมชนชนบท กล่าวคือ เป็น ชุมชนขนาดใหญ่ มักจะมีระเบียบข้อบังคับของชุมชนในชุมชนมีเรื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ค่อนข้างสมบูรณ์สมาชิกภายในกลุ่มไม่ค่อยรู้จักกัน ความสัมพันธ์ค่อนข้างห่างเหินกัน การตัดสินใจ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต้องอาศัยระเบียบข้อบังคับของชุมชนเป็นเครื่องมือการแข่งขันกัน ใน ระหว่างสมาชิกมีมาก จึงทำให้สมาชิกภายในชุมชนประเภทนี้ค่อนข้างจะมีความกระตือรือร้น วัยรุ่นที่อยู่ในชุมชนประเภทนี้จะมีพฤติกรรมที่รวมกลุ่มกันเฉพาะที่อยู่ในระดับเดียวกัน หรือ โรงเรียนเดียวกัน พฤติกรรมที่แสดงออกไปทั้งในทางที่ถูกต้อง เช่น การศึกษาหาความรู้ ร่วมกัน การทำกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนด้วยกัน แต่ในบางกลุ่มก็มีพฤติกรรมที่ผิดไป เช่น การเที่ยวกลางคืน มั่วสุมกัน ดิตยาเสพติด เป็นต้น

3. ชุมชนแออัด ส่วนใหญ่แล้วชุมชนแออัดมักจะเป็นชุมชนที่อยู่ในเมืองขนาดใหญ่ เกิดจากการที่ผู้คนอพยพเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพ ชุมชนแบบนี้ส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองที่อยู่อาศัยมักเกิดจากการรुकล้าที่สาธารณะ ที่พักอาศัยไม่เป็นระเบียบ มีลักษณะชั่วคราว มากกว่าถาวร ขาดเรื่องอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภค สมาชิกของชุมชนมักจะไม่ เห็นใจกัน ทุกคนต้องพยายามช่วยเหลือตนเองเพื่อดำรงชีวิต วัยรุ่นที่มาจากชุมชนแออัดในบางครั้ง จะมีปัญหาด้านความประพฤติและสุขภาพ เป็นต้น

4. ชุมชนกลุ่มน้อย สมาชิกของชุมชนอาจจะมีความแตกต่างไปจากชนกลุ่มใหญ่ใน ด้านเชื้อชาติ หรือศาสนา ชนกลุ่มนี้มักมีระเบียบประเพณีและข้อบังคับของตนเอง ที่ในบางข้อ อาจจะแตกต่างหรือเหมือนกับชุมชนภายนอกก็ได้ วัยรุ่นจากชุมชนนี้เมื่อเวลาเข้าร่วมกับชุมชน ภายนอก อาจจะต้องปรับตัวและพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับชุมชนภายนอกด้วย

ส่วนสมพร เทพสิทธา (2538 : 20-21) ได้เสนอบทบาทความสัมพันธ์กับสังคม ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

1. เป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธาและปัญญา เนื่องจากความเจริญทางวัตถุ และความ รวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร พุทธศาสนิกชนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของ พระพุทธศาสนาไม่มีหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่มีศรัทธาและ ปัญญาที่ถูกต้องพระสงฆ์จึงควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน เพื่อยกระดับจิตใจ

ของประชาชนด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนา ให้สามารถมีชีวิตอย่างเป็นสุข มีศรัทธา และ ปัญญาที่ถูกต้อง

2. พัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการให้การศึกษอบรม และส่งเสริม ประชาชนให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี มีสมรรถภาพจิตที่เข้มแข็ง มีความเอื้ออาทรต่อบุคคล ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

3. ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โรงเรียน พระปริยัติธรรม โรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในวัด ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ใน วัด รวมทั้งการจัดให้วัดเป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งความรู้แก่เยาวชน และประชาชน

4. ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ต่อเนื่องยาวนานมาแต่โบราณกาล ในปัจจุบันการไหลบ่าทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศทำให้เกิดผลเสียต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ พระสงฆ์จึงควรปลุกจิตสำนึกแก่ประชาชนทาง ด้านการสร้างจิตสำนึกในการเป็นศาสนาประจำชาติของพุทธศาสนา จิตสำนึกในหน้าที่ของ พุทธศาสนิกชนและจิตสำนึกในการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรม ให้เป็นผู้ตื่น ผู้รู้ และผู้เบิกบาน อยู่เสมอ

5. ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากและเดือดร้อน ในฐานะที่วัดเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของสังคมชุมชน เมื่อประชาชนประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน พระสงฆ์ จึงควรให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยการให้ธรรมะ คำปรึกษา แนะนำ และการให้กำลังใจ

6. ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ตามความสามารถ โดยทำเป็นขั้นตอน มีการวางแผนตามหลักอริยสัจสี่ของพระพุทธเจ้า คือ ต้องรู้ทุกข์ รู้สภาพของทุกข์ก่อนว่ามีอะไรบ้าง รู้สมุทัย รู้สาเหตุแห่งทุกข์ รู้นิโรธ ทางแห่งการ ดับทุกข์ และรู้มรรค วิธีที่จะดับทุกข์

7. ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยเป็นแกนนำร่วมกับผู้นำ ชุมชน และชาวบ้าน พัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง คือ การพัฒนาด้าน จิตใจ การพัฒนาด้านสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจ ของประชาชน

นอกจากนั้นพระไพศาล วิสาโล (2542 : 64-67) กล่าวว่า พระสงฆ์จะมีความสัมพันธ์ กับสังคมอย่างไร ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับว่าผู้คนยอมให้พระมีสถานะอย่างไรในสังคม ในอดีตพระมี บทบาทและความสัมพันธ์กับชุมชนมากเนื่องจากพระอยู่ในสถานะผู้นำของชุมชนแต่ในปัจจุบัน พระมีบทบาทน้อยลงและห่างเหินจากสังคมมากขึ้น และมีแนวโน้มจะเป็นเช่นนั้นมากขึ้นใน อนาคต ดังเห็นได้ว่าแม้กระทั่งในเรื่องความเกี่ยวกับศาสนาหรือธรรมะ ผู้คนเป็นอันมากก็หัน ไปพึ่งพาแหล่งอื่นแทนที่จะไปหาจากพระ เพราะถือว่า พระสงฆ์ไม่น่านับถือหรือไม่รู้ธรรมะดี พอบ้าง หรือเพราะว่าหากความรู้จากแหล่งอื่นได้สะดวกกว่าบ้าง อย่างไรก็ตาม การสนับสนุน

กลุ่มสาธารณประโยชน์เป็นบทบาทส่วนหนึ่งที่พระสงฆ์และพุทธศาสนาสามารถจะทำได้เพื่อช่วยให้สังคมเข้มแข็งขึ้นได้ ดังนี้

1. การนำระบบคุณธรรมเข้ามาแทนที่ระบบคุณค่าแบบเงินตราและระบบเกียรติยศของรัฐ

2. การเสริมสร้างมิติทางจิตวิญญาณแก่สังคม

3. ความสามารถในการอธิบายชีวิตและสังคมได้

จากงานวิจัยของ จันทร์จิรา มูลเมือง (2535 : 52) ซึ่งได้ศึกษาเปรียบเทียบระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชา พบว่านิสิตนักศึกษาต่างสาขาจะมียุทธศาสตร์ความรับผิดชอบต่อสังคมไม่แตกต่างกัน นิสิตนักศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมไม่แตกต่างกัน นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 - 4 มีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมไม่แตกต่างกัน และนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อำไพวรรณ พุ่มศรีสวัสดิ์ (2529 : 115) พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล มีปัญหาด้านเพื่อนและการเข้าสังคมในระดับน้อย โดยนักศึกษาต่างสาขาวิชามีปัญหาด้านเพื่อนและการเข้าสังคมไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศาณี สุวรรณรัตน์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวกับการรับรู้ทางสังคมและการเมืองของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับภาวะวิกฤติในประเทศไทย โดยได้ศึกษากับนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 - 4 (หลักสูตร 4 ปี) และชั้นปีที่ 2 - 6 (หลักสูตร 6 ปี) ในมหาวิทยาลัยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและของเอกชนรวมทั้งสิ้น 20 สถาบันผลการวิจัยพบว่า

1. นิสิตนักศึกษามีระดับการรับรู้ทางสังคมและการเมืองค่อนข้างสูงแต่มีการตอบสนองต่อวิกฤติทางสังคมและการเมืองค่อนข้างต่ำ

2. ระดับการรับรู้ทางสังคมและการเมือง ระหว่างตัวแปรเพศ สาขาที่ศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ประเภทมหาวิทยาลัย ไม่มีความแตกต่างกัน

3. มีความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ทางสังคม และการเมืองกับบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษา

4. ตัวแปรที่สามารถจำแนกกลุ่มผู้ที่มีระดับการรับรู้ทางสังคม และการเมืองสูงและต่ำได้คือบุคลิกภาพด้านมโนธรรม การเข้าสังคม การควบคุมอารมณ์ สถานการณ์ด้านการสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนิสิตนักศึกษา

ส่วนในงานวิจัยของ ปัทมวรรณ อ่วมศรี (2541 : 62-63) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ใน 3 ด้าน คือ ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ด้านความสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งผลการวิจัยด้านความสัมพันธ์กับสังคม พบว่า

1. นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงชายและหญิงมีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมไม่แตกต่างกัน

2. นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีอายุต่างกันทั้ง 4 กลุ่ม มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมไม่แตกต่างกัน

3. นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ศึกษาอยู่ในคณะวิชาต่างกัน มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมไม่แตกต่างกัน

4. นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมไม่แตกต่างกัน

และผลการวิจัยยังพบว่า คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีคุณลักษณะอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณธรรม ศัลยพงษ์ (2542 : 76) ที่ได้ทำการศึกษาคูณลักษณะทางจิตใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ในวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมในระดับมาก ในขณะที่สุมาลี สุวรรณภักดี (2541 : 111) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคใต้ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวของนักศึกษาทั้งด้านการเรียนและด้านสังคม เพราะการที่นักศึกษามีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมมาก จะทำให้นักศึกษาสามารถปรับตัวด้านการเรียนและด้านสังคมได้ดี

ประกอบ มีโคตรกอง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทความสัมพันธ์กับสังคมของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในเขตเทศบาลขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า

1. บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในเขตเทศบาลขอนแก่นมีดังนี้ คือ จัดโครงการพัฒนาเยาวชนและอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อส่งเสริมเยาวชน เผยแผ่ธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ จัดโครงการธรรมสังฆจร อบรมศีลธรรม และปฏิบัติธรรม จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อสั่งสอนเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา อบรมศีลธรรมในโรงเรียน และจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมศีลธรรมและปฏิบัติธรรม

2. ผลของกิจกรรมที่จัดว่าเป็นผลทางตรง คือ เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้เรียนรู้พุทธศาสนาทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ ได้คลายความสงสัยในหลักของพุทธศาสนา และผลทางอ้อม ได้แก่ เยาวชนมีความตั้งมั่น อดทน มีความเพียร และมีแนวทางในการนำเอาหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ส่วนประจวบ ประเสริฐสังข์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก ซึ่งประกอบด้วย การปฏิบัติงานด้านการพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาอาชีพ การสาธารณสุข และการพัฒนาสวัสดิการสังคม ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานมีเพียงปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยด้านการได้รับการฝึกอบรมเท่านั้นที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน สำหรับปัจจัย

ด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และปัจจัยด้านการสนับสนุนไม่มีผลต่อการปฏิบัติงาน ส่วนปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานได้แก่ตัวพระธรรมจาริกเองการบริหารงานและการปฏิบัติงาน

นอกจากนั้น นพลักษณ์ หนักแน่น (2543 : 74) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำนิสิตนักศึกษาตามความคิดเห็นของผู้นำนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เขตกรุงเทพมหานคร 4 ด้าน คือ คุณลักษณะด้านสติปัญญาความรู้ความสามารถ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะที่เกี่ยวกับงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษา และคุณลักษณะทางสังคม ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าคุณลักษณะทางสังคมพบว่า ผู้นำนิสิตนักศึกษาจัดลำดับความสำคัญของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำนิสิตนักศึกษา อันดับ 1 ที่สูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์สูง มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าตนเอง ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และมีความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น อันดับ 2 ที่สูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์สูง ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และมีความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น อันดับ 3 ที่สูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ มีความเป็นกันเองกับเพื่อนร่วมงาน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าตนเอง และให้ความร่วมมือในการรักษาระเบียบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมเป็นอย่างดี สอดคล้องกับ আহ্মัด และฮูด (Ahmad and Hood. 1984 : 498-502) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยไอโอวา (Iowa University) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,968 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสำรวจสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ความอดทน และคุณภาพของสัมพันธภาพ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีการพัฒนาของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ทุกคนที่อยู่ในสังคมย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคมที่อาศัยอยู่ ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่นั้นต้องพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือ มีความรักต่อกันและกัน และสามารถคิดตลอดถึงมีน้ำใจต่อกันในฐานะที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ทั้งการปฏิบัติหน้าที่เพื่อตนและเพื่อสังคม คุณลักษณะของนักศึกษาด้านความสัมพันธ์กับสังคมนี้เป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะว่ามันุษย์ไม่ได้อยู่คนเดียวในโลกนี้ มนุษย์ต้องมีการติดต่อ เชื่อมโยง ปะทะสังสรรค์กับสังคม ไม่ว่าจะเป็สังคมส่วนย่อยและสังคมส่วนใหญ่ดังที่ ดีวอี้ (Dewey. 1955 : 17) กล่าวไว้ว่า โดยพื้นฐานทางจิตวิทยาแล้วเด็กในวัยเรียนเป็นผู้ที่ชอบสังสรรค์ ติดต่อกับผู้อื่นและสื่อสารกับผู้อื่น ตลอดจนเป็นผู้ที่ชอบเคลื่อนไหวอยู่เสมอไม่อยู่นิ่ง ดังนั้นมหาวิทยาลัยแทนที่จะทำการสอนเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ควรที่จะจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ กล่าวแสดงออกในสิ่งอันควร ไม่เก็บเงินเมื่อเผชิญกับผู้คนมากในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลบุรี ซึ่งเป็นพระภิกษุสามเณรจำเป็นต้องพบปะกับผู้คนเป็นจำนวนมาก เพื่อเผยแผ่ศาสนาและให้คำแนะนำแก่พุทธศาสนิกชนก่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่สังคม เพราะพระนักศึกษา

นอกจากมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยแล้ว พระนักศึกษายังต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนั้น พระนักศึกษาก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ทั้งในด้านพระธรรมวินัย และด้านสังคม

3.3 คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม

จริยธรรม คือหลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในคัลลองของคุณธรรมหรือศีลธรรมคุณค่าทางจริยธรรมซึ่งให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่วมีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ควรในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรม มโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีโดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์ (ประภาศรี สีหอำไพ. 2535 : 24) ดังที่โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1964 : 32-35) ได้กล่าวว่า จริยธรรมเป็นความรู้สึกที่รับผิดชอบชั่วดีเป็นมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในสังคมซึ่งบุคคลพัฒนาขึ้น จนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง โดยสังคมจะเป็นตัวตัดสินผลของการกระทำนั้นว่าเป็นการกระทำที่ถูกหรือผิด สอดคล้องกับเสถียรพงษ์ วรรณปก (2530 : 23) ที่ให้ความหมายว่า จริยธรรม เป็นความดีงาม สิ่งที่ควรประพฤติ เป็นหลักสำหรับให้คนเรายึดถือในการปฏิบัติตน จริยธรรมตัดสินให้เราเป็นคนดี มีความประพฤติดี และเว้นชั่ว มีเมตตา กรุณา และขันติ ส่วนคุณธรรม หมายถึงคุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นสภาวะนามอยู่ในจิตใจ ดังที่ อภิญา มานะโรจน์ (2539 : 41) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง หลักของความดีงามแห่งการประพฤติตนและลักษณะอุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของบุคคลเป็นเวลานาน มีคุณค่า ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ยึดถือและปฏิบัติตาม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2520 : 34-55) ได้แบ่งลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่มนุษย์มีความรู้ว่าการกระทำต่าง ๆ นั้นชนิดใดสังคมยอมรับ การกระทำชนิดใดควรงดเว้น พฤติกรรมใดมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ความรู้เชิงจริยธรรมนี้ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา อายุ การพัฒนาทางสติปัญญา ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนานี้เด็กจะมีการเรียนรู้มาตั้งแต่เกิด โดยเฉพาะช่วงอายุ 2-10 ปี จะมีการปลูกฝังมาก

2. ทักษะคิดเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกว่าตนชอบหรือไม่ชอบเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ทักษะคิดเชิงจริยธรรมส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้นแต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติ อาจจะมีทักษะคิดแตกต่างไปจากค่านิยมในสังคมนั้น ทักษะคิดเชิงจริยธรรมมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรม เพราะทักษะคิดจะรวมถึงความรู้และ

ความรู้สึกในเรื่องนั้นเข้ามาด้วยกัน ฉะนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่จะใช้หรือทำนาย หรือคาดการณ์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้ถูกต้องแม่นยำกว่าการใช้ความรู้เพียงอย่างเดียวและ ทัศนคติเชิงจริยธรรมของมนุษย์นี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากสาเหตุบางประการ

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่มนุษย์รู้ที่จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำกิจกรรม อย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อมีเหตุการณ์บังคับ เหตุผลนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับต่างกัน อาจจะมีเบื้องหลังการกระทำที่แตกต่างกัน หรือการกระทำที่เหมือนกัน เพียเจท์ และโคลเบอร์ก ได้ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องแสดงถึงการพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น ๆ นอกจากนี้ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาทางสติปัญญา และ อารมณ์ โคลเบอร์ก และนักวิจัยคนอื่น ๆ ยังพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลยังมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคลด้วย

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ หรือไม่แสดงพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ เช่น การให้ทานการเสียสละเพื่อส่วนรวมการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก นอกจากนี้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมอีกประเภทหนึ่ง คือพฤติกรรมในสถานการณ์ที่เข้ายวนใจหรือยั่วให้บุคคลกระทำผิดกฎหมายหรือค่านิยม เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานการณ์เข้ายวนใจหรือยั่ว เช่น การลักขโมย การโกงสิ่งของ การกล่าวเท็จ เป็นต้น ซึ่งเราอาจจะรวมเรียกว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ บุคคลที่มีจริยธรรมสูงควรระวัง พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ เพราะส่งผลต่อความผาสุกและความสงบสุขของสังคมโดยตรง

แสง จันทรงาม (2530 : 20-21) ได้จำแนกประเภทของจริยธรรมออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. จริยธรรมธรรมชาติ คือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เป็นไปเองโดยธรรมชาติแม้ในสัตว์เดียรฉานก็มี เช่น แม่ไก่รักลูก จริยธรรมธรรมชาติส่งผลต่อส่วนรวมดีมากเพราะจะเป็นไปเองโดยเคร่งครัด

2. จริยธรรมบังคับ คือ การงดเว้นชั่ว ทำดี ของคนเพราะถูกอำนาจบางอย่างบังคับให้ทำ เช่น ไม่ดื่มเหล้าเพราะไม่มีเหล้าจะดื่ม จริยธรรมแบบนี้ยังไม่ดีเพราะถูกบังคับจึงทำ

3. จริยธรรมเจตนา คือ เว้นชั่วและทำดีด้วยเจตนา คือ ความตั้งใจของตนเองโดยไม่มีใครมาบังคับ จริยธรรมประเภทนี้จัดว่าดีแท้

นอกจากนั้น พระธรรมปิฎก ประยูรค์ ปยุตโต ได้กล่าวถึงภารกิจของพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติต่อชาวโลก ซึ่งเป็นสิ่งที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติ คือฝึกฝนพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือมีศีล ฝึกปฏิบัติความประพฤติที่ดีงาม สุจริตและเกื้อหนุนสังคม ฝึกสมาธิให้จิตใจสงบ มีสติมั่นคงและเจริญองกามในคุณธรรม ฝึกความมีปัญญาคือการพิจารณาวิเคราะห์เรื่องราวอย่างมีเหตุผล มีความสามารถเข้าถึงความจริงในระดับต่าง ๆ บัณฑิตที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาดีแล้ว

จะเป็นศาสนทายาท ทำหน้าที่เผยแผ่ สอนหลักไตรสิกขาให้ประชาชนทั่วไปนำไปฝึกฝนตนเองต่อไป นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมอันควร รักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อชาวบ้าน เพื่อรักษาพระศาสนาและสังคมให้คงอยู่ได้ (พระธรรมปิฎก. 2539 : 18)

ในงานวิจัยของดุษฎี จารุประสิทธิ์ (2533 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาทัศนคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเสียสละและด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักศึกษาวิชาเอกพลศึกษาในกลุ่มวิทยาลัยพลศึกษาภาคใต้ ได้แก่ วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดยะลา จังหวัดชุมพร จังหวัดกระบี่ และจังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชายมีทัศนคติเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักศึกษาหญิงอยู่ในระดับสูง ถ้าแยกเป็นชั้นปีนักศึกษาชั้นปีที่ 1 อยู่ในระดับสูง ชั้นปีที่ 2 อยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีทัศนคติเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูง นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีทัศนคติเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาที่เป็นนักกีฬามีทัศนคติเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักศึกษาที่ไม่เป็นนักกีฬามีทัศนคติเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูง นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีทัศนคติเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ มีทัศนคติเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน และนักศึกษาที่เป็นนักกีฬาและไม่เป็นนักกีฬามีทัศนคติเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน และยังพบอีกว่าทัศนคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบด้านความมีระเบียบวินัยด้านความเสียสละ และด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่มีความสัมพันธ์กัน ยกเว้นด้านความเสียสละและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กันในทางลบสอดคล้องกับงานวิจัยของชาญชัย อินทรประวัตติ (2535 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา

ผลการวิจัยพบว่า

1. นิสิตระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 4 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมแบบสมัยใหม่อยู่ในระดับปานกลาง
2. นิสิตระดับปริญญาโทมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมแบบสมัยใหม่อยู่ในระดับปานกลาง
3. นิสิตที่มีภูมิลำเนาทั้งในเขตเทศบาล และเขตสุขาภิบาลกับเขตชนบท มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมแบบสมัยใหม่อยู่ในระดับปานกลาง
4. นิสิตทั้งชายและหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมแบบสมัยใหม่อยู่ในระดับปานกลาง
5. นิสิตที่มีภูมิลำเนาหลังการเลี้ยงดูทั้งแบบสมัยใหม่ และแบบอนุรักษ์นิยม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมแบบสมัยใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง
6. นิสิตชายและนิสิตหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมแบบสมัยใหม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญอยู่ที่ระดับ .05

7. เมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรระดับการศึกษา ปรากฏว่านิสิตชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 4 ระดับปริญญาโท มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

8. นิสิตที่อยู่ในเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาลกับเขตชนบท มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

9. นิสิตที่มีภูมิลำเนาหลังการเลี้ยงดูแบบอนุรักษนิยมและแบบสมัยใหม่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

จิรวัดนา มั่นยืน (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัย กับลักษณะทางพุทธศาสนา และจิตลักษณะที่สำคัญของนิสิตจากมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร 7 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ในการเป็นสมาชิกของชมรมพุทธศาสตร์ มีความสำคัญต่อคุณลักษณะของนิสิตนักศึกษามากที่สุด รองลงมาคือประสบการณ์ทางพุทธศาสนาจากวิชาที่เรียน และประสบการณ์จากการบวชในพุทธศาสนา สอดคล้องกับ อภิญา มานะโรจน์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า กระบวนการปลูกฝังคุณธรรม ได้แก่ การสร้างศรัทธาให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมนั้น ๆ การจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการปลูกฝังคุณธรรม การมีแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียนและในการปลูกฝังคุณธรรมควรคำนึงถึงวัย ขั้นตอนการพัฒนาจริยธรรม และวิธีการสอน สำหรับคุณธรรมที่นิสิตได้รับการปลูกฝังจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมากที่สุด ได้แก่ ความรับผิดชอบ นอกจากนี้ได้แก่ การรู้จักตนเอง ใฝ่รู้ ไตร่ตรองเหตุผล รับผิดชอบ และการเสียสละเพื่อส่วนรวมโดยได้รับการปลูกฝังจากอาจารย์ผู้สอน ส่วน โจนส์และมอริส (Jones and Morris. 1956 : 781-783) ได้ทำการวิจัยพฤติกรรมและความรู้ด้านจริยธรรมของเด็ก พบว่า พฤติกรรมและความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมของเด็กมีความสัมพันธ์กันต่ำมาก การสอนความรู้ทางศีลธรรมที่โรงเรียนไม่สามารถจะชักจูงเด็กให้แสดงคุณค่าทางจริยธรรมได้ ทั้งนี้เพราะสังคม ครอบครัว ความต้องการและความรู้สึกของเด็กเป็นองค์ประกอบที่สำคัญกว่าการสอนศีลธรรมในโรงเรียน สอดคล้องกับมาโนช ดัชนีชัย ปรีชา เครือวรรณ และลัดดา อะยะวงศ์ (2537 : 24-28) ได้ศึกษาเรื่องเหตุผลเชิงคุณธรรมด้านพรหมวิหาร 4 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 จำนวน 13 คณะ ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปีการศึกษา 2536 จำนวน 729 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดเหตุผลเชิงคุณธรรมด้านพรหมวิหาร 4 สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

1. เหตุผลเชิงคุณธรรมด้านพรหมวิหาร 4 ด้านเมตตา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขาของนักศึกษาคณะต่าง ๆ อยู่ในระดับต่ำ ส่วนเหตุผลเชิงคุณธรรมด้านพรหมวิหาร 4 ด้านกรุณาของนักศึกษาคณะต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบเหตุผลเชิงคุณธรรมด้านพรหมวิหาร 4 ของนักศึกษาชายและหญิงพบว่า มีความแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน โดยนักศึกษาหญิงมีเหตุผลเชิงคุณธรรมสูงกว่า

นักศึกษาชายในสองด้าน คือ ด้านเมตตา และด้านกรุณา ส่วนอีกสองด้านที่เหลือคือด้านมุทิตา และด้านอุเบกขานักศึกษาชายมีเหตุผลเชิงคุณธรรมสูงกว่านักเรียนหญิง

นอกจากนี้ วิโรจน์ ธาระพูน (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรม ของพระธรรมวิทยากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวิทยากรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-24 ปี บวชมาแล้ว 10-14 ปี มีภูมิสำเนา ก่อนบวชอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เหตุผลที่บวชก็เพื่อศึกษาธรรมะ ส่วนมากมีสถานภาพภายในวัด เป็นพระลูกวัด สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก สำเร็จการศึกษาด้านบาลีอยู่ในระหว่างเปรียญธรรม 4 – เปรียญธรรม 6 ประโยค และการศึกษาด้านสามัญสำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรม พบว่าพระธรรมวิทยากรได้มีการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการอบรมสั่งสอนโดยการปลุกจิตสำนึกให้ทุกคนมีความรักต่อกัน และด้านการอบรมสั่งสอนโดยการปลุกจิตสำนึกให้ทุกคนมีความรู้ที่แท้จริงอยู่ในระดับสูง แต่การอบรมสั่งสอนโดยการปลุกจิตสำนึกให้ทุกคนอยู่ในความเป็นธรรมชาติได้อยู่ในระดับปานกลาง

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ความประพฤติอันพึงประสงค์ที่ปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม เช่น ความอดทน ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ ความรับผิดชอบ ความละเอียดรอบคอบ มีเจตคติที่ถูกต้องต่อการทำงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในสังคมและสมาชิกของสังคม ปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรมซึ่งต้องประกอบกันทั้งความรู้สึกทางจิตใจ และการปฏิบัติทางกายด้วย ดังนั้นคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษานี้จึงมีความสำคัญมาก ยิ่งปัจจุบันนี้ ค่านิยมบางอย่างในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น การเปลี่ยนจากที่เคยให้การยกย่องคนดีมีคุณธรรม ประณามคนประพฤติผิดศีลธรรม กระทำการในแบบที่ไม่ชอบธรรม มาเป็นการยกย่องคนมีเงิน คนที่มีตำแหน่งสูง คนที่มีอำนาจ มียศศักดิ์ และสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันก็มักจะละเลยหน้าที่ที่จะฝึกนิสิตนักศึกษาให้มีจริยธรรมมุ่งเน้นแต่ด้านความรู้ พัฒนาเฉพาะความเป็นเลิศทางวิชาการเสียส่วนมาก ดังที่สุพร ตั้งสมรพงษ์ (2542 : 75) กล่าวว่า ท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของวิทยาการทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม และศิลปวัฒนธรรม ที่หลังไหลเข้ามาตามกระแสโลกาภิวัตน์ ได้ก่อให้เกิดอิทธิพลครอบงำความคิด และวิถีชีวิตของนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะคลื่นวัฒนธรรมใหม่ที่ทับถมมากับสื่อสารสนเทศ และสื่อบันเทิงได้เข้ามาลบล้างเอกลักษณ์และวิถีชีวิตที่มีคุณค่า อันมีลักษณะพึ่งพาอาศัยสังเคราะห์ซึ่งกันและกันมาแต่ดั้งเดิมของสังคมไทย ทำให้นิสิตนักศึกษามีวัฒนธรรมต่างคนต่างอยู่มากขึ้น มีวิถีชีวิตที่เป็นอิสระในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ใช้ชีวิตสนุกสนานตามสถานเริงรมย์ใน ศูนย์การค้า มีวัฒนธรรมบริโภคนิยม ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และสนใจพัฒนาตนเองเพื่อแสวงหาโอกาส และทางเลือกที่ดีที่สุดให้แก่ตนเอง เพื่อความมั่นคงโดยมิได้คำนึงสิ่งอื่นใด

ฉะนั้น สถาบันอุดมศึกษา ในฐานะแหล่งรวมของภูมิปัญญาาระดับสูงย่อมมีหน้าที่ต้องนำพาสังคมให้ก้าวไปพร้อมความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง มีเอกลักษณ์ มีจริยธรรม เข้มแข็ง และมีศักดิ์ศรี นอกจากนี้ ถ้าจะปลูกฝังทัศนคติทางจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาอย่างจริงจังแล้ว สถาบันการศึกษาเพียงแหล่งเดียวไม่อาจฝึกฝนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ได้ สถาบันทางสังคมอื่น ๆ จะต้องให้ความร่วมมือ เช่น สถาบันครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองและสถาบันศาสนา ดังที่ฮอฟแมน (Hoffman, 1970 : 291) ได้ศึกษาพบว่า เด็กจะดีได้นั้นจะต้องอยู่ใกล้ชิดกับผู้มีจริยธรรมสูง เด็กจะเลียนแบบและกลายเป็นผู้มีจริยธรรมสูงตามไปด้วยหากผู้นำศาสนา ครู อาจารย์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีจริยธรรมสูง นิสิตนักศึกษาก็จะมีจริยธรรมสูงตามไปด้วย

4. คุณลักษณะของนักศึกษาที่พึงประสงค์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างคนไม่ให้เป็นปัญหาของสังคม เป็นคนที่มีประโยชน์และสร้างสรรค์ ดังที่วิลลา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530ข : 117-118) กล่าวว่าในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การอุดมศึกษาสามารถช่วยพัฒนาได้ทั้งสองทาง ได้แก่ การเตรียมคนและการพัฒนาขณะทำงาน ซึ่งเป็นการพัฒนามนุษย์โดยตรง มหาวิทยาลัยจึงควรมีหน้าที่ในการพัฒนาบุคคล ตามแนวทางดังนี้

1. การพัฒนาเอกัตตบุคคล มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ในการพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง พอใจและภูมิใจในความเป็นมนุษย์ของตน การพัฒนาเอกัตตบุคคลนี้มุ่งพัฒนาสี่ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ด้านทัศนคติ ด้านจริยธรรม และด้านบุคลิกภาพ

2. การพัฒนามนุษย์เพื่อครอบครัว มหาวิทยาลัยควรจัดการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรม เพื่อเตรียมนักศึกษาให้มีความพร้อมทางด้านครอบครัว สามารถหาคู่ครองที่เหมาะสมเป็นพ่อที่ดี เป็นแม่ที่ดี และรู้จักใช้ชีวิตในครอบครัวอย่างมีความสุข

3. การพัฒนามนุษย์เพื่อวิชาชีพ คนเราจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขอย่างน้อยจะต้องมีปัจจัยพื้นฐาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม บ้าน ยารักษาโรค และเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิตตามอัตภาพ ดังนั้นคนจึงต้องมึงานทำ เพื่อนำรายได้มาสนับสนุนเกื้อกูลความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต มหาวิทยาลัยจึงควรมีบทบาทในการเตรียมคนให้พร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพตามที่ตนเองถนัดหรือสนใจ มหาวิทยาลัยไม่เพียงแต่จะให้ความรู้ทางด้านวิชาชีพเท่านั้น แต่ควรจะให้ข้อมูล ข่าวสาร การแนะแนวเกี่ยวกับอาชีพด้วย

4. การพัฒนามนุษย์เพื่อสังคม เป็นการพัฒนามนุษย์ให้รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มหาวิทยาลัยจะต้องจัดสิ่งแวดล้อม หลักสูตร กิจกรรม และการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักศึกษาได้พัฒนาด้านสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักรักษาคุณค่าของสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ มีความรู้ด้านทักษะทางสังคม

รู้จักสิทธิเสรีภาพและความรับผิดชอบของตนเองต่อผู้อื่น ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม พัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งพัฒนาให้เป็นผู้ประสานงานที่ดีได้

ดังนั้นในเมื่อมหาวิทยาลัยได้จัดให้มีแนวทางในการพัฒนานักศึกษาดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ธิดารัตน์ บุญนุช (2528 : 363-365) ก็ได้กล่าวถึงแนวทางที่จะช่วยให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาที่พึงประสงค์ คือ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถาบันที่สนองต่อความต้องการของนักศึกษา ซึ่งจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในอนาคตของนักศึกษา ดังนี้

1. ความสามารถในการวางแผนทางชีวิตของตนเอง
2. ความสามารถในการวางแผนอาชีพ
3. ความสามารถทางสังคม
4. ความเป็นผู้นำและการบำเพ็ญประโยชน์

นอกจากนั้น ครรชิต มาลัยวงศ์ (2541 : 126-130) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตตามแนวพระราชดำริ ในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงชี้แนะหลักปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในการทำงานของนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นบัณฑิต ไว้ดังนี้

1. มีฉันทะ ปณิธาน และอุดมคติในการทำงาน ข้อนี้ทรงตั้งข้อสังเกตว่าบัณฑิตได้ตั้งปณิธานเป็นอุดมคติไว้แล้วที่จะใช้วิชาความรู้ทำงานให้บังเกิดผลสำเร็จ และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงเพื่อให้ประเทศชาติก้าวหน้ามั่นคง เมื่อตั้งอุดมคติไว้เช่นนี้แล้วก็ต้องรักษาอุดมคติไว้อย่างหนักแน่น หมั่นรำลึกถึงอย่าให้ขาดและต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่หรือกรณีใด ๆ

2. มีเป้าหมาย หลักการ และแผนงานชัดเจน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสว่าการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จและความเจริญที่แท้จริงนั้นจำเป็นต้องมีหลักการ เบื้องต้นจะต้องอ่านงานให้ออกว่ามีลักษณะและขอบเขตอย่างไร เพียงใด มีจุดมุ่งหมายที่แท้เพื่อประโยชน์อะไร เมื่อทราบชัดแน่นอนแล้วจึงวางโครงสร้างของงานและแผนการปฏิบัติงานนั้นว่ามีส่วนใดเป็นหลัก ส่วนใดเป็นส่วนประกอบ และมีแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติเป็นลำดับอย่างไร เมื่อวางโครงสร้างและแผนงานแล้ว จำเป็นต้องหยุดเพ่งพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะลงมือกระทำ

3. รู้จักใช้วิชาการในภาคปฏิบัติ ในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เน้นหนักภาคทฤษฎี เมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปปฏิบัติงานจริงจึงต้องรู้จักปรับใช้ทฤษฎีหรือวิชาการอย่างเหมาะสม

4. มีความรับผิดชอบต่อ เสียสละ อดทน และมีความ پاکเพียรอย่างสม่ำเสมอ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสว่า บัณฑิตจะต้องสำเหนียกตระหนกอยู่เสมอว่า ตนเองมีความรับผิดชอบต่ออย่างยิ่งที่จะปฏิบัติงานของตัวร่วมงานกับผู้อื่นและประสานประโยชน์กับทุกฝ่ายให้ได้ผลสมบูรณ์ทุกส่วนเพื่อนำพาประเทศชาติของเราให้ก้าวไปถึงความวัฒนาสถาพร

5. มีสติ วิจารณ์ญาณและความรอบคอบในการทำงาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตรัสถึงความสำคัญของสติว่า สติเป็นเครื่องควบคุมความคิดและการกระทำให้เป็นไปอย่างถูกต้อง อยู่ในหลักเกณฑ์และแนวทาง และทรงตรัสถึงวิจารณ์ญาณว่า การฝึกหัดใคร่ครวญให้เข้าใจชัดแจ้งในเหตุในผลบันดาลให้เกิดผลสำเร็จที่ดีเป็นประโยชน์ เหตุนี้บัณฑิตจึงต้องมีสติ บังคับ รู้สึก และระลึกได้ว่าอะไรเป็นอะไร ผิดชอบชั่วดีอย่างไร

6. มีวินัยในการทำงาน การทำงานให้สำเร็จราบรื่นผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีวินัยในตนเอง สำหรับการปฏิบัติงาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสว่า นักปฏิบัติงานทุกคนจะต้องมีวินัยสำหรับใช้กับตนเอง คือต้องไม่ประมาทปัญญา ต้องรักษาความจริงใจ ต้องสลัดทิ้งความคิดจิตใจที่ต่ำทรามอ่อนแอและต้องทราบตระหนักในความสำรวมไม่ฟุ้งเฟ้อ

7. รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าความเจริญของประเทศชาติเป็นความเจริญส่วนรวม ซึ่งเกิดจากผลงาน หรือผลของการกระทำของคนทั้งชาติ ถือได้ว่าทุกคนแบ่งหน้าที่กันทำประโยชน์ให้แก่ชาติ ตามความถนัดและความสามารถ และต่างคนต่างก็ได้เกื้อกูลกันและกัน ไม่มีผู้ใดจะอยู่ได้และทำงานให้แก่ประเทศชาติได้โดยลำพังตนเอง เพราะฉะนั้นในการที่ท่านจะออกไปประกอบ การงานต่อไป ขอให้คำนึงถึงความจริงข้อนี้ให้มาก พิจารณาให้เห็นความสำคัญของผู้อื่นให้รู้จักนับถือผู้อื่น ใช้ความมีเหตุผลและความร่วมมือกันในการบริหารงานทั้งปวง เพื่อจักได้สามารถสร้างความเจริญให้แก่ตนเองและจรรโลงประเทศชาติของเราให้ดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไป

ส่วนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระนักศึกษา พระราชธรรมนิเทศ ระเบียบ วิถีญาโณ (2541 : 39) กล่าวว่า พระนักศึกษจะต้องสามารถพัฒนาโลกทัศน์ มองคนอื่น สัตว์อื่น ในรูปของการยอมรับนับถือสิทธิของกันและกันแล้วไม่ล่วงละเมิดกันด้วยอำนาจของโทสะ ราคะ จนถึงมีเมตตาไมตรีต่อกัน สามารถมองวัตถุประสงค์ของอื่น ๆ ด้วยการยอมรับสิทธิแล้วไม่ล่วงละเมิดในสิทธิของเขาด้วยความโลภ เป็นการครองชีวิตอย่างมีปัญญารักษาดน คัมภีร์ บริหารตน สอดคล้องกับ พระเทพวิสุทธิกวี พิจิตร วิถีญาณ (2541 : 38) กล่าวว่าผู้เป็นบัณฑิตในพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่าผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญานั้น ย่อมไม่ทอดทิ้งหน้าที่ทั้ง 2 ประการนี้ได้แก่ (1) เอาความดีใส่ตัว คือ ภาวนากิจ (2) เอาความชั่วออกจากตัว คือ ปหานกิจ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษานั้น ในแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมนั้น ๆ และขึ้นอยู่กับปรัชญาและจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง มหาวิทยาลัยก็มีหน้าที่พัฒนานักศึกษา ผลิตบัณฑิตให้ได้ผลดังเช่นที่มหาวิทยาลัยลาดหวังถึงอย่างนั้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยรวมแล้ว ในทุกสถาบันการศึกษาก็ย่อมต้องการ หรือคาดหวังให้นักศึกษามีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตใจ ให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม เพื่อออกไปรับใช้สังคม ประเทศชาติต่อไป

5. คุณลักษณะและบทบาทของพระสงฆ์

พระสงฆ์ คือ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และ สอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามด้วย พระสงฆ์ในความหมายของพระสูตร จึงหมายถึง ท่านผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแม้เพียงรูปเดียวก็ได้ชื่อว่าเป็นพระสงฆ์ แต่ในความหมายทางพระวินัยนั้น ท่านหมายถึงเอภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์ ในด้านสังฆคุณ และสังฆรัตนะ ความหมายกลับครอบคลุมพระอริยบุคคลทุกระดับทุกภาวะ เพราะใช้คำว่า “นี่คือใคร? คู่แห่งบุรุษ 4 บุรุษบุคคล 8 นี่คือพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า” (พระราชนิพนธ์เทศ. 2536 : 63) ซึ่งสอดคล้องกับ ฟีน ดอกบัว (2542 : 260) กล่าวว่าในพระพุทธศาสนามีพระสงฆ์อยู่ 2 ประเภทคือ (1) พระอริยสงฆ์ ได้แก่พระหรือฆราวาสที่เป็นพระอริยบุคคล ตั้งแต่ชั้นพระโสดาบันขึ้นไปจนถึงพระอรหันต์ (2) สมมติสงฆ์ ได้แก่พระภิกษุที่เป็นปุถุชนอยู่ แม้ยังไม่เป็นพระอริยสงฆ์ก็จัดเป็นสมมติสงฆ์หรือสงฆ์โดยสมมติไปก่อน

พระสงฆ์เป็นองค์ประกอบหนึ่งของพระรัตนตรัย ในสังคมชาวพุทธถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์ เป็นแหล่งปลูกฝังคุณธรรมความดีงามหรือเป็นเนืองนาบุญของชาวโลก เป็นชุมชนตัวอย่างที่พึ่งพาทางวัตถุน้อย มีระเบียบวินัย เป็นผู้ช่วยชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีให้แก่สังคมไม่ว่าจะเป็นทางโลกหรือทางธรรมเป็นผู้ที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณธรรมความรู้ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นบุคคลที่พุทธศาสนิกชนหรือชาวพุทธทั้งหลายสมควรให้ความเคารพนับถืออนุเคราะห์ และปฏิบัติตนต่อท่านอย่างเหมาะสม ดังคำสรรเสริญพระคุณของพระสงฆ์บทสุดท้ายว่า “อนุตตรํ ปุญญกฺเขตต์ตํ โลกสฺส. พระสงฆ์เป็นแหล่งปลูกฝังและเผยแพร่ความดีงามอย่างยอดเยี่ยมของชาวโลก” (วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก. 2533 : 50)

อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์นั้นกลายเป็นสถาบันบุคคลที่ทำหน้าที่ดังกล่าว สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาจากยุคสมัยยุคมาจนถึงปัจจุบัน บัดนี้การอุบัติบังเกิดของพระสงฆ์นั้นจะต้องผ่านกรรมวิธีการอุปสมบท ที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้ในกาลนั้น ๆ คือ

ในยุคแรกหลังจากที่พระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมจักรกับปวัตตนสูตรโปรดท่านปัญจวัคคีย์จนท่านได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วได้กราบทูลขอบวชในพระพุทธศาสนาพระองค์ตรัสว่า

“จงเป็นภิกษุมาเถิด พระธรรมอันแรกกล่าวดีแล้ว จงประพาศิพรมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”

ด้วยพระดำรัสเพียงเท่านั้น ท่านผู้ขอบวชในพระพุทธศาสนาก็ได้ชื่อว่าเป็นพระภิกษุอันชอบด้วยพระธรรมวินัยแล้ว การบวชวิธีนี้ใช้ด้วยพระองค์เองในตอนต้นพุทธสมัย ท่านเรียกการบวชวิธีนี้ว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา การบวชที่พระศาสดาทรงบวชเอง ด้วยพระพุทธดำรัสว่า จงเป็นภิกษุมาเถิด

ต่อมาเมื่อทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาในส่วนต่าง ๆ ของชมพูทวีปเกิดปัญหาในการบวชของท่านผู้มีศรัทธาจนอาจารย์และลูกศิษย์ต้องเดินทางมาเฝ้าพระพุทธองค์ เพื่อทรงประทานการอุปสมบทให้ จึงทรงมอบหมายให้ท่านเหล่านั้นทำหน้าที่บวชให้เสียเอง วิธีนี้เรียกว่า “ติสรณคณอุปสัมปทา คือการอุปสมบทด้วยการประกาศตนถึงรัตนะ 3” ในกาลภายหลัง เมื่อพระสงฆ์สาวกมีจำนวนเพิ่มขึ้นคนที่เข้ามาบวชก็มีเหตุผลในการเข้าบวชที่แตกต่างกันออกไปจนมีปัญหาเกิดขึ้นบ่อย ๆ จึงทรงมอบหมายการบวชกุลบุตรให้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ คือคณะที่ประชุมร่วมกันพิจารณาให้การบรรพชาอุปสมบทแก่ผู้ที่เข้ามาขอบวช โดยการเสนอเรื่องการขอบวชเข้าขอมติในที่ประชุม เมื่อสงฆ์ที่เข้าประชุมเห็นด้วย ถือว่าท่านผู้นั้นได้เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา อันชอบด้วยพระธรรมวินัย วิธีนี้เรียกว่า “ญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา คือการบวชวิธีเสนอเป็นญัตติในที่ประชุมสงฆ์ 4 ครั้ง ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันมาจนถึงปัจจุบันนี้ (พระราชธรรมนิเทศ. 2536 : 63-64)

โดยสรุปแล้วพระสงฆ์ หมายถึงสาวกที่ถือเพศบรรพชิตของพระพุทธเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัย เป็นผู้นำคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตนได้ศึกษามาอย่างดี แล้วไปสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตาม และเป็นสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้

บทบาทของพระสงฆ์

พระสงฆ์เป็นบุตรหลานของชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชน มีการเลี้ยงชีพโดยอาศัยปัจจัยสี่จากชาวบ้านจึงทำให้พระสงฆ์มีความผูกพันกับชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านเดือดร้อนขาดที่พึ่งทางใจ มัวเมาในใหนอบายมุขก็ได้อาศัยพระสงฆ์ที่มีภูมิปัญญาสูง มีการศึกษาเล่าเรียน เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือแก้ไขปัญหาชีวิต โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นเครื่องชี้ทางบรรเทาทุกข์ ซึ่งสุขเกษมศานต์ให้แก่ชาวบ้านมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล พระสงฆ์จึงได้รับความเคารพในฐานะเป็นพระ เป็นครู เป็นอาจารย์ของชาวบ้าน สอดคล้องกับทินพันธุ์ นาคะตะ (2531 : 22) กล่าวไว้ว่า พระภิกษุสงฆ์ยังเป็นครูสอนหนังสือ เป็นที่ปรึกษา เป็นที่พึ่งทางจิตใจ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีความ และเป็นผู้ประกอบพิธีทางศาสนาในทุกวงจรของชาวบ้านและในพิธีของทางราชการ พระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงตั้งมั่นอยู่คู่ประเทศไทย หน้าที่ของพระสงฆ์โดยส่วนตัวมีอยู่ 3 ประการคือ (1) ศึกษาปริยัติธรรม (2) ปฏิบัติธรรมตามที่ได้ศึกษามา (3) รู้แจ้งชัดถึงความเป็นจริงต่าง ๆ และมีหน้าที่โดยส่วนรวมอีกคือการเผยแผ่พระสัทธรรม (พระธรรมธัชมนี. 2525 : 8)

การที่พระศาสดาดำรงมาได้ยาวนาน เพราะศาสนามีบทบาทที่สำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ของตนคือมีหลักธรรมคำสั่งสอน มีศาสนิกชนที่ศรัทธาเลื่อมใสเคารพนับถือ และมีพระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดอายุพระศาสนาด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมวินัยการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ดังที่พระมหาอุทัย ญาณวโร (2538 : 25) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. ศาสนาในฐานะเป็นองค์กรทางศีลธรรม เป็นบทบาทที่เด่นชัดที่สุดของศาสนาที่มีต่อสังคม ศาสนาเริ่มต้นด้วยการสร้างประมวลหลักศีลธรรม บางส่วนของหลักศีลธรรมได้กลายเป็นกฎหมาย แต่มีอีกบางส่วนที่ต้องการให้ศาสนาดำเนินการ เช่น เรื่องการปลูกฝังจิตสำนึก การรู้จักควบคุมตนเอง และหลักจริยธรรมในความสัมพันธ์ทางสังคม ศาสนาต้องยอมรับ “เหตุผลใหม่” ที่เป็นการจำเป็นทางสังคม ทั้งนี้เพราะว่าหลักศีลธรรมเป็นหลักของมนุษย์ เพื่อมนุษย์เป็นผู้ปฏิบัติ

2. ศาสนาในฐานะองค์กรช่วยเหลือสังคม เนื่องจากศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบในการปลูกฝังความสำนึกทางศีลธรรม ศาสนาจึงเป็นองค์กรเอกชนที่จะเข้ามาช่วยเหลือสังคม เช่น การจัดหาวัตถุ การรณรงค์แก้ปัญหาดังกล่าว เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยมีพื้นฐานจากการมีคุณธรรมของประชาชน ศาสนาจึงเป็นตัวกลางเฉลี่ยความผาสุกทางสังคมโดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายบังคับ

3. ศาสนาในฐานะผู้ให้จุดหมายแห่งชีวิต นับเป็นจุดหมายที่แท้จริงของศาสนา ทั้งนี้เพราะรัฐ และสังคมจะสามารถช่วยเหลือบุคคล (ปัจเจกบุคคล) ให้มีความสุขสมบูรณ์ได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น สังคมไม่สามารถที่จะทำให้ทุกคนบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตที่แท้จริงได้ นั่นคือ “วิถีการปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง”

ประมวล ๖๖ (2540 : 36-38) ได้เสนอบทบาทของพระสงฆ์และวัดไว้ดังนี้

1. พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัดอุทิศพระสงฆ์ของการบวช คือเพื่อเรียนรู้ ดังนั้นสงฆ์คือชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งควรจะเป็น 3 เรื่องใหญ่ คือ

- 1.1 การเรียนรู้พุทธธรรม ให้ลึกซึ้งที่สุดทั้งทางปริยัติ และปฏิบัติ
- 1.2 การเรียนรู้สังคมปัจจุบัน ให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการสอน

1.3 การเรียนรู้การติดต่อสื่อสาร ให้เป็นที่สนใจของผู้คน ให้จับใจผู้คน ให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือที่เรียกว่า อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ รวมทั้งความสามารถในการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

2. การศึกษาของสงฆ์ เป็นเรื่องที่ต้องกำหนดอยู่ในนโยบายของรัฐบาล ในแผนการศึกษาชาติ มหาวิทยาลัยสงฆ์ และมหาวิทยาลัยทางโลกควรจะร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสำหรับการศึกษาของพระสงฆ์

3. การทำวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสำคัญของวัดคือการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้นถ้าวัดเข้มแข็งจะทำให้โครงสร้างของชุมชนเข้มแข็งด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการมีศีลธรรมอันดีงามของสมาชิกในชุมชน ถ้าวัดล่อยตัวออกจากโครงสร้างของสังคมในชุมชน จะทำให้ชุมชน และสังคมอ่อนแอ และส่งผลให้สถาบันอื่น ๆ รวมทั้งสถาบันทางศาสนาอ่อนแอไปด้วย

4. วัดกับการจัดการศึกษา การศึกษาในระบบจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาจำนวนกว่า 30,000 โรงเรียน ยังไม่สามารถผลิตคนที่มีความเข้มแข็งทางปัญญาและศีลธรรม ในส่วนที่ยังขาดนี้หากวัดสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

5. พระสงฆ์กับการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เนื่องจากโลกในปัจจุบันมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในสังคมระดับต่าง ๆ พระสงฆ์ควรศึกษาให้เข้าใจว่าความรุนแรงนั้นหมายถึงอะไร มีขอบเขตแค่ไหน มีที่ประเภท มีสาเหตุอะไรบ้าง มีวิธีป้องกันและแก้ไขอย่างไร วิธีใดได้ผลจะพัฒนาวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้นได้อย่างไร

6. วัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นกระแสใหญ่ของโลก ที่มีการระดมศาสตร์ทางด้านต่าง ๆ มาเชื่อมโยง พระสงฆ์จึงควรต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อม และวิธีแก้ไข ให้ลึกซึ้งเพื่อจะได้สอนประชาชนได้ถูกต้อง และวัดควรเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน

7. การบริหารจัดการวัด วัดเป็นทรัพยากรอันทรงค่าทางสังคมดังนั้นระบบการบริหารจัดการที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์แห่งพุทธศาสนาจึงเป็นอุดมการณ์ที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งเจ้าอาวาส คณะสงฆ์ รัฐบาล และผู้เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกันในการจรรโลงพระศาสนาเพื่อสังคมต่อไป

นอกจากนั้นพระราชวรมณี (2527 : 194) ได้กล่าวว่า พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามหลักการอันมีอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว คือในฝ่ายตนเองก็มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติ ศึกษาเพื่อให้ตนได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง พร้อมทั้งสามารถแนะนำแก่ผู้อื่นต่อไปได้ด้วย และประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อความบริสุทธิ์ของตนเอง และของสถาบันสงฆ์ นอกจากนี้แล้ว พระสงฆ์ควรตระหนักในหน้าที่และบทบาทของตนอยู่ 2 ประการ คือ

1. หน้าที่และความผูกพันโดยหลักธรรมเดิมตามพระธรรมวินัย ชีวิตทางสังคมของพระสงฆ์นี้อาจแยกได้ 2 ด้าน คือ

1.1 หน้าที่และความผูกพันระหว่างพระสงฆ์ด้วยกัน เห็นได้ชัดเจนจากบทบัญญัติต่าง ๆ ในวินัยสงฆ์ มีการอยู่ร่วมกัน การกำหนดเขตสีมาอุโบสถ การปวารณา การกรานกฐิน พุทธบัญญัติที่ให้สงฆ์เป็นใหญ่ในกิจการต่าง ๆ เรียกว่าสังฆกรรม

1.2 ด้านความสัมพันธ์กับคฤหัสถ์ ซึ่งพระสงฆ์ถูกกำหนดให้ต้องฝากชีวิตความเป็นอยู่อยู่กับคฤหัสถ์ ด้วยการอาศัยปัจจัย 4 ในการเลี้ยงชีพ จึงเป็นข้อที่พระสงฆ์ต้องผูกพันอยู่กับสังคมของคฤหัสถ์

2. หน้าที่และความผูกพันทางสังคม ซึ่งเกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

2.1 การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัย 4 จากประชาชน

2.2 สภาวะและเหตุการณ์ในสังคม ย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญ

สมณธรรมจึงจำเป็นต้องทำประโยชน์เพื่อสังคม

2.3 โดยคุณธรรม คือ เมตตา กรุณา จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ตามที่กล่าวมาข้างต้น บทบาทของพระสงฆ์ก็คือการสร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อที่จะได้เป็นผู้ชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องให้แก่สังคม ทำวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเพื่อที่จะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งตามไปด้วย

จากแนวคิดของท่านผู้รู้ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของภัทรพร สิริกาญจน (2536 : 21-29) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ว่ามีความสำคัญในการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยปฏิบัติหน้าที่ตามพุทธบัญญัติและจิตสำนึกที่ได้รับการอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 จากฆราวาส ดังนั้นพระสงฆ์จึงได้ทำหน้าที่มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรมภายในวัด และการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชน ทั้งทางวัตถุและการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตของประชาชนอีกด้วย ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องเพิ่มภาระหน้าที่อีกหลายประการที่ต้องรับผิดชอบซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ด้านพัฒนาศีลธรรม คือการอบรมสั่งสอนประชาชนให้เป็นคนดีมีศีลธรรมให้พอใจในการทำบุญสร้างกุศล และรู้จักปฏิบัติธรรม เพื่อความพ้นทุกข์ ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักที่สำคัญยิ่งของพระสงฆ์ และจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิต พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นแบบอย่างของผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ พระสงฆ์จึงสามารถถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทำให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ความเจริญและเลือกประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

3. ด้านสังคมสงเคราะห์ อันได้แก่การสงเคราะห์ด้านจิตใจ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนาให้ประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต และไม่เดือดร้อนมากนักเมื่อเผชิญกับอุปสรรคของชีวิต นอกจากนี้พระสงฆ์อาจให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิต โดยใช้พุทธธรรมเป็นแนวทาง ในบางกรณีมีบทบาทการสงเคราะห์ประชาชนทางด้านวัตถุด้วย ได้แก่ การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียนต่างถิ่นและผู้ที่มาปฏิบัติธรรมรักษาศีลในวัด และการให้ประชาชนที่ยากจนได้เช่าที่ดินของวัดในราคาถูกเพื่อปลูกบ้านพักอาศัย เป็นต้น

4. ด้านการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์มีฐานะเป็นผู้นำชุมชน ได้ให้วัดเป็นศูนย์บริการสังคมด้วย เช่นเป็นโรงเรียนสำหรับเด็กวัด เป็นบ้านพักฉุกเฉินสำหรับผู้ขัดสนไร้ที่พึ่ง เป็นหออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นต้น นอกจากนี้ มานี ไชยธีรานุวัณศิริ และคณะ (2541 : 29) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาชุมชนว่า โดยบริบทของพุทธศาสนาพระสงฆ์มีบทบาทด้านการพัฒนาชุมชนมาแต่อดีต แม้จะไม่เขียนไว้อย่างชัดเจนแต่โดยพฤตินัยพระสงฆ์ก็ทำงานพัฒนาชุมชนโดยตลอดมาทั้งทางตรงและทางอ้อม งานพัฒนาชุมชนจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะเมื่อการพัฒนาชุมชนได้ผลดี ประชาชนก็จะศรัทธาพระสงฆ์และพุทธศาสนา ทำให้การเผยแผ่ธรรมะเป็นไปด้วยความราบรื่นและส่งผลสู่การพัฒนา

คนในที่สุด ในบทบาทด้านการพัฒนาชุมชนดังกล่าวนั้น สมคิด เฟิงอุดม (2535 : 34) ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน พบว่า มีพระสงฆ์นักพัฒนาหลายรูปได้ปรับเปลี่ยนความเชื่อและค่านิยมของชาวบ้านในด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การอบรมสั่งสอนแนะนำชาวบ้านว่า การทำความสะอาดบ้านเรือนหรือชุมชน ไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงแม่น้ำลำคลองก็คือการทำบุญอย่างหนึ่ง ผลการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ สุโข อุบลทิพย์ (2539 : 107) ที่ศึกษาบทบาทของสถาบันศาสนาที่มีต่อการพัฒนาแบบผสมผสานของหมู่บ้านอพยพในโครงการเชื่อมเขี้ยวหลาน พบว่า ราษฎรมีความต้องการที่จะให้พระภิกษุเข้ามามีบทบาทร่วมในการพัฒนาชุมชน เพราะว่าสถาบันศาสนามีความพร้อมต่อการพัฒนามากไม่ว่าจะเป็นด้านสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น

6. การศึกษาของพระสงฆ์

การศึกษาในสมัยพุทธกาล คือการฟังเป็นหลักและท่านที่แสดงธรรมส่วนมากจะนำพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไปแสดงแก่คนเหล่านี้อีกทีหนึ่ง ทำให้ความเข้าใจธรรมอยู่ในแนวเดียวกัน แม้จะเป็นการแสดงด้วยตนเองแต่แสดงไปตามหลักที่ทรงแสดงไว้ ที่สำคัญคือท่านที่มีชื่อเสียงในการแสดงธรรมจะเป็นพระอริยบุคคลส่วนมากปัญหาการแสดงธรรมคลาดเคลื่อนจากพระพุทธวจนะจึงไม่มี นอกจากท่านที่เป็นปุถุชนเคยสร้างความสับสนขึ้นบ้าง แต่สามารถแก้ไขให้ถูกต้องตามหลักธรรมได้ เพราะเถรานุเถระทั้งหลายมีความรู้สึกรับผิดชอบในพระธรรมวินัยสูงมาก ใครประพฤติกะทำผิดไปจากพระธรรมวินัยจะมีการว่ากล่าวตักเตือนกันเสียก่อนหากไม่ยอมเปลี่ยนความคิดเห็นจะนำเรื่องนั้นขึ้นสู่พุทธสำนักเพื่อทรงวินิจฉัย (พระราชธรรมนิเทศ. 2536 : 70)

การศึกษาของพระภิกษุสงฆ์แต่เดิมนั้น เริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลแล้ว บุคคลผู้ที่เข้ามาสู่สังฆมณฑล ตามประวัติความเป็นมาส่วนมากมักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดีตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น การศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี 2 ประการ (กรมการศาสนา. 2539 : 2-4) คือ

1. คันถุระ ได้แก่ การศึกษาพระธรรมวินัย อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
2. วิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนกรรมฐานอันเป็นเครื่องมือหรืออุบายฝึกหัดจิตใจของตนเองให้สะอาดผ่องแผ้ว ปราศจากกิเลสอาสวะทั้งปวง

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทยได้เจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลายาวนานสามารถจะแบ่งตามยุคสมัยได้ ดังนี้

สมัยสุโขทัยการศึกษาของสงฆ์ยังคงรักษารูปแบบมาแต่วัฒนธรรมสังคมวัดในอินเดียคือวัดได้เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษา แต่การศึกษาในสังคมไทยไม่ได้ผูกขาดอยู่กับผู้เป็นสมาชิกสงฆ์ในสังฆมณฑลหากแผ่ไปถึงประชาชนทั่วไปด้วย ภาพรวมของการจัดการศึกษา (มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2536 : 415) ดังนี้

“ในสมัยกรุงสุโขทัย รัฐและวัดรวมกันเป็นศูนย์กลางแห่งประชาคม กิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐและวัดย่อมเป็นการสอนประชาคมไปในตัว วิชาที่เรียน คือภาษาบาลี ภาษาไทยและวิชาสามัญชั้นต้น สำนักเรียนมี 2 แห่ง แห่งหนึ่ง คือวัด เป็นสำนักเรียนของบรรดาบุตรหลานขุนนางและราษฎรทั่วไป มีพระที่เชี่ยวชาญภาษาบาลีเป็นครูผู้สอน เพราะสมัยนั้นเรียนภาษาบาลีกันเป็นพื้น ใครรู้พระธรรมวินัยแตกฉานก็นับว่าเป็นปราชญ์ อีกแห่งหนึ่งคือสำนักราชบัณฑิต ซึ่งสอนแต่เฉพาะเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการเท่านั้น ปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า พระเจ้าลิไทแห่งกรุงสุโขทัย เมื่อทรงพระเยาว์ได้เคยศึกษาเล่าเรียนในสำนักราชบัณฑิตเหล่านี้ จนมีความรู้หนังสือแตกฉานถึงแก่ได้รับยกย่องว่าทรงเป็นนักปราชญ์”

พระสงฆ์ในยุคสมัยสุโขทัยจึงมีความรู้ในทางอักษรศาสตร์ และ ศาสนศาสตร์เหนือกว่าประชาชนโดยทั่วไป แต่วิชาที่สอนนอกเหนือจากสองวิชานี้แล้วยังมีวิชาซึ่งบางประการอีกด้วย ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงซึ่งแต่งสมัยสุโขทัยให้ข้อมูลว่าวิชาที่ใช้ศึกษานอกเหนือจากศาสนาพุทธแล้วยังมีภูมิศาสตร์ มานุษยวิทยา รัฐประศาสนศาสตร์ ดาราศาสตร์ ไตรเพท วิชาการต่อสู้ เวชกรรม ฯลฯ ซึ่งคงมีหลายวิชาที่สงฆ์สามารถสอนได้ (สมบูรณ วรรณภพ. 2524 : 58-59)

ต่อมาในสมัยอยุธยา การศึกษาพระปริยัติธรรมในพระศาสนาไม่ปรากฏชัด เนื่องจากบ้านเมืองมีสงครามมากสมัยนี้ สงฆ์ได้เปลี่ยนแปลงการศึกษาที่รับมาแต่ยุคสุโขทัยบ้าง โดยเน้นที่ให้การศึกษากุลบุตรเป็นหลัก วัดมีสถานะเป็นเหมือนโรงเรียนคอยรับกุลบุตรเข้ามาเรียน แต่โรงเรียนดังกล่าวนี้ ไม่ได้มีลักษณะดูเดียวกับในปัจจุบัน พระสงฆ์จะรับศิษย์แล้วพำสอนตามความรู้ความสามารถของตนตามกฎที่แต่ละรูปพำนักจำนวนที่รับก็เท่าที่จะสามารถเลี้ยงดูได้ การปริยัติศึกษาในสังฆมณฑลอ่อนแอลงสาเหตุหลักคงจะมาจากสงครามมากนั่นเอง (มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2536 : 418)

ในสมัยอยุธยา นับเป็นสมัยที่บ้านเมืองมีศึกสงครามมาก แต่ชนบุรีน่าจะหนักหน่วงยิ่งกว่า ด้วยไทยต้องสูญเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า วัดวาอารามทั้งพระไตรปิฎกถูกเผาทิ้ง ในปี พ.ศ. 2311 พระเจ้าตากสินมหาราชได้รวบรวมกำลังพลและเลือกกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ถึงอย่างนั้น ก็ยังมีกลุ่มคนหลายกลุ่มพยายามตั้งตนเป็นอิสระ พระองค์จึงพยายามรวบรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่นอีกครั้ง

แนวทางการจัดการศึกษาของสงฆ์สมัยนี้รับมาแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นหลัก ทว่าก็ไม่ได้ดำเนินการจัดวางให้เป็นระบบดังแต่ก่อน สงฆ์ที่รอบรู้พระไตรปิฎกหรือวิปัสณาจารย์จึงหายได้ยากมาก พระเจ้าตากสินต้องเกณฑ์คนออกตามหา ดังปรากฏข้อความในพระราชพงศาวดารว่า

“สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงพระราชดำริว่า พระพุทธศาสนาจักวัฒนาการรุ่งเรืองก็เพราะอาศัยจตุรพิธทั้ง 4 ปฏิบัติตามพระพุทธโอวาท และพระสงฆ์ทุกวันนี้ ยังปฏิบัติในจตุรปริสทธิศีลมิได้บริบูรณ์ เพราะเหตุหาพระราชาคณะซึ่งทรงปริยัติธรรม และสมถวิปัสณาจะสั่งสอนมิได้ จึงมีพระบรมราชโองการสั่ง พระศรีภูวปรีชาราชเสนาบดีศรีสาลักษณ์ให้สืบเสาะหา

พระสงฆ์เถรานุเถระผู้รื้อรทรธรรมยังอยู่ไต่บ้าง ให้มีมนต์มาประชุมกันที่ วัดบางหัวใหญ่แต่งตั้งขึ้นเป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยโดยสมควรแก่ฐานานุรูปตามตำแหน่งเหมือนครั้งกรุงเก่า”

ครั้งนี้ได้ทรงทราบว่าภิกษุใดสามารถสอนพระไตรปิฎก หรือร่ำเรียนจนแตกฉานในพระไตรปิฎกก็จะทรงยกย่องถวายไตรจีวรผ้าเทศเนื้อละเอียดตามสมควร (ฝ่ายปริยัติปกครองศาสนา กรมการศาสนา. 2527 : 19-20)

ส่วนในกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยนี้ นับเป็นยุคของการฟื้นฟู การศึกษาปริยัติธรรม มาสะดุดในยุคสมัยกรุงธนบุรี คัมภีร์พระไตรปิฎกถูกเผา จึงอาจมีข้อความบางส่วนคลาดเคลื่อน พระเจ้าอยู่หัวจึงโปรดให้มีการสังคายนา ณ วัดมหาธาตุ มีภิกษุ 218 รูปและบัณฑิต 32 คน

ระยะก่อน พ.ศ. 2500 ผู้เรียนส่วนใหญ่มุ่งเรียนนักธรรมและบาลี เป็นการศึกษาในระบบที่คณะสงฆ์ให้การยอมรับเพียงอย่างเดียวที่มีอยู่ในเวลานั้น และเพราะคุณค่าของการศึกษาส่วนนี้ยังเป็นที่ยอมรับในสังคมอยู่บ้างแต่เมื่อคุณค่าต่อตัวผู้เรียนตามระบบการศึกษาปริยัติธรรมลดลงไปตามกาลเวลาค่านิยมของพระเณรผู้เรียนก็ลดลงมาก ในช่วงหลัง พ.ศ. 2505 เป็นต้นมาเมื่อการศึกษาวิชาสามัญ ซึ่งรัฐเป็นผู้จัดได้แทรกตัวเข้ามาเบียดการศึกษาพระปริยัติธรรมออกไปจากความสนใจของพระเณร การเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีกลายเป็นสิ่งที่พระเณรจำนวนมากฝืนใจเรียน เพื่อจะได้เป็นเงื่อนไขที่จะได้สิทธิ์จำพรรษาอยู่ในวัดที่ตนอยากจะอยู่ และเพื่อเรียนในวิชาอื่นที่ตนเองคิดว่าเป็นหนทางก้าวหน้ามากกว่าหรือไม่ก็เรียนนักธรรมบาลี เพียงเพื่อให้สอบไล่ได้ถึงชั้นที่จะสามารถเอาเป็นคุณสมบัติเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยสงฆ์หรือเอาเพียงวุฒิเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐบางแห่งให้ได้เท่านั้น (ชาย โพธิสิตา. 2535: 14)

ส่วนการรับรองวิทยฐานะผู้สำเร็จการศึกษาวิชาการพุทธศาสนา หลังจากเรียกร้องและรอคอยมานาน รัฐบาลก็ออกพระราชบัญญัติเมื่อ พ.ศ. 2527 ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ผู้สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเปรียญ 9 ประโยคมีวิทยฐานะเช่นเดียวกับหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์บัณฑิตของมหาวิทยาลัย และพุทธศาสตรบัณฑิตมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย นอกจากนี้พระราชบัญญัตินี้ยังได้กำหนดให้มีคณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์เพื่อเป็นองค์กรที่จะกำหนดนโยบาย และแผนจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา กำหนดมาตรฐานให้ความเห็นชอบหลักสูตร และควบคุมดูแลการจัดการศึกษาให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักเป็นต้น คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ได้ให้ความเห็นชอบนโยบายและแผนการจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาเมื่อ พ.ศ. 2531

ปัจจุบันนี้การบริหารการศึกษาของสงฆ์ขึ้นอยู่กับคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ พ.ศ. 2512 และพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะ พ.ศ. 2527 โดยที่พระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะ พ.ศ. 2527 กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์รับผิดชอบการศึกษาสงฆ์ทั้งทางด้านปริยัติธรรมแผนกบาลี – นักธรรมเดิมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ส่วนการศึกษาระบบพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่

สำหรับบรรพชิต การศึกษาสงเคราะห์คือโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ และโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นอยู่กับสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ พ.ศ. 2512 (มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2536 : 454-455)

การศึกษาของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน

การศึกษาของคณะสงฆ์ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จะเห็นว่ามีหลายประเภทแตกต่างกันตามยุคสมัยนั้น ๆ การจัดการศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบัน (มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2536 : 457 -467) พอสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาที่เป็นระบบของคณะสงฆ์เอง โดยเฉพาะเป็นอิสระต่างจากระบบของรัฐ โดยการจัดการศึกษาแบบนี้ทางคณะสงฆ์เป็นผู้จัดดำเนินการเอง คือ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี นักธรรม แผนกบาลีมี 9 ชั้น คือ ประโยค 1 - 2 ถึง ประโยค 9 แผนกนักธรรม และธรรมศึกษามี 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก
2. การศึกษาที่อยู่ในระบบของรัฐ หรือจัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ ได้แก่
  - 2.1 การศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูง ที่ให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชาสามัญผสมผสานกับวิชาการทางธรรม และบาลี เปิดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2489 และ 2490 แม้คณะสงฆ์และรัฐบาลจะไม่ยอมรับสถานภาพ และให้การสนับสนุนอย่างแท้จริง แต่การศึกษาในระบบนี้ก็ได้รับความนิยมจากพระภิกษุสามเณรสูงมากโดยลำดับ คณะสงฆ์เพิ่งมายอมรับสถานภาพมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาสงฆ์ เมื่อ พ.ศ. 2512
  - 2.2 การศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญ เป็นระบบการศึกษาที่รัฐกำหนดขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2514 เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรที่จะเรียนวิชาสามัญควบคู่กับวิชาปริยัติธรรม
  - 2.3 การศึกษาในระบบรัฐซึ่งหน่วยงานของรัฐหรือกลุ่มบุคคล จัดให้พระภิกษุสามเณรโดยอนุญาตจากรัฐ ได้แก่การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2515 เป็นต้น คณะสงฆ์ไม่เห็นด้วยหรือไม่เต็มใจให้มี เพราะการศึกษาสายนี้ไม่มีวิชาพระปริยัติธรรมรวมอยู่ด้วย คณะสงฆ์และวัดไม่มีส่วนดำเนินการ จึงยากแก่การควบคุมความประพฤติของผู้เรียน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่วัยรุ่นเสี่ยงต่อความประพฤติอหยอนด้านศีลาจารวัตร
3. การศึกษาที่เป็นอิสระต่างหากจากระบบของรัฐและของคณะสงฆ์ ได้แก่ จิตภาวันวิทยาลัย โรงเรียนอภิธรรม และสำนักสมถวิปัสสนากรรมฐาน คณะสงฆ์และรัฐไม่ได้เข้าไปมีบทบาทในการควบคุมแต่อย่างใด สถานศึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่มีคุณประโยชน์แก่กิจการพระศาสนาเป็นอันมาก แต่มิได้ถูกจัดเข้าในระบบการศึกษาของคณะสงฆ์
4. โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นตามมติของมหาเถรสมาคม ได้แก่โรงเรียนพระสังฆาธิการ และโรงเรียนอบรมครูพระปริยัติธรรม

นอกจากการศึกษาดังกล่าวแล้วข้างต้น ยังมีการศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน พระพุทธศาสนา เช่น โรงเรียนราษฎร์ของวัด โรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ โรงเรียน พุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือการศึกษาที่พระภิกษุสามเณรเป็นครูช่วยสอนวิชาสามัญและวิชา ศิลธรรมในโรงเรียนสามัญ ตลอดจนการที่สถาบันศาสนาให้ความอุปถัมภ์ การจัดการศึกษา สายสามัญสำหรับเยาวชน เป็นต้น

7. การจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาที่สำคัญของคณะสงฆ์ไทย แห่งหนึ่ง ได้ตั้งขึ้นเมื่อ 106 ปีมาแล้ว ตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา วชิรญาณวโรรส ครั้งดำรงพระยศเป็น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส โดย พระบรมราชานุญาตในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ดังความปรากฏใน แจ้งความกระทรวงธรรมการ เรื่องตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัย ตอนหนึ่งว่า “ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหารพระอาราม หลวง พระราชทานนามว่า มหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อเป็นที่เล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรมของ ภิกษุสามเณรในคณะธรรมยุติกายทรงพระราชอุทิศพระราชทรัพย์บำรุงวิทยาลัยประจำปี และ การที่จะก่อสร้างศึกษาสถานของวิทยาลัยนี้ขึ้นอีกสืบไป ให้เป็นที่เฉลิมพระบรมราชาภิไธยใน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงประดิษฐ์ตั้งนิกายนี้ขึ้นในพระราชอาณาจักร ได้เป็นคู่กันกับวิทยาลัยที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นในบริเวณวัดมหาธาตุ สำหรับ พระภิกษุสามเณรในคณะมหานิกายได้เล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นเจ้าพนักงานได้กราบทูล อาราธนา พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เจ้าคณะใหญ่ฝ่ายธรรมยุติกาย เป็น ประธานทรงจัดการวิทยาลัยขึ้น” (มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2521 : 1-2)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาของพระพุทธศาสนา ฝ่าย เถรวาทแห่งประเทศไทยมีจุดกำเนิดมาเป็นเวลาช้านาน และจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา มาเป็นเวลา 50 ปีเศษ มีพัฒนาการทางด้านบริหารและด้านวิชาการมาโดยลำดับจึงนับเป็น สถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญและมีความหมายยิ่งต่อพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งมี พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ในจุดเริ่มต้นแห่งสถาบันมีวัตถุประสงค์ในการจัดให้มี สถานศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรที่จะศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของโลก อันเกื้อกูลแก่การเผยแผ่พุทธธรรมเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก กาลเวลาผ่านไปโดยลำดับ กิจการ พัฒนาก้าวหน้าได้รับความสนใจจากพุทธศาสนิกชนมากขึ้น ความจำเป็นในการจัดการศึกษา ทั้งในกระบวนการบริหารและกระบวนการเรียนการสอนก็มีมากขึ้นตามสภาวการณ์ การ จัด การศึกษาที่เป็นระบบ มีงบประมาณที่เพียงพอ มีกฎระเบียบที่รัดกุม และการขยายขอบเขต จึงเป็นสิ่งที่มีมหาวิทยาลัยสงฆ์ต้องตระหนัก (พระอริยคุณาธาน และคณะ 2541 : 27 – 28)

ลำดับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสถาบันการศึกษาสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งสมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้าพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2436 ได้พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นอนุสรณ์ย์ แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ตั้งอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร นับตั้งแต่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นองค์ปฐมนายกรรมการสภามหามกุฏราชวิทยาลัย ได้เริ่มดำเนินการศึกษาในรูปของมหาวิทยาลัยสงฆ์ตามฉันทานุมัติของพระเถรานุเถระ

ครั้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จมาเปิดมหามกุฏราชวิทยาลัย และพระองค์ทรงรับอุปถัมภ์ อาศัยพระราชประสงค์ดังกล่าวแล้วนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงตั้งวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัย ขึ้น 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณร
2. เพื่อเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ดำเนินการแล้ว ปรากฏว่าพระวัตถุประสงค์เหล่านั้นได้รับผลเป็นที่น่าพอใจตลอดมา เพื่อที่จะให้พระวัตถุประสงค์เหล่านั้นได้ผลดียิ่งขึ้น ดังนั้น ในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2488 สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ในฐานะที่ทรงเป็นนายกรรมการสภามกุฏราชวิทยาลัย พร้อมด้วยคณะพระเถรานุเถระ จึงได้ทรงประกาศตั้ง และดำเนินการเรียนการสอนชั้นสูงในรูปมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ โดยอาศัยนามว่า “สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเป็นสถาบันการศึกษาพระปริยัติธรรมสำหรับพระภิกษุ-สามเณร
2. เพื่อเป็นสถาบันการศึกษา ค้นคว้า วิชาการทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนาต่าง ๆ
3. เพื่อเป็นสถาบันเผยแผ่ธรรมของพระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศแก่ผู้ที่สนใจ
4. เพื่อเป็นสถาบันให้การศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร มีความรู้ ความสามารถในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชน

5. เพื่อให้พระภิกษุ-สามเณร มีความรู้ ความสามารถโต้ตอบ อภิปรายปัญหาธรรมได้อย่างกว้างขวางทั้งแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ

6. เพื่อให้พระพุทธศาสนามีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงถาวรคงอยู่ตลอดกาลนาน สถาบันการศึกษาแห่งนี้ ได้เริ่มเปิดให้การอบรมศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2489 จนถึงปัจจุบัน

สถานที่ตั้งของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย แต่เดิมนั้นตั้งอยู่ที่ตึกหอสมุด มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร ต่อมาคณะกรรมการพิจารณาว่า สถานที่แห่งนี้คับแคบขยายได้ยาก ไม่เพียงพอที่จะรองรับกับจำนวนพระนักศึกษาที่เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการจึงดำเนินการก่อสร้างอาคารหลังใหม่ขึ้นมาหลังหนึ่ง ภายในวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นอาคารทรงไทย 3 ชั้น สมเด็จพระสังฆราช กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้ทรงวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2498

พ.ศ. 2498 เมื่ออาคารใหม่สร้างเสร็จแล้ว จึงได้ย้ายกิจการของสภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัยจากตึกหอสมุดฯ มาที่อาคารหลังใหม่ เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2501 จนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. 2527 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดวิถยฐานะผู้สำเร็จ การศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 รับรองผู้สำเร็จศาสนศาสตร์บัณฑิตจาก สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มีฐานะชั้นปริญญาตรี พระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้ สำหรับผู้สำเร็จก่อนวันที่ประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ด้วย (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2541 : 1-2) โดยกำหนดแผนการศึกษาไว้ว่า สำหรับในช่วงแผนการศึกษา ฉบับที่ 1 นี้เป็นจุด เปลี่ยนแปลงที่สำคัญของระบบการศึกษาของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย กล่าวคือผล จากการศึกษาข้อมูลในอดีตและคาดการณ์แนวโน้มต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ได้นำแนวคิดใหม่ ที่จะพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัยให้ก้าวหน้ามากขึ้น โดยเน้นทิศทางการพัฒนาเชิงรุก คือ นำสังคมมากกว่าเชิงรับ คือตอบสนองสังคม มาเริ่มดำเนินการในปีแรกของแผนการศึกษา ฉบับที่ 1 เช่น การพัฒนาสถาบันการศึกษาให้เป็นแหล่งวิชาการของสังคม โดยเน้นการวิจัย การให้บริการวิชาการแก่สังคมให้มากขึ้นเป็นพิเศษ โดยเพิ่มอัตราส่วนที่สูงขึ้น การจัดตั้ง หน่วยงานวิจัยเฉพาะเรื่องหรือให้มหาวิทยาลัยหรือสถาบันเป็นหน่วยอบรมแหล่งวิชาการค้นคว้า คิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ และเป็นการถ่ายทอดไปสู่สังคมและประชาชน (มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2539 : 7-22)

พ.ศ. 2530 เปิดการศึกษาชั้นปริญญาโท เรียกว่า “บัณฑิตวิทยาลัย” ขึ้นเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2530 มี 2 คณะ คือ คณะพุทธศาสนาและปรัชญา และคณะพุทธศาสนา นิเทศ แต่เปิดเรียนจริง ๆ ใน พ.ศ. 2531 ผู้สำเร็จการศึกษามีสิทธิรับปริญญาบัตรปริญญาโท คือ ศาสตราศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม. สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา) และศาสตราศร มหาบัณฑิต (ศน.ม. สาขาพุทธศาสนานิเทศ)

พ.ศ. 2535 สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ประธานคณะกรรมการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้ประกาศใช้ระเบียบของคณะกรรมการการศึกษา สงฆ์ ว่าด้วยการจัดการศึกษาของสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2535

พ.ศ. 2540 ได้เปลี่ยนนามสถาบัน จาก “สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย” เป็น “มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” และได้บริหารการศึกษาเป็นไปตามพระราชบัญญัติ

มหาวิทยาลัยสงฆ์ พ.ศ. 2540 ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 5 คณะ 10 สาขาวิชา (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2541 : 1-3) ดังนี้

1. คณะศาสนาและปรัชญา (สาขาวิชาปรัชญา)
2. คณะมนุษยศาสตร์ (สาขาวิชาภาษาอังกฤษ-วิชาภาษาบาลีสันสกฤต)
3. คณะสังคมศาสตร์ (สาขาวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา)
4. คณะศึกษาศาสตร์ (สาขาวิชาภาษาอังกฤษ-ภาษาไทย-บริหารการศึกษา

การศึกษานอกระบบ)

5. คณะบัณฑิตวิทยาลัย (สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา –พุทธศาสนศึกษา)

มหาวิทยาลัยสงฆ์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสถาบันหลักในการสอนพระพุทธศาสนาชั้นสูง นอกจากจะมีหน้าที่ในการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุง ศิลปะวัฒนธรรมแล้ว มหาวิทยาลัยยังกระจายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่ ศาสนิกชนทั่วไปและผู้ด้อยโอกาสอีกด้วย จึงได้ขยายวิทยาเขตการศึกษา ออกเป็น 7 วิทยาเขต (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2541 : 3) ดังนี้

1. วิทยาเขตมหาวิทวารลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม
3. วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น
4. วิทยาเขตล้านนา จังหวัดเชียงใหม่
5. วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
6. วิทยาเขตร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
7. วิทยาเขตศรีล้านช้าง จังหวัดเลย

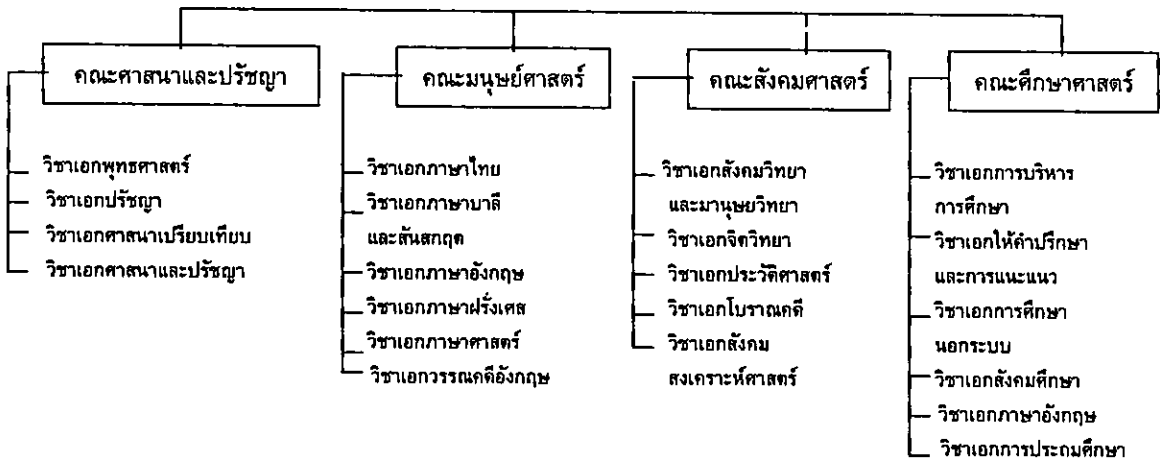
การเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาเป็นกระบวนการจัดการ เกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมเรียนการสอนของอาจารย์ และกิจกรรมการเรียนของ นักศึกษา นับตั้งแต่การดูแลเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของการสอน การพัฒนาเทคนิค การสอน การนิเทศและการบริการสื่อการสอน รวมไปถึงการวัดผลและประเมินผลการศึกษา การกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับผู้สอน ผู้เรียน การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การวิจัยและส่งเสริม วิชาการและการจัดกิจกรรมนักศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมี ประสิทธิภาพสูงสุด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีการจัดการเรียนการสอนเป็นรูปแบบเฉพาะตน คือจัดการเรียนการสอนเฉพาะในภาคบ่ายเท่านั้น โดยให้เหมาะสมกับสมณสาธูป คือ เริ่มตั้งแต่ เวลา 13.20 น. ถึง 18.20 น. ของทุกวัน เว้นวันธรรมสวนะ (วันพระ) วันอาทิตย์ และวันหยุด ทางราชการทั่วไป

การจัดการศึกษา

ในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดการศึกษาให้แก่ พระภิกษุสามเณรตามหลักสูตรข้อบังคับปริญญาศาสนศาสตร์บัณฑิต พุทธศักราช 2534 หลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์บัณฑิต ปี 2534 แบ่งออกเป็น 4 คณะ คือคณะศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ (มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2536 : 497) ดังนี้

ภาพประกอบ 1 คณะและสาขาวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตาราง 1 โครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ลำดับที่	รายการ	จำนวนหน่วยกิต
1	วิชาศาสนาบังคับ	50
2	วิชาพื้นฐานทั่วไป	34
3	วิชาเอก	52 / 48
4	วิชาเลือก หรือ วิชาโท	8 / 16
	รวม	144 / 148

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรคณะศาสนาและปรัชญา (สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย.
2534 : 8) ดังนี้

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในวิชาการทางศาสนาและปรัชญา
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความคิดริเริ่ม และอุปนิสัยในการค้นคว้าปรับปรุงความรู้ให้ก้าวหน้า ยึดมั่นในระเบียบวินัยและมีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบตามสมควรแก่ภาวะของความเป็นพระภิกษุสามเณร รวมทั้งสามารถแนะนำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีไทย
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณร มีความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างต่อแท้ มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาสำคัญของโลก และวิชาที่เกี่ยวข้องโดยไม่ขัดกับสมณเพศ
4. เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณร ให้มีความสามารถเหมาะสมแก่กาลสมัย และเป็นศาสนทายาทที่ดี

หลักสูตรคณะมนุษยศาสตร์ (สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย.
2534 : 175) ดังนี้

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณร มีความรู้ดี มีความประพฤติดี มีคุณธรรมและมีมนุษยสัมพันธ์
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณร มีความสามารถในการรักษาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรพึ่งตนเองและช่วยเหลือคนอื่น บำเพ็ญประโยชน์ต่อชาติอันเป็นส่วนรวม

หลักสูตรคณะสังคมศาสตร์ (สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย.
2534 : 260) ดังนี้

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณร มีความรู้ความสามารถในวิชาการทางสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวาง
2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถนำความรู้ทางสังคมศาสตร์ไปประยุกต์อธิบายเผยแผ่ธรรมได้อย่างเหมาะสม อันจะสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของฝ่ายอาณาจักรโดยส่วนรวม
3. เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น

หลักสูตรคณะศึกษาศาสตร์ (สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย.
2534 : 341) ดังนี้

1. เพื่อให้พระภิกษุสามเณร มีความรู้ความเข้าใจหลักวิชาการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม

2. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความคิดสร้างสรรค์และสนใจในการศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ
3. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความสามารถในการถ่ายทอดวิทยากรต่าง ๆ
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรนำหลักการและวิชาการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

คุณสมบัติผู้สมัครเป็นนักศึกษา

ตามระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2543 หมวด 1 คุณสมบัติผู้สมัครเป็นนักศึกษา (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2543 : 2) ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

1. คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครเข้าศึกษา

1.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครเข้าเป็นนักศึกษา

- เป็นผู้สอบได้เปรียญธรรม 5 ประโยคและนักธรรมชั้นเอก หรือ
- เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

และก่อนรับปริญญาต้องสอบได้นักธรรมชั้นเอกหรือธรรมศึกษา ชั้นเอก หรือ

- เป็นผู้ที่สภาวិชาการพิจารณาแล้วเห็นสมควรให้รับเข้าศึกษา

1.2 ไม่เป็นผู้ที่เป็นโรคติดต่อหรือโรคร้ายแรงที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา

1.3 ไม่เป็นผู้ที่มีความประพฤติเสียหายอย่างร้ายแรงทางศีลธรรม

1.4 ไม่เคยถูกไล่ออกจากสถาบันการศึกษาเดิม

1.5 ไม่เป็นผู้ที่วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือติดยาเสพติด

ให้โทษ

2. การรับเข้าศึกษา

มหาวิทยาลัยจะรับผู้มีคุณสมบัติตามข้อ 1 เข้าศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่สภาวិชาการกำหนด ซึ่งประกาศให้ทราบในแต่ละปีการศึกษา

ระบบการศึกษา

ตามระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2543 หมวด 2 ข้อ 8 (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2543 : 2) มีระบบการศึกษาดังนี้

1. ภาคการศึกษา

การศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การศึกษาภาคปกติ การศึกษาภาคสมทบ และการศึกษาต่อเนื่อง

1.1 การศึกษาภาคปกติใช้ระบบทวิภาค แบ่งเวลาการศึกษาในหนึ่งปี การศึกษาออกเป็น 2 ภาคการศึกษาปกติ ได้แก่ ภาคการศึกษาที่ 1 และภาคการศึกษาที่ 2 แต่ละภาคการศึกษามีระยะเวลาการศึกษาไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์ และอาจมีการศึกษา

ภาคฤดูร้อนต่อจากภาคการศึกษาที่ 2 ทั้งนี้การศึกษภาคฤดูร้อนให้เป็นไปตามระเบียบของมหาวิทยาลัย

1.2 การศึกษภาคสมทบและการศึกษาต่อเนื่อง ให้เป็นไปตามสภาวิชาการกำหนด

2. ระยะเวลาการศึกษา

นักศึกษาภาคปกติกำหนดระยะเวลาการศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปีการศึกษา และอย่างมากไม่เกิน 8 ปีการศึกษา ทั้งนี้ ต้องเรียนให้ได้หน่วยกิตครบตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของคณะที่นักศึกษาสังกัด ในกรณีที่มีเหตุผลจำเป็นและสภาวิชาการเห็นสมควร นักศึกษาทุกหลักสูตรสามารถขออนุมัติขยายระยะเวลาการศึกษาต่อสภาวิชาการได้อีก 1 ปีการศึกษา

3. เวลาเรียน

ในแต่ละรายวิชานักศึกษาต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดในหนึ่งภาคการศึกษา หรือได้ปฏิบัติงานในรายวิชานั้นจนเป็นที่เพียงพอตามที่อาจารย์ผู้สอนกำหนดจึงจะมีสิทธิเข้าสอบในรายวิชานั้น ยกเว้นกรณีที่ได้สอบสวนแล้วเห็นว่าการมีเวลาเรียนไม่ครบตามที่กำหนดนี้เนื่องจากเหตุอันมิใช่ความผิดของนักศึกษา

หลักสูตรการปฏิบัติการพื้นฐานและการปฏิบัติศาสนกิจ

ตามระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2543 หมวด 9 ข้อ 43.1.6 (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2543 : 15) ได้กล่าวถึงการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่า นักศึกษาที่ได้ลงทะเบียนเรียนครบหลักสูตรของมหาวิทยาลัย มีคะแนนเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 2.00 ขึ้นไป แล้วยังต้องผ่านการศึกษภาคปฏิบัติตามระเบียบมหาวิทยาลัยว่าด้วยการปฏิบัติการพื้นฐานภาคปกติ และระเบียบมหาวิทยาลัยว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจสำหรับพระนักศึกษ่อีกด้วย

นักศึกษาที่สำเร็จหลักสูตรด้านวิชาการตามเวลา 4 ปีแล้วต้องปฏิบัติการพื้นฐานและปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งเป็นหลักสูตรภาคปฏิบัติอีก 1 ปี หลักสูตรภาคปฏิบัติมีดังนี้คือ

1. ปฏิบัติกรรมฐานในสถานที่ตามระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนดเป็นคราว ๆ ไป
2. ปฏิบัติศาสนกิจข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

- 2.1 ปฏิบัติศาสนกิจประจำในต่างจังหวัดตามคำสั่งทางมหาวิทยาลัย
- 2.2 เป็นเจ้าหน้าที่หรือเป็นครูในมหาวิทยาลัย
- 2.3 ทำกิจอื่นตามแต่มหาวิทยาลัยจะกำหนด
- 2.4 ปฏิบัติศาสนกิจในวัดของตน โดยเจ้าอาวาสแจ้งความจำนงต่อ

มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยอนุญาติ

นักศึกษาผู้ปฏิบัติในภาคปฏิบัติต้องรายงานกิจกรรมที่ทำต่อมหาวิทยาลัยเพื่อคิดเป็นคะแนนพิเศษภาคปฏิบัติ นักศึกษาผู้สำเร็จหลักสูตรทั้งด้านวิชาการและการปฏิบัติแล้ว จึงมีสิทธิจะได้รับปริญญาบัตร (มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2536 : 498)

การวัดผลและประเมินผลของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การวัดและประเมินในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยนั้นมีระเบียบการวัดและประเมินผลซึ่งกล่าวไว้ในหลักสูตรและข้อบังคับ ศาสนศาสตร์บัณฑิต ข้อที่ 15 เรื่องระเบียบการวัดผล (สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย. 2534 : 501-502) การวัดผลแบ่งออกเป็น 3 ประการคือ

1. การสอบย่อย เป็นการทดสอบในระหว่างการศึกษาแต่ละรายวิชา กำหนดเวลา จำนวนครั้ง และวิธีการสอบให้อยู่ในดุลพินิจของอาจารย์ประจำรายวิชา
  2. การสอบใหญ่ เป็นการทดสอบในระหว่างการศึกษาแต่ละรายวิชาโดยมีการประกาศให้นักศึกษาทราบล่วงหน้ากำหนดเวลา จำนวนครั้งและวิธีการสอบให้อยู่ในดุลพินิจของอาจารย์ประจำรายวิชา หรือภาควิชาเจ้าสังกัดของรายวิชา
  3. การสอบไล่ เป็นการทดสอบครั้งสุดท้ายของแต่ละรายวิชาที่สอนจบหลักสูตรที่กำหนดไว้ในภาคการศึกษานั้น มีการประกาศให้นักศึกษาทราบล่วงหน้า กำหนดเวลา และวิธีการสอบให้อยู่ในดุลพินิจของอาจารย์ประจำรายวิชา หรือภาควิชาเจ้าสังกัดของรายวิชา
- นักศึกษาที่สอบได้คะแนนระดับ D สำหรับรายวิชาศาสนาบังคับหรือรายวิชาเอกหรือได้คะแนน F สำหรับรายวิชาอื่น ต้องลงทะเบียนเรียนซ้ำรายวิชานั้นในภาคการศึกษาถัดไปที่มีการสอนรายวิชานั้น เว้นแต่นักศึกษาที่ได้รับอนุมัติให้ลาพักหรือถูกสั่งพักการศึกษา แต่เมื่อกลับมาศึกษาใหม่เมื่อใด จะต้องลงทะเบียนเรียนรายวิชานั้นทันที

ผลการเรียนคือ สิ่งที่แสดงความสามารถในการเรียนรู้ของนักศึกษาวัดได้จากการสอบข้อเขียนและหรือการปฏิบัติงาน และหรือผลงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ประจำรายวิชา แล้วประเมินเป็นระดับคะแนน การรายงานผลการเรียน ให้รายงานทั้งระดับคะแนนและแต้มระดับคะแนน

ระดับคะแนน เทียบเป็นแต้มระดับคะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน	A	ดีเยี่ยม (Excellent)	แต้มระดับคะแนน 4.0
ระดับคะแนน	B ⁺	ดีมาก (Very good)	แต้มระดับคะแนน 3.5
ระดับคะแนน	B	ดี (Good)	แต้มระดับคะแนน 3.0
ระดับคะแนน	C ⁺	ค่อนข้างดี (Above average)	แต้มระดับคะแนน 2.5
ระดับคะแนน	C	พอใช้ (Average)	แต้มระดับคะแนน 2.0
ระดับคะแนน	D ⁺	อ่อน (Below Average)	แต้มระดับคะแนน 1.5
ระดับคะแนน	D	อ่อนมาก (Poor)	แต้มระดับคะแนน 1.0
ระดับคะแนน	F	ตก (Fail)	แต้มระดับคะแนน 0

จากข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลดังกล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่าการวัดและประเมินผลการศึกษา นั้น เป็นกระบวนการที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพื่อจะได้เป็นเครื่องมือวัดความรู้ความสามารถของนักศึกษา เป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของนักศึกษาต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 จำแนกตาม อายุ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา วิทยาเขตที่ศึกษา วิทยฐานะเดิม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ถึง ปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวนทั้งหมด 939 รูป

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ถึง ปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของยามาเน่ (Yamane.1967 : 886-887) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง 281 รูป จากนั้นได้ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามชั้นปีที่ศึกษา และวิทยาเขตที่ศึกษา ได้กลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ 2 และ 3 ดังนี้

ตาราง 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา

ชั้นปี	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	311	93
2	215	64
3	216	65
4	197	59
รวม	939	281

ตาราง 3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิทยาเขตที่ศึกษา

วิทยาเขต	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	438	131
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรราชวิทยาลัย	275	82
สิรินธรราชวิทยาลัย	226	68
รวม	939	281

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของพระนักศึกษาคณะคุณลักษณะทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม
2. สร้างข้อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของพระนักศึกษาด้านละด้าน จากนั้นนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน (ภาคผนวก ก.) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถาม และความชัดเจนของสำนวนภาษา
3. นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เมื่อปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาปริญญาโท
4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มพระนักศึกษาก่อนจำนวน 50 รูปที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อโดยใช้เทคนิคการหาค่าร้อยละ 25 ของกลุ่มสูงและร้อยละ 25 ของกลุ่มต่ำ แล้วใช้การทดสอบค่าที (t-test) วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก เลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไปไว้ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2538 : 215-217) สำหรับข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงในด้านสำนวนภาษา และเนื้อหาพร้อมกับประธานและกรรมการที่ปรึกษาปริญญาโท ได้ข้อคำถามรวมทั้งสิ้น 75 ข้อ

5. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1984 : 160) ได้ค่าความเชื่อมั่นของสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .9489

6. เมื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามเรียบร้อยแล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาปริญญาโทเพื่อพิจารณาปรับปรุงก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ อายุ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา วิทยาเขตที่ศึกษา วิทยฐานะเดิม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของพระนักศึกษาใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียน 25 ข้อ ด้านความสัมพันธ์กับสังคม 25 ข้อ และด้านคุณธรรมจริยธรรม 25 ข้อ ในแบบสอบถามนี้ มีข้อคำถามทั้งทางบวก (Positive) และทางลบ (Negative) ทุกข้อควมมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดน้ำหนักคะแนนเป็น 5 ระดับ โดยผู้วิจัยได้กำหนดการให้คะแนน ดังนี้

	ข้อคำถามทางบวก	ข้อคำถามทางลบ
เป็นความจริงมากที่สุด	ให้คะแนน 5	1
เป็นความจริงมาก	ให้คะแนน 4	2
เป็นความจริงปานกลาง	ให้คะแนน 3	3
เป็นความจริงน้อย	ให้คะแนน 2	4
เป็นความจริงน้อยที่สุด	ให้คะแนน 1	5

ในการแปลความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ย ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ ดังนี้ คือ

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายความว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะนั้น ๆ ในระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายความว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะนั้น ๆ ในระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายความว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะนั้น ๆ ในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายความว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะนั้น ๆ ในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายความว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะนั้น ๆ ในระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง โดยดำเนินงานตามขั้นตอนดังนี้

1. ติดต่อกับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
2. นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และนำคะแนนของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป
3. การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดใช้วิธีการทางสถิติโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์

การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. แจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละข้อมูลเกี่ยวกับสภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ตามความมุ่งหมายข้อ 1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษาโดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
3. ตามความมุ่งหมายข้อ 2 เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ อายุ วิทยาเขตที่ศึกษา และ วิทยฐานะเดิม ใช้การทดสอบค่าที (t-test) ส่วนการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ในกรณีที่พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธีของเซฟเฟ (Scheffe') (Ferguson. 1981 : 190-308)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่
  - 1.1 ค่าความถี่ (Frequency)
  - 1.2 ค่าร้อยละ (Percentage)
  - 1.3 ค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Mean)
  - 1.4 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) โดยการหาค่าร้อยละ 25 ของกลุ่มสูงและร้อยละ 25 ของกลุ่มต่ำ แล้วใช้การทดสอบค่าที วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก

2.2 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของตัวแปร อายุ วิทยาเขตที่ศึกษา และ วิทยะฐานะเดิม ใช้การทดสอบค่าที ส่วนการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของตัวแปร จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ในกรณีที่พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธีของเซฟเฟ่

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยจำแนกตาม อายุ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา วิทยาเขตที่ศึกษา วิทยฐานะเดิม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน (Standard Deviation)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Squares)
df	แทน	ระดับชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom)
p	แทน	ค่าความน่าจะเป็นที่ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบจะตกอยู่ในช่วงปฏิเสธสมมติฐาน
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

๕

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใน 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม วิเคราะห์โดยใช้ค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใน 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยจำแนกตามตัวแปร อายุ วิทยาเขตที่ศึกษา และวิทยฐานะเดิม วิเคราะห์ด้วยการทดสอบค่าที่ ส่วนตัวแปร จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา โดยการแจกแจงความถี่และการหาค่าร้อยละ ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน (รูป) n = 278	ร้อยละ
1. อายุ		
น้อยกว่า 20 ปี	69	24.8
20 ปีขึ้นไป	209	75.2
2. จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ		
น้อยกว่า 5 ปี	63	22.6
5-10 ปี	170	61.2
มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	45	16.2
3. ชั้นปีที่ศึกษา		
ชั้นปีที่ 1	93	33.1
ชั้นปีที่ 2	64	23.4
ชั้นปีที่ 3	62	22.3
ชั้นปีที่ 4	59	21.2
4. วิทยาเขตที่ศึกษา		
ส่วนกลาง	129	46.4
ส่วนภูมิภาค	149	53.6
5. วิทยฐานะเดิม		
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	255	91.7
ปริญญาธรรม 5 ประโยค	23	8.3
6. ผลสมฤทธิ์ทางการเรียน		
ระดับต่ำ (ต่ำกว่า 2.50)	45	16.2
ระดับปานกลาง (ระหว่าง 2.50-3.00)	122	43.9
ระดับสูง (มากกว่า 3.00)	111	39.9

ตอนที่ 2 การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใน 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปรากฏผลดังตาราง 5 - 8

ตาราง 5 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน

คุณลักษณะ	n = 278		การแปลความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านการเรียน	4.034	0.367	มาก
ด้านความสัมพันธ์กับสังคม	3.725	0.409	มาก
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	3.977	0.342	มาก
รวม	3.912	0.316	มาก

จากตาราง 5 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.912$, S.D. = 0.316) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.034$, S.D. = 0.367, $\bar{X} = 3.725$, S.D. = 0.409 และ $\bar{X} = 3.977$, S.D. = 0.342) ตามลำดับ

ตาราง 6 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะของพระนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเรียนรู้

ข้อ	คุณลักษณะด้านการเรียน	n = 278		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	ข้าพเจ้าคิดว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต.....	4.61	0.88	มากที่สุด
2.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษามีไซ้แต่จะเรียนรู้เฉพาะทางธรรมเท่านั้น.....	4.46	0.84	มาก
3.	ข้าพเจ้าคิดว่าความรู้ไม่มีแต่ในห้องเรียนเท่านั้น.....	4.37	0.88	มาก
4.	ข้าพเจ้าคิดว่าห้องสมุดเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อ.....	4.03	1.07	มาก
5.	ข้าพเจ้าคิดว่าห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ.....	4.19	0.93	มาก
6.	ข้าพเจ้าคิดว่าการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต.....	4.38	0.83	มาก
7.	ข้าพเจ้าคิดว่าการวางแผนการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็น.....	4.23	0.95	มาก
8.	ข้าพเจ้าคิดว่าการที่จะเผยแผ่พระสัทธรรมได้ดีพระนักศึกษาต้องมีความรู้รอบด้าน.....	4.21	0.96	มาก
9.	ข้าพเจ้าคิดว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้.....	4.11	0.80	มาก
10.	ข้าพเจ้าไม่ชอบเมื่อบุคคลอื่นชี้จุดบกพร่องในการเรียนของตัวเอง.....	3.59	1.14	มาก
11.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระสงฆ์ที่มีความรู้ความประพฤติดีเป็นที่ศรัทธาของคนทั่วไป.....	4.17	1.00	มาก
12.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่มีใครแก่เกินไปสำหรับการเรียนรู้.....	4.28	0.97	มาก
13.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าความรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุก ๆ สถานการณ์.....	4.22	1.01	มาก

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อ	คุณลักษณะด้านการเรียน	n = 278		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
14.	ข้าพเจ้าสามารถบอกจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ของตนเองได้.....	3.70	0.93	มาก
15.	ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าแสวงหาความรู้อยู่เสมอ.....	3.56	1.02	มาก
16.	ข้าพเจ้าไม่เรียนก็ไม่ใช้ความผิดของข้าพเจ้า.....	3.61	1.26	มาก
17.	คำตำหนิของผู้อื่นเป็นสิ่งกระตุ้นให้ข้าพเจ้าพัฒนาการเรียนของตนเอง.....	4.04	1.00	มาก
18.	ข้าพเจ้าสามารถเรียนด้วยตนเองได้ดีเมื่อเทียบกับบุคคลทั่วไป.....	3.20	0.99	ปานกลาง
19.	การเรียนรู้ไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรในชีวิตข้าพเจ้า.....	4.05	1.13	มาก
20.	เพศบรรพชิตของข้าพเจ้าไม่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้.....	3.94	0.99	มาก
21.	ข้าพเจ้าไม่รู้จุดมุ่งหมายการเรียนของตนเอง.....	4.03	1.11	มาก
22.	การเรียนรู้เป็นหน้าที่ที่ข้าพเจ้าต้องรับผิดชอบ.....	4.12	1.04	มาก
23.	ข้าพเจ้าไม่ชอบการเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์.....	3.91	1.05	มาก
24.	ข้าพเจ้าต้องการเรียนให้ได้ดีในวิชาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม.....	4.33	0.82	มาก
25.	ข้าพเจ้าเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง.....	3.50	1.05	มาก
	รวม	4.03	0.36	มาก

จากตาราง 6 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีคุณลักษณะด้านการเรียนโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านการเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ คือ ข้อ 1 ข้าพเจ้าคิดว่า การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.88) และมีคุณลักษณะด้านการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ ข้อ 18 ข้าพเจ้าสามารถเรียนด้วยตนเองได้ดีเมื่อเทียบกับบุคคลทั่วไป ($\bar{X} = 3.20$, S.D. = 0.99) ส่วนข้ออื่น ๆ พระนักศึกษามีคุณลักษณะอยู่ในระดับมาก

ตาราง 7 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะของพระนักศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านความสัมพันธ์กับสังคม

ข้อ	คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคม	n = 278		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
26.	ข้าพเจ้าเคารพในสิทธิของผู้อื่นเสมอ.....	3.90	1.04	มาก
27.	ข้าพเจ้าเข้าร่วมกิจกรรมที่มหาวิทยาลัย จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ.....	3.83	0.94	มาก
28.	ข้าพเจ้าสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ และบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม.....	3.62	0.87	มาก
29.	ข้าพเจ้าเข้าใจถึงความสำคัญที่จะต้องมีกฎ ระเบียบแบบแผนของสังคม.....	4.03	0.95	มาก
30.	ข้าพเจ้าเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อ ส่วนรวมได้.....	3.69	0.95	มาก
31.	ข้าพเจ้าแสดงธรรมแก่พุทธศาสนิกชน ทั่วไปบ่อยครั้ง.....	2.72	1.21	ปานกลาง
32.	ข้าพเจ้ามีความมั่นใจในตัวเองเมื่อได้โอกาส แสดงธรรมเทศนา.....	3.02	1.20	ปานกลาง
33.	ข้าพเจ้าช่วยสงเคราะห์อนุเคราะห์แก่บุคคล อื่นเสมอ.....	3.50	0.88	มาก
34.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระนักศึกษาสามารถทำ ประโยชน์แก่สังคมได้มาก.....	4.05	0.93	มาก
35.	ข้าพเจ้าคิดว่าการเผยแพร่ธรรมะเป็นหน้าที่ ของพระนักศึกษา.....	3.93	1.00	มาก
36.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาไม่ควรยุ่งเกี่ยว กับสังคมทางโลก.....	3.93	0.97	มาก
37.	ข้าพเจ้าคิดว่าการพัฒนาจิตใจของคนใน สังคมเป็นหน้าที่ของพระนักศึกษา.....	3.74	0.98	มาก
38.	การอยู่ในสมณเพศของข้าพเจ้าเป็นอุปสรรค ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชน.....	3.19	1.06	ปานกลาง
39.	ข้าพเจ้าสามารถทำงานร่วมกับทั้งบรรพชิต และฆราวาสได้ดี.....	3.60	0.95	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคม	n = 278		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
40.	ข้าพเจ้าสามารถประพฤติตนให้เหมาะสมกับการอยู่ในสมณเพศได้ดี.....	3.69	0.86	มาก
41.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบความเป็นไปในสังคมชุมชนที่ตนพักอาศัยอยู่.....	4.01	0.86	มาก
42.	ข้าพเจ้าคิดว่าการปรับตัวเข้าหาสังคมก่อให้เกิดความวุ่นวาย.....	3.64	1.06	มาก
43.	ข้าพเจ้าคิดว่างานส่วนตนสำคัญกว่างานส่วนรวม.....	3.77	1.14	มาก
44.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษารับตัวเข้ากับสังคมได้ดี.....	3.81	0.87	มาก
45.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาต้องสามารถให้คำปรึกษาที่ดีแก่ประชาชนได้.....	4.00	0.82	มาก
46.	ข้าพเจ้าคิดว่าสถาบันสงฆ์กับสังคมแยกออกจากกันไม่ได้.....	4.09	0.94	มาก
47.	ข้าพเจ้ามีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นทั้งบรรพชิตและฆราวาส.....	3.97	0.84	มาก
48.	ข้าพเจ้ายกย่องพระสงฆ์ที่เป็นนักพัฒนาชุมชน.....	4.10	0.97	มาก
49.	ข้าพเจ้าเคยเป็นพระธรรมวิทยากรสอนธรรมะตามโรงเรียนต่าง ๆ	3.17	1.49	ปานกลาง
50.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาควรจะต้องมีบทบาทเป็นผู้นำในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม.....	4.15	0.82	มาก
	รวม	3.72	0.40	มาก

จากตาราง 7 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคม อยู่ในระดับปานกลาง 4 ข้อ คือ ข้อ 31 ข้าพเจ้าแสดงธรรมแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปบ่อยครั้ง ($\bar{X} = 2.72$, S.D. = 1.21) ข้อ 32 ข้าพเจ้ามีความมั่นใจในตัวเองเมื่อได้โอกาสแสดงธรรมเทศนา ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 1.20) ข้อ 38 การอยู่ในสมณเพศของข้าพเจ้าเป็นอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชน ($\bar{X} = 3.19$, S.D. = 1.06) และข้อ 49 ข้าพเจ้าเคยเป็นพระธรรมวิทยากรสอนธรรมะตามโรงเรียนต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 1.49) ส่วนข้ออื่น ๆ พระนักศึกษามีคุณลักษณะอยู่ในระดับมาก

ตาราง 8 ค่าคะแนนเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านคุณธรรม จริยธรรม

ข้อ	คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม	n = 278		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
51.	ข้าพเจ้าประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด.....	3.59	0.90	มาก
52.	ข้าพเจ้าไม่ได้นั่งสมาธิทุกวัน.....	3.22	1.17	ปานกลาง
53.	ข้าพเจ้าสามารถวางใจให้เป็นกลางได้ทั้งในการค้นหาและสรรเสริญ.....	3.61	1.02	มาก
54.	ข้าพเจ้าใช้ศีลควบคุมกาย วาจา ตนเองได้ดี..	3.52	0.99	มาก
55.	ข้าพเจ้าคิดว่าศีลเป็นเกาะคุ้มกันที่ดีของพระสงฆ์.....	4.49	0.81	มาก
56.	ข้าพเจ้าคิดว่าการฝึกสมาธิทำให้เรียนหนังสือได้ดี.....	4.40	0.80	มาก
57.	ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีกับความสำเร็จของบุคคลอื่น.....	4.08	0.92	มาก
58.	ในบางครั้งข้าพเจ้าควบคุมอารมณ์ตัวเองไม่ได้.....	2.96	1.11	ปานกลาง
59.	ข้าพเจ้ามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนอื่นเสมอ.....	3.74	0.86	มาก
60.	ข้าพเจ้าใช้เหตุผลในการตัดสินใจ.....	3.92	0.87	มาก

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อ	คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม	n = 278		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
61.	ข้าพเจ้าประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้อื่นเสมอ.....	3.59	0.88	มาก
62.	ข้าพเจ้าทำงานโดยใช้สมาธิเป็นหลักสำคัญ...	3.58	0.86	มาก
63.	ข้าพเจ้าไม่พอใจเมื่อคนอื่นว่ากล่าวตักเตือนในข้อผิดพลาดของตน.....	3.50	1.07	มาก
64.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าธรรมะช่วยยกระดับจิตใจคนให้สูงขึ้นได้.....	4.40	0.92	มาก
65.	ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้อื่นได้.....	.57	1.13	มาก
66.	ข้าพเจ้ามีความปรารถนาให้ทุกคนมีความสุข.....	4.35	0.87	มาก
67.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาต้องถึงพร้อมด้วยความรู้และการประพฤติที่ดี.....	4.36	0.84	มาก
68.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระวินัยเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับพระสงฆ์.....	4.53	0.86	มากที่สุด
69.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาต้องมีการสำรวมกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อยในทุกอิริยาบถ....	4.27	0.50	มาก
70.	ข้าพเจ้าสามารถยับยั้งชั่งใจไม่ให้หลงไปในทางที่ผิดได้.....	3.68	0.80	มาก
71.	ข้าพเจ้าคิดว่ากาการเสพสิ่งเสพติดเป็นการผิดต่อพระวินัย.....	4.37	0.93	มาก
72.	การอยู่เพศบรรพชิตของข้าพเจ้าทำให้ห่างไกลจากอบายมุขทั้งปวง.....	4.25	0.90	มาก
73.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยย่อมเป็นที่ศรัทธาของคนทั่วไป.....	4.42	0.93	มาก

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อ	คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม	n = 278		การแปลความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
74.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าเมตตาเป็นธรรมค้ำจุนโลก.....	4.59	0.83	มากที่สุด
75.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าผู้ที่มีปัญญาสามารถแก้ไข ปัญหาได้.....	4.45	0.80	มาก
	รวม	3.97	0.34	มาก

จากตาราง 8 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ คือ ข้อ 68 ข้าพเจ้าคิดว่าพระวินัยเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับพระสงฆ์ ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.86) และข้อ 74 ข้าพเจ้าเชื่อว่าเมตตาเป็นธรรมค้ำจุนโลก ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.83) นอกจากนั้น พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ ข้อ 52 ข้าพเจ้าไม่ได้นั่งสมาธิทุกวัน ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 1.17) และข้อ 58 ในบางครั้งข้าพเจ้าควบคุมอารมณ์ตัวเองไม่ได้ ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 1.11) ส่วนข้ออื่น ๆ พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม ด้านคุณธรรมจริยธรรม จำแนกตามอายุ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา วิทยาเขตที่ศึกษา วิทยฐานะเดิม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปรากฏผลดังตาราง 9 - 18

ตาราง 9 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามอายุ

คุณลักษณะ	น้อยกว่า 20 ปี n = 69		20 ปีขึ้นไป n = 209		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการเรียน	3.96	0.38	4.05	0.35	-1.85	0.064
ด้านความสัมพันธ์กับสังคม	3.59	0.36	3.76	0.41	-3.10	0.002
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	3.84	0.31	4.02	0.34	-3.75	0.000
รวม	3.80	0.30	3.94	0.31	-3.43	0.001

จากตาราง 9 พระนักศึกษามีอายุน้อยกว่า 20 และพระนักศึกษามีอายุ 20 ปีขึ้นไป มีคุณลักษณะโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนักศึกษามีอายุน้อยกว่า 20 และพระนักศึกษามีอายุ 20 ปีขึ้นไปมีคุณลักษณะด้านการเรียนไม่แตกต่างกัน ส่วนคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมและด้านคุณธรรมจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 10 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ

คุณลักษณะของพระนักศึกษา	ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านการเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.11	0.05	0.43	0.649
	ภายในกลุ่ม	275	37.36	0.13		
	รวม	277	37.48			
ด้านความสัมพันธ์กับสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.85	0.42	2.56	0.079
	ภายในกลุ่ม	275	45.67	0.16		
	รวม	277	46.53			
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.25	0.12	1.06	0.345
	ภายในกลุ่ม	275	32.32	0.11		
	รวม	277	32.57			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.16	0.08	0.83	0.435
	ภายในกลุ่ม	275	27.51	0.10		
	รวม	277	27.67			

จากตาราง 10 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่อยู่ในสมณเพศ จำนวนปีต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 11 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา

คุณลักษณะของพระนักศึกษา	ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านการเรียน	ระหว่างกลุ่ม	3	1.82	0.60	4.67	0.003
	ภายในกลุ่ม	274	35.65	0.13		
	รวม	277	37.48			
ด้านความสัมพันธ์กับสังคม	ระหว่างกลุ่ม	3	1.77	0.59	3.61	0.014
	ภายในกลุ่ม	274	44.75	0.16		
	รวม	277	46.53			
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.99	0.33	2.88	0.036
	ภายในกลุ่ม	274	31.58	0.11		
	รวม	277	32.57			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	1.21	0.40	4.19	0.006
	ภายในกลุ่ม	274	26.4	0.09		
	รวม	277	27.67			

จากตาราง 11 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านการเรียน และด้านความสัมพันธ์กับสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเซฟเฟ่ ปรากฏผลดังตาราง 12 -14

ตาราง 12 การทดสอบความแตกต่างของคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมทั้ง 3 ด้าน จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา เป็นรายคู่

ชั้นปีที่ศึกษา	$\bar{X}$	ชั้นปีที่ศึกษา			
		ชั้นปีที่ 1	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4
ชั้นปีที่ 1	3.89				
ชั้นปีที่ 2	3.86				
ชั้นปีที่ 3	3.87				
ชั้นปีที่ 4	4.03		*	*	

จากตาราง 12 พระนักศึกษาศึกษาในชั้นปีที่ 4 มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกับพระนักศึกษาศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 13 การทดสอบความแตกต่างของคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเรียน จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา เป็นรายคู่

ชั้นปีที่ศึกษา	$\bar{X}$	ชั้นปีที่ศึกษา			
		ชั้นปีที่ 1	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4
ชั้นปีที่ 1	4.07				
ชั้นปีที่ 2	3.93				
ชั้นปีที่ 3	3.96				
ชั้นปีที่ 4	4.14		*		

จากตาราง 13 พระนักศึกษาศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 มีคุณลักษณะด้านการเรียน แตกต่างกับพระนักศึกษากำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 14 การทดสอบความแตกต่างของคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย ด้านความสัมพันธ์กับสังคม จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา เป็นรายคู่

ชั้นปีที่ศึกษา	$\bar{X}$	ชั้นปีที่ศึกษา			
		ชั้นปีที่ 1	ชั้นปีที่ 2	ชั้นปีที่ 3	ชั้นปีที่ 4
ชั้นปีที่ 1	3.65				
ชั้นปีที่ 2	3.70				
ชั้นปีที่ 3	3.70				
ชั้นปีที่ 4	4.87	*			

จากตาราง 14 พระนักศึกษที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกับพระนักศึกษที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตาราง 15 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามวิทยาเขตที่ศึกษา

คุณลักษณะ	ส่วนกลาง n = 129		ส่วนภูมิภาค n = 149		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการเรียน	3.96	0.38	4.09	0.34	-2.868	0.004
ด้านความสัมพันธ์กับสังคม	3.67	0.40	3.77	0.41	-2.031	0.043
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	3.95	0.33	4.00	0.34	-1.202	0.230
รวม	3.86	0.30	3.95	0.31	-2.427	0.016

จากตาราง 15 พระนักศึกษาศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนกลาง และพระนักศึกษาศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาค มีคุณลักษณะโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนักศึกษาศึกษาอยู่ในวิทยาเขตต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน และด้านความสัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านคุณธรรมจริยธรรม ไม่พบความแตกต่างกัน

ตาราง 16 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามวิทยฐานะเดิม

คุณลักษณะ	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า n = 255		เปรียญธรรม 5 ประโยค n = 23		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านการเรียน	4.03	0.35	4.07	0.45	-0.579	0.563
ด้านความสัมพันธ์กับสังคม	3.72	0.39	3.74	0.54	-0.207	0.836
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	3.97	0.33	4.04	0.45	-1.039	0.300
รวม	3.90	0.30	3.94	0.43	-0.690	0.491

จากตาราง 16 พระนักศึกษามีวิทยฐานะเดิม คือ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และพระนักศึกษามีวิทยฐานะเดิม คือ เปรียญธรรม 5 ประโยค มีคุณลักษณะโดยรวม และเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 17 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คุณลักษณะของพระนักศึกษา	ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
ด้านการเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.31	0.15	1.15	0.317
	ภายในกลุ่ม	275	37.17	0.13		
	รวม	277	37.48			
ด้านความสัมพันธ์กับสังคม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.33	0.66	4.07	0.018
	ภายในกลุ่ม	275	45.19	0.16		
	รวม	277	46.53			
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.07	0.03	0.30	0.739
	ภายในกลุ่ม	275	32.50	0.16		
	รวม	277	32.57			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.42	0.21	2.16	0.117
	ภายในกลุ่ม	275	27.24	0.09		
	รวม	277	27.67			

จากตาราง 17 พระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการเรียน และด้านคุณธรรมจริยธรรม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเซฟเฟ ผลปรากฏดังตาราง 18

ตาราง 18 การทดสอบความแตกต่างของคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านความสัมพันธ์กับสังคม จำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นรายคู่

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	$\bar{X}$	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน		
		ระดับต่ำ (ต่ำกว่า 2.50)	ระดับปานกลาง (2.50-3.00)	ระดับสูง (มากกว่า 3.00)
ระดับต่ำ (ต่ำกว่า 2.50)	3.95			
ระดับปานกลาง (2.50-3.00)	3.96			
ระดับสูง (มากกว่า 3.00)	3.99		*	

จากตาราง 18 พระนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกับพระนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ

1. ศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม
2. เปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นรายด้าน 3 ด้าน จำแนกตาม อายุ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา วิทยาเขต ที่ศึกษา วิทยฐานะเดิม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ถึง ปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวนทั้งหมด 939 รูป

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ถึง ปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 281 รูป ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาที่มีความสมบูรณ์จำนวนทั้งสิ้น 278 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98.93

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับ อายุ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา วิทยาเขตที่ศึกษา วิทยฐานะเดิม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของพระนักศึกษาใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละของสภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษาโดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
3. การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของตัวแปร อายุ วิทยาเขต ที่ศึกษา และวิทยฐานะเดิม ใช้การทดสอบค่าที ส่วนการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของตัวแปร จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธีของเซฟเฟ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม จำแนกตามตัวแปรอายุ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา วิทยาเขต ที่ศึกษา วิทยฐานะเดิม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า

1. พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก
2. การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม จำแนกตามตัวแปร อายุ จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ ชั้นปีที่ศึกษา วิทยาเขตที่ศึกษา วิทยฐานะเดิม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ดังนี้

2.1 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีอายุต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

2.1.1 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปีและที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป มีคุณลักษณะด้านการเรียนไม่แตกต่างกัน

2.1.2 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปีและที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.1.3 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปีและที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป มีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่อยู่ในสมณเพศ จำนวนปีต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยรวม และเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.3 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่กำลังศึกษาอยู่ใน ชั้นปีที่ 4 มีคุณลักษณะโดยรวมทั้ง 3 ด้านแตกต่างกับพระนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 และ ชั้นปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

2.3.1 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ศึกษา อยู่ในชั้นปีต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบเป็นรายคู่ พบว่า พระนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีคุณลักษณะด้านการเรียนแตกต่าง กับพระนักศึกษาชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.2 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ศึกษา อยู่ในชั้นปีต่างกัน มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบเป็นรายคู่ พบว่า พระนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีคุณลักษณะด้าน ความสัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกับพระนักศึกษาชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.3 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ศึกษา อยู่ในชั้นปีต่างกัน มีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

2.4 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ศึกษาอยู่ใน วิทยาเขตต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

2.4.1 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ศึกษา อยู่ในวิทยาเขตส่วนกลาง และที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาค มีคุณลักษณะด้านการเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4.2 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ศึกษา อยู่ในวิทยาเขตส่วนกลาง และที่ศึกษาในวิทยาเขตส่วนภูมิภาค มีคุณลักษณะด้านความ สัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4.3 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ศึกษา อยู่ในวิทยาเขตส่วนกลาง และที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาค มีคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม ไม่แตกต่างกัน

2.5 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีวิทยฐานะเดิม ต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวม และเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.6 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวม ไม่แตกต่างกัน

2.6.1 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียน ไม่แตกต่างกัน

2.6.2 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบเป็นรายคู่ โดยวิธีของเซฟเฟ่ พบว่า พระนักศึกษามหาวิทยาลัยที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลางมีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกับพระนักศึกษามหาวิทยาลัยที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.6.3 พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม ผลการศึกษาพบว่า พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีคุณลักษณะโดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนมากอยู่ในวัยที่เป็นวัยรุ่นตอนปลายและจนถึงช่วงผู้ใหญ่ตอนต้นมีทั้งผู้ที่อยู่สถานภาพสามเณรและพระภิกษุ ซึ่งเป็นบุคคลผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษามีภูมิลำเนาอยู่ในชนบทมากกว่าอยู่ในชุมชนเมือง พระภิกษุสามเณรที่สามารถเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้ให้แก่ตนเอง ดังคุณสมบัติของผู้ที่จะสมัครเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถ้าเป็นพระภิกษุสามเณรจะต้องเป็นผู้สอบได้เปรียญธรรม 5 ประโยค นักธรรมชั้นเอก หรือเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และก่อนรับปริญญาต้องสอบได้นักธรรมชั้นเอก (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2543 : 2) อีกประการหนึ่ง พระนักศึกษามีภารกิจที่ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับพระสงฆ์ทั่วไป คือ ฝึกฝนพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือมีศีล ฝึกปฏิบัติความประพฤติที่ถึงงาม สุจริตและเกื้อหนุนสังคม ฝึกสมาธิให้จิตใจสงบ มีสติมั่นคงและเจริญอกงามในคุณธรรม ฝึกความมีปัญญาคือการพิจารณาวิเคราะห์เรื่องราวอย่างมีเหตุผล มีความสามารถเข้าถึงความจริงในระดับต่าง ๆ พระนักศึกษาที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาดีแล้ว จะเป็นศาสนทายาททำหน้าที่เผยแผ่ สอนหลักไตรสิกขาให้ประชาชนทั่วไป (พระธรรมปิฎก. 2539 : 18) และยังพบอีกว่า พระนักศึกษามีความคิดว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต ดังนั้น จึงรักที่จะเรียนรู้ กระตือรือร้นค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีคุณลักษณะด้านการเรียนอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พระนักศึกษามีได้รับการฝึกฝนให้มีความสนใจในการเรียนตั้งแต่ยังไม่ได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย อีกทั้งพระภิกษุสามเณรเมื่อบวชเข้ามาแล้ว จะต้องศึกษาเล่าเรียนพระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตั้งแต่ชั้นนวกฎมีไปจนถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค ซึ่งถือว่าเป็นหน้าหลักที่จะต้องทำอีกอย่างหนึ่งในหน้าที่ 3 อย่าง คือ ปรีชาดี ปฏิบัติ และปฏิเวธ ดังที่ ประเวศ วะสี (2540 : 36) กล่าวว่า พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้พุทธธรรม การเรียนรู้สังคมปัจจุบัน และการเรียนรู้ติดต่อสื่อสาร นอกจากนั้น สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2537 : 1) ยังได้กล่าวว่าบัณฑิตที่พึงประสงค์ควรมีลักษณะเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รู้รัก รู้ชอบ เป็นผู้มีรสนิยมที่ดีงาม เป็นที่น่าเชื่อถือยกย่องของสังคม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มาณี ไชยธีรานุวัณศิริ และคณะ (2541 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า พระสงฆ์ต้องปฏิบัติในบทบาทการอบรมตน โดยเรียนรู้พระไตรปิฎกให้แตกฉานทั้งทางคันถธุระและวิปัสสนาโดยเคร่งครัด ทั้ง ศิล สมาธิ ปัญญา ดังนั้น ในวิจัยนี้จึงพบว่าพระนักศึกษามีคุณลักษณะในด้านนี้อยู่ระดับมาก อนึ่งเมื่อพิจารณาในข้อคำถามแต่ละข้อยังพบอีกว่า พระนักศึกษามีความคิดเห็นต่อการเรียนรู้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษามีได้รับการปลูกฝังจากอุปัชฌาย์ อาจารย์ว่า การเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญชีวิตของมนุษย์ เริ่มตั้งแต่การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย เป็นต้น ถึงแม้ว่าพระนักศึกษาคิดว่าเมื่อเทียบกับบุคคลอื่นแล้วตนเองยังไม่สามารถจะเรียนได้ดีนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์จำกัดอยู่แต่ในวงแคบ ๆ ไม่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้กับนักศึกษาต่างสถาบันมากนัก และมีข้อจำกัดในการจัดกิจกรรมเสริมความรู้บางอย่างอีกด้วย อย่างไรก็ตาม โดยรวมแล้วพระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านการเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของ อาภรณ์ รอดรินทร์ (2531 : 143) ที่พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง และผลการวิจัยของ ปัทมวรรณ อ่วมศรี (2542 : 63) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

ในด้านความสัมพันธ์กับสังคม ผลการวิจัยพบว่า พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีคุณลักษณะด้านนี้โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถาบันสงฆ์กับสถาบันสังคมแยกออกจากกันไม่ได้ จะต้องมีความเกี่ยวเนื่องกันในหลายบทบาทเช่นเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ ศรัทธาและปัญญา ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม การเผยแผ่พระสัทธรรม คำสอน และการพัฒนาสังคม ดังผลการวิจัยของ พรประภา กิจโกศล (2534 : 63) ที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและผลได้ต่อการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ดำเนินการพัฒนาประชาชนในชนบท เน้นการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก โดยจัดตั้งโครงการรณรงค์ลดละเลิกอบายมุขและโครงการเสริม เพื่อพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นต้น อีกทั้งมหาวิทยาลัยมีหน่วยงานพระธรรมวิทยากรที่ได้ส่งพระนักศึกษากลับไปสอนพระพุทธรศาสนาตามโรงเรียนต่างๆ

และภายในวัดที่พระนักศึกษาเหล่านั้นสังกัดอยู่ก็มีการแสดงพระธรรมเทศนาในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชาและวันพระทั่ว ๆ ไป จึงทำให้พระนักศึกษามีโอกาสได้พบปะกับประชาชนและพุทธศาสนิกชนหลากหลายอาชีพรู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของสังคมนั้น ๆ เข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และบุคคลอื่น ๆ ตามกฎระเบียบแบบแผนของสังคมอย่างเหมาะสมและเต็มใจ รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ยังพบอีกว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านนี้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พระนักศึกษามีความเชื่อว่าตนเองสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้มาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิโรจน์ ธาระพุม (2544 : 89) พบว่า พระธรรมวิทยากรมีการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมในการพัฒนาจริยธรรมอยู่ในระดับสูง และผลการวิจัยของ ปัทมวรรณ อ่วมศรี (2541 : บทคัดย่อ) พบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมอยู่ในระดับมาก ส่วนผลการวิจัยของ คุณธรรม ตัลยพงษ์ (2542 : 76) พบว่า นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ในวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมอยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยของ ประยงค์ อุปเสน (2539 : 81) พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารและจัดการด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ส่วนใหญ่ร้อยละ 55.2 มีบทบาทอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ผลการวิจัยของ นพลักษณ์ หนักแน่น (2543 : 74) พบว่า ผู้นำนิสิตนักศึกษามีคุณลักษณะทางสังคม อันดับ 1 ที่สูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์สูง มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าตนเอง ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และมีความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น แตกต่างกับผลการวิจัยของ อภรณ์ รอดอรินทร์ (2531 : 146) ที่เปรียบเทียบคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำแนกตามสาขาวิชา พบว่า นักศึกษาทุกสาขาวิชา มีคุณลักษณะด้านสังคมอยู่ในระดับปานกลาง และผลการวิจัยของ วิชิต วงศ์สายตา (2544 : 119) พบว่า พระธรรมวิทยากรส่วนใหญ่มีสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม มีบางประเด็นที่พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ การแสดงธรรมพุทธศาสนิกชนทั่วไปบ่อยครั้ง มีความมั่นใจในตัวเองเมื่อได้โอกาสแสดงธรรมเทศนา การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชน และการเป็นพระธรรมวิทยากรสอนธรรมะตามโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พระนักศึกษามีหน้าที่หลัก คือ การศึกษาเล่าเรียนอยู่แล้ว จึงไม่ค่อยมีโอกาสดำเนินการแสดงธรรมเทศนา ดังนั้นเมื่อมีโอกาสแสดงธรรมเทศนาจึงทำให้ไม่มีความมั่นใจในตัวเองมากนัก อีกทั้งไม่ค่อยได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนมากนัก จึงมีคุณลักษณะด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง

ในด้านคุณธรรมจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า พระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษามีพระภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีพระวินัย คือ ศีลเป็นเครื่องค้ำกันอยู่แล้ว ยิ่งเป็น

พระภิกษุมีพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ถึง 227 ข้อ อีกทั้ง มีอาจารย์หลายอย่างที่ พระภิกษุสามเณรจะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ทำให้ความศรัทธาเลื่อมใสต่อประชาชน ที่ได้พบเห็นข้อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร ดังผลการวิจัยของ มาณี ไชยธีรานุกัณฐิรี และ คณะ (2541 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า พุทธศาสนิกชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทั้งในภาคเหนือ และ ภาคใต้ นิยมพระสงฆ์ที่เคร่งครัดในการปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญา ครองตนด้วยความบริสุทธิ์ สงบ เรียบง่าย สันโดษ มีความรู้ธรรมะลึกซึ้ง อีกทั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์เองก็มีข้อระเบียบข้อบังคับ สำหรับควบคุมความประพฤติของพระนักศึกษำให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย เพื่อที่จะให้เป็นพระนักศึกษำที่พึงประสงค์ตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยคือ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วย วิชาและจรณะ คือความประพฤติที่ดีงานอีกด้วย ดังที่ พระธรรมปิฎก (2539 : 39) กล่าวว่า ชีวิต ของคนเราประกอบด้วยความเป็นอยู่ 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม (ศีล) ซึ่งแสดงออกทางกายและ วาจา ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านปัญญา ดังนั้น พระนักศึกษำจึงมีคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ผลการวิจัยพบว่า พระนักศึกษำมีความเห็นว่าพระวินัย เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับพระสงฆ์ และ มีความเชื่อว่าเมตตาเป็นธรรมค้ำจุนโลก ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พระภิกษุสงฆ์ฝ่ายเถรวาทยึดถือพระวินัยเป็นหลักสำคัญ ถ้าภิกษุสามเณร รูปใดประพฤติผิดพระวินัยขั้นร้ายแรง คืออาบัติปาราชิก 4 ข้อนั้นแล้วจะต้องขาดความจากความเป็นภิกษุสามเณรทันที และการอยู่ในเพศบรรพชิตเป็นเพศแห่งการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังต้องแผ่ความเมตตาสงสารแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายอีกด้วย ดังผลการวิจัยของ มาณี ไชยธีรานุกัณฐิรี และคณะ (2541 : 23) พบว่า พระสงฆ์ต้องเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ทั้ง มหาิกายและธรรมยุติ จะมีพระธรรมวินัยเหมือนกันขึ้นอยู่กับปฏิบัติของตัวพระเอง ดังนั้น พระนักศึกษำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงมีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ใน ระดับมาก นอกจากนั้น พระนักศึกษำมีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ การที่พระนักศึกษำไม่ได้นั่งสมาธิทุกวัน และในบางครั้งอาจจะควบคุมอารมณ์ตัวเอง ไม่ได้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ พระนักศึกษำส่วนมากยังอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายต้องพบกับ ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย จึงส่งผลให้พระนักศึกษำควบคุมอารมณ์ตนเองให้มั่นคงใน ระดับที่เหมาะสมได้ไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภรณ์ รอดอรินทร์ (2532 : 143) พบว่า นักศึกษำมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำแนกตามสาขาวิชา มีคุณลักษณะ ด้านอารมณ์อยู่ในระดับปานกลางและผลการวิจัยของ บัทรูวรรณ อ่วมศรี (2541 : 63) พบว่า นักศึกษำมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีคุณลักษณะด้านความมั่นคงทางอารมณ์อยู่ในระดับ ปานกลางแตกต่างจากผลการวิจัยของ คุณธรรม ศัลยพงษ์ (2542 : 75) พบว่า นักศึกษำมี คุณลักษณะด้านความมั่นคงทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมและเป็นรายด้าน ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า

2.1 พระนักศึกษามีอายุต่างกัน คือมีอายุน้อยกว่า 20 ปี และมีอายุ 20 ปีขึ้นไปมีคุณลักษณะโดยรวม ด้านความสัมพันธ์กับสังคมและด้านคุณธรรมจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษานี้ที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์มีช่วงอายุที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ทั้งที่เป็นสามเณรอายุระหว่าง 18-21 และเป็นพระภิกษุที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 21 ขึ้นไป มีพระนักศึกษบางรูปที่มีอายุถึง 40 ปีก็มี ดังนั้น จึงทำให้พระนักศึกษามีอายุต่างก็มีคุณลักษณะโดยรวมแตกต่างกัน ในด้านความสัมพันธ์กับสังคม พบว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านนี้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พระนักศึกษามีอายุมากกว่า หรือที่เป็นพระภิกษุมีโอกาสในการเข้าสังคมมากกว่า เช่นมีโอกาสได้แสดงธรรมเทศนา ปาฐกถา อบรมศีลธรรมแก่พุทธศาสนิกชนมากกว่าที่เป็นสามเณร อีกทั้งยังได้รับความไว้วางใจจากพระเถระผู้ใหญ่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ฉะนั้น พระนักศึกษามีอายุมากกว่าจึงได้เรียนรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบทางสังคม รู้จักปรับตัวให้เข้าสังคม และเป็นเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของคนทั่วไป และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อยังพบว่า พระนักศึกษามีความมั่นใจในตัวเองเมื่อได้โอกาสแสดงธรรมเทศนา อยู่ในระดับปานกลาง และเคยเป็นพระธรรมวิทยากรสอนธรรมะตามโรงเรียนต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง เพราะว่าพระนักศึกษามีอายุน้อย หรือที่เป็นสามเณรไม่ค่อยมีโอกาสได้แสดงพระธรรมเทศนา และสอนธรรมะตามโรงเรียนเหมือนพระนักศึกษาคือพระภิกษุ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิจิต วงศ์สายตา (2544 : 121) พบว่า พระธรรมวิทยากรที่สอนวิชาพุทธศาสนาในโรงเรียนมีสมรรถภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แตกต่างจากผลการวิจัยของ ปัทมวรรณ อ่วมศรี (2541 : 64) พบว่า นักศึกษามีอายุต่างกัน มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคม ไม่แตกต่างกัน และผลการวิจัยของ กฤษฏา นันทเพชร (2540 : 157) พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกันมีทัศนคติต่อบทบาทการพัฒนาสังคมในภาพรวม และบทบาทด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ในด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านนี้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษามีอายุต่างกัน ย่อมมีวุฒิภาวะแตกต่างกันด้วย ถึงแม้ว่าจะมีพระวินัยเป็นสิ่งยึดถือปฏิบัติเหมือนกันก็ตาม แต่พระนักศึกษาคือสามเณรก็มีพระวินัย หรือ ศีลที่จะต้องปฏิบัติน้อยกว่าพระนักศึกษาคือพระภิกษุ คือสามเณรมีศีล 10 ข้อ และข้อวัตรที่จะต้องปฏิบัติที่เรียกว่าเสขียวัตรอีก 75 ข้อ ส่วนพระภิกษุนั้นมีศีล 227 ข้อ อีกทั้งพระนักศึกษามีอยู่ในช่วงวัยรุ่นในบางครั้งอาจจะควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ไม่ดีนัก ดังที่ ยุวดี เขียวประสิทธิ์ (2536 : 51) กล่าวว่า นักศึกษาที่อยู่ในวัย 17-25 ปี นับว่าอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย ซึ่งนักศึกษาจะต้องเผชิญกับภาวะความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรวดเร็วกระทันหันทำให้ยากแก่การยอมรับและปรับตัวให้ทัน จึงส่งผลให้วัยรุ่นเป็น

วัยที่มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย แตกต่างจากผลการวิจัยของ ปัทมวรรณ อ่วมศรี (2541 : 64) พบว่า นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีคุณลักษณะด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ไม่แตกต่างกัน

ในด้านการเรียน ผลการวิจัย พบว่า พระนักศึกษาศึกษาที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี และพระนักศึกษามีอายุ 20 ปีขึ้นไปมีคุณลักษณะด้านการเรียนไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษาไม่ว่าจะมีอายุมากหรือน้อยกว่ากัน เมื่อได้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาแล้วทุกรูปต่างต้องการที่จะแสวงหาความรู้ใส่ตัว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นพลักษณ์ หนักแน่น (2543 : 83) พบว่านิสิตนักศึกษาที่ได้ศึกษาเรียนรู้อยู่ในสถาบันอุดมศึกษาทำให้ได้รับความรู้ได้จากการศึกษาในตำรา และจากการทำกิจกรรม สอดคล้องกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530 ก : 14) ที่กล่าวว่า สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ขัดเกลาสติปัญญาและทัศนคติต่อผู้เรียนอย่างมาก และสนับสนุนให้นักศึกษาได้ใช้ชีวิตในสถาบันให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ทั้งทางด้านการศึกษาเล่าเรียน การพัฒนาความคิด บุคลิกภาพ และการเตรียมพร้อมที่จะเป็นบัณฑิตที่มีคุณค่าในอนาคต และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปัทมวรรณ อ่วมศรี (2541 : 64) พบว่า นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียนไม่แตกต่างกัน

2.2 พระนักศึกษาที่อยู่ในสมณเพศจำนวนปีต่างกัน คือพระนักศึกษาที่อยู่ในสมณเพศจำนวนปีน้อยกว่า 5 ปี 5-10 ปี และมากกว่า 10 ปี มีคุณลักษณะด้านการเรียนด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษาไม่ว่าจะบวชใหม่หรือบวชมานานแล้วก็ตาม ก็จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้อันเดียวกัน ดังที่ สาโรจน์ กาลศิริศิลป์ (2543 : 18) กล่าวว่า พระวินัย หมายถึง ขนบธรรมเนียมหรือแบบแผนข้อบังคับสำหรับพระภิกษุสงฆ์ เมื่อภิกษุสงฆ์ประพฤติถูกทางแล้ว ย่อมทำตนให้เป็นผู้มีมารยาทงามมีใจเข้มแข็ง แม้จะเข้าไปในหมู่ภิกษุผู้มีศีลก็องอาจไม่สะทกสะท้าน ทั้งไม่ถูกจับกุมลงโทษหรือถูกติเตียน มีแต่จะได้รับความสรรเสริญ ทั้งเป็นปัจจัยให้บำเพ็ญคุณธรรมที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ (2541 : 55) พบว่า ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร พระสงฆ์พึงถือบทบาทหน้าที่ตามข้อกำหนดของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ในการครองตนอย่างบริสุทธิ์ สงบเรียบง่าย มีความรู้ธรรมะลึกซึ้ง มีเมตตาให้ข้อคิด ข้อชี้แนะในการแก้ปัญหา ชี้ทางเดินที่ตรงให้กับประชาชน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็ไม่พบว่า พระนักศึกษามีจำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศต่างกัน มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน ในด้านการเรียน อาจจะเป็นเพราะพระนักศึกษาไม่ว่าจะมีพรรษามากหรือน้อยก็ต้องศึกษาหาความรู้ด้วยกันทั้งนั้น เริ่มตั้งแต่การศึกษาพระธรรมวินัยตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงขั้นสูงสุด ยิ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษาพระนักศึกษาก็ต้องตั้งใจศึกษาอย่างเต็มที่ ด้านการความสัมพันธ์กับสังคม อาจจะเป็นเพราะพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ส่วนมากจะต้องทำกิจกรรมเพื่อสังคม คือการบรรยายธรรมตามสถานศึกษาต่าง ๆ ซึ่งอยู่โครงการพระธรรมวิทยากร ด้านคุณธรรมจริยธรรม อาจเป็นเพราะพระนักศึกษา

มีคุณธรรมประจำจิตใจอยู่แล้ว ในฐานะที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอน อยู่แล้ว จึงทำให้คุณลักษณะด้านนี้ไม่แตกต่างกัน

2.3 พระนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกัน คือชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 ปีที่ 3 และ ปีที่ 4 มีคุณลักษณะโดยรวม ในด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคมและด้านคุณธรรม จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพระนักศึกษาระดับปีที่ 4 มีคุณลักษณะโดยรวมในระดับสูงกว่าพระนักศึกษาระดับปีที่ 2 และ ปีที่ 3 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ พระนักศึกษาแต่ละชั้นปีมีกิจกรรมที่จะต้องทำแตกต่างกัน เช่น พระนักศึกษาระดับปีที่ 2 ยังไม่คุ้นเคยสภาพแวดล้อม ไม่ค่อยได้ทำกิจกรรมอะไรมากนัก ไม่รู้จัก วิธีศึกษาค้นคว้าและแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ดังที่ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543 : 6) กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาจำเป็นต้องศึกษาและเข้าใจสถานภาพของนิสิตนักศึกษาเองเพื่อลดความกังวล และความเครียดลงโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาในชั้นปีที่ 2 ซึ่งใหม่ต่อสถาบัน สิ่งแวดล้อม วิธีการศึกษา เพื่อน และอาจารย์ จะประสบความสำเร็จว่าไหว สับสน เนื่องจากจดจำ บรรยายไม่เป็น ทำรายงานไม่เป็น ไม่รู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ส่วนพระนักศึกษาระดับปีที่ 4 ได้มีโอกาสได้ทำกิจกรรมหลายอย่าง สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของ มหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี ดังที่ พนม พงษ์ไพบูลย์ (2533 : 38) กล่าวว่า เมื่อนักศึกษาเข้ารับการศึกษอบรมในทุกสถานศึกษาย่อมจะเกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนในปริมาณมากน้อยแตกต่างกันไปตามลักษณะพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคล อีกทั้งมหาวิทยาลัยก็มีโครงการให้พระนักศึกษาระดับปีที่ 4 เข้าอบรมเป็นพระธรรมวิทยากรสอนธรรมะตามสถานศึกษาต่าง ๆ อีกด้วย ดังผลการศึกษาของ วิโรจน์ ธาระพุม (2544 : 90) พระธรรมวิทยากรได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมในการพัฒนาจริยธรรม ด้านการสร้างความร่วมมือโดยการประสานงาน ได้แก่ การเป็นผู้ประสานงานให้ผู้ปกครองของเยาวชน ครู อาจารย์และคนในชุมชนเกิดความร่วมมือกัน ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยของนพลักษณ์ หนักแน่น (2543 : 86) พบว่า ผู้นำนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกันมีพฤติกรรมความเป็นผู้นำโดยรวม และเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน และผลการวิจัยของ ขวัญฤดี ขำช่อนสัตย์ (2542 : 78) พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีแตกต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

2.3.1 ในคุณลักษณะด้านการเรียน พบว่า พระนักศึกษาระดับปีที่ 2 มีคุณลักษณะด้านการเรียน แตกต่างกับพระนักศึกษาระดับปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพระนักศึกษาระดับปีที่ 4 มีคุณลักษณะด้านนี้สูงกว่าพระนักศึกษาระดับปีที่ 2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษาระดับปีที่ 2 เป็นช่วงที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาแล้ว 1 ปี เริ่มที่จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม กลุ่มเพื่อน อาจารย์ และวิชาที่เรียนได้บ้างแล้ว จึงทำให้พระนักศึกษาดังใจที่จะศึกษาหาความรู้ มุ่งมั่นในการเรียน แต่เนื่องจากพระนักศึกษาระดับปีที่ 2 ซึ่งถือว่าเป็นนักศึกษาใหม่ อาจจะไม่รู้วิธีการค้นคว้าหาความรู้ที่เหมาะสม อีกทั้งยังสับสนตัวเองที่จะ

เลือกเรียนคณะวิชาไหนดี เพราะว่าทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยนั้นให้พระนักศึกษาเลือกคณะวิชาที่เรียนได้เมื่อกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 เท่านั้น พระนักศึกษบางรูปมีวิถยฐานะก่อนเข้าศึกษาคือเปรียญธรรม 5 ประโยค และนักธรรมชั้นเอก ไม่ได้เรียนวิชาสายสามัญมาก่อน จึงทำให้ไม่ชินกับการเรียนรวมกลุ่มกับเพื่อนนักศึกษาจำนวนมาก ๆ และกับวิชาเรียนที่แปลกออกไป เช่นวิชาภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ เป็นต้น แตกต่างจากพระนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ซึ่งมีความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม ระบบการเรียนการสอน และรู้จักวิธีการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ดังนั้นจึงทำให้พระนักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีคุณลักษณะด้านการเรียนแตกต่างจากพระนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิมพมาส ดันท์เจริญรัตน์ (2532 : 175) ที่ศึกษาปัญหาของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเทคนิคตากพบว่า นักศึกษาที่อยู่ชั้นปีต่างกันมีปัญหาด้านการเรียนแตกต่างกัน แตกต่างจากผลการวิจัยของ นพลักษณ์ หนักแน่น (2543 : 83) ที่พบว่า ผู้นำนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกัน มีคุณลักษณะด้านสติปัญญาความรู้ความสามารถ ไม่แตกต่างกัน

2.3.2 ด้านความสัมพันธ์กับสังคม พบว่า พระนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกับพระนักศึกษาชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพระนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีคุณลักษณะด้านนี้สูงกว่าพระนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ถือได้ว่าเป็นนักศึกษาใหม่ที่เพิ่งเข้ามาสู่ระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ยังไม่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมใหม่ เป็นผู้ที่มาจากภูมิหลังทางวิชาการที่แตกต่างกัน ก่อนข้างจะใหม่ตื่นเต้นกับสิ่งรอบด้านและยังต้องปรับตัวหลายประการสอดคล้องกับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543 : 11) ที่กล่าวว่า จากรายงานการสัมภาษณ์นิสิตปริญญาตรีปีที่ 1 โดยนิสิตปริญญาโท ภาควิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า นิสิตปริญญาตรีปีที่ 1 ยังไม่ค่อยมีความมั่นใจในตนเอง ประกอบกับยังไม่คุ้นเคยกับระบบการเรียนในระดับอุดมศึกษา อีกทั้งพระนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ส่วนมากยังไม่ได้เข้าโครงการอบรมพระธรรมวิทยากรสอนธรรมะตามสถานศึกษาต่าง ๆ อีกด้วย ส่วนพระนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยเป็นอย่างดี ได้มีโอกาสทำกิจกรรมหลายอย่าง พบปะพูดคุยกับคนหลากหลายอาชีพ ดังนั้นจึงสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี ดังที่ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543 : 12) กล่าวว่า นิสิตปีที่ 4 ก่อนข้างมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ชอบแสดงความคิดเห็น แสดงลักษณะที่อยากรู้อยากเห็น และซักถามเรื่องเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนจนประสบการณ์ทำงานในอนาคต ดังนั้นจึงทำให้พระนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกับพระนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ซึ่งแตกต่างกับผลการวิจัยของ นพลักษณ์ หนักแน่น (2543 : 83) พบว่า ผู้นำนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกัน มีคุณลักษณะทางสังคมไม่แตกต่างกัน

2.3.3 ด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า พระนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกันมีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษามีความเป็นจริงแล้วก็คือพระภิกษุสามเณรถึงแม้จะไม่ได้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็ตามย่อมเป็นผู้มีคุณธรรมประจำจิตใจเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้พระนักศึกษาไม่ว่ากำลังศึกษาอยู่ในชั้นปี 1 ปี 2 ปี 3 หรือปี 4 ก็จะต้องปฏิบัติตามพระวินัยที่พระพุทธบัญญัติไว้เหมือนกัน จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีลเสมอกัน อีกทั้งพระนักศึกษามีคุณธรรมจริยธรรม มีจริยวัตรทั้งดงามยังเป็นที่เคารพศรัทธาแก่บุคคลผู้ได้พบเห็นอีกด้วย ดังที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2537 : 17) กล่าวว่า คุณค่าของพระภิกษุต่อสังคมอยู่ที่การพิสูจน์วิถีชีวิตอันเป็นอุดมคติร่วมกันของชาวพุทธ ไม่ใช่อยู่ที่การดำรงสมณเพศแต่เปลือกนอกเท่านั้น สอดคล้องกับ มานี ไชยธีรานุกัณฐิณี และ คณะ (2541 : 1) ที่กล่าวว่า จุดแข็งของสังคมไทยอยู่ที่ชาวพุทธให้ความเคารพศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่มีจริยวัตรดงามพร้อมที่จะเชื่อถือในคำสอนและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสอนนั้น อีกอย่างหนึ่งอาจจะเป็นเพราะคุณธรรม จริยธรรมเป็นสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์และแสดงออกมาทางพฤติกรรมซึ่งเป็นไปในทางที่ถูกต้อง ดังที่ทศนา แคมมณี (2542 : 14) กล่าวว่า คุณธรรมคือคุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ดีงาม ส่วนจริยธรรมเป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในจิตใจให้เป็นเป็นรูปธรรม ดังนั้นพระนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกัน ก็ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเหมือนกัน จึงมีคุณลักษณะด้านนี้ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ขวัญฤดี ขำชอนลัดดี (2542 : 78) ที่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีต่างกัน มีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน

2.4 พระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนกลาง และพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาคมีคุณลักษณะโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาคมีคุณลักษณะโดยรวมสูงกว่าพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาค มีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ในระดับที่สูง อีกทั้งวิทยาเขตส่วนภูมิภาคทั้ง 2 แห่งมีวัดให้พระนักศึกษได้พักอาศัยอยู่ภายในมหาวิทยาลัย และในส่วนภูมิภาคนั้นพระภิกษุสามเณรมีโอกาสได้พบประชาชนทั่วไปบ่อยครั้ง เนื่องจากว่าชุมชนยังมีความเกี่ยวเนื่องไปมาหาสู่กัน ซึ่งแตกต่างจากพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในส่วนกลาง ถึงแม้ว่าจะมีความเพียบพร้อมด้วยเทคโนโลยีใหม่ ๆ ก็ตาม ถึงอย่างนั้นพระนักศึกษาไม่ได้พักอาศัยอยู่ภายในมหาวิทยาลัย ต้องเดินทางไปกลับระหว่างวัด และมหาวิทยาลัย ยิ่งอยู่ในสถานภาพที่เป็นพระภิกษุสามเณรการเดินทางลำบากมาก จนทำให้พระนักศึกษบางรูปต้องลาออกไปศึกษาในวิทยาเขตส่วนภูมิภาค ดังนั้น จึงทำให้พระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาคมีคุณลักษณะโดยรวมแตกต่างกันดังที่ เบ็ญญาภา สุทธิพิณรุ (2536 : 66) ได้ศึกษาเรื่องสาเหตุของการสูญเปล่าทางการศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ :

กรณีศึกษาของวิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ซึ่งศึกษาใน 2 ลักษณะ คือ การสำเร็จช้ากว่ากำหนด และการออกกลางคัน พบว่า การสูญเปล่าทางการศึกษา เกิดจากนักศึกษาปรับตัวเข้ากับสภาพการเรียนในวิทยาเขตไม่ได้ ขาดการวางแผนการเรียนที่ดี ไม่มีวิธีแก้ไขข้อบกพร่องทางด้านการเรียนของตนเอง และไม่ชอบเรียนในแผนกวิชาที่ไม่สมัครใจ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

2.4.1 ในด้านการเรียน พบว่า พระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนกลางและพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาคมีคุณลักษณะด้านการเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาคมีคุณลักษณะด้านนี้สูงกว่าพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมของวิทยาเขตทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคแตกต่างกัน โอกาสที่จะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน อีกทั้งวิทยาเขตส่วนภูมิภาคนั้นพระนักศึกษาได้พักอาศัยอยู่ภายในมหาวิทยาลัยด้วย มีเวลาในการอ่านหนังสือ คำนวณว่าหาความรู้มากกว่าพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนกลาง อย่างไรก็ตามในวิทยาเขตส่วนกลางก็มีความพร้อมมากกว่าในหลาย ๆ ด้าน เช่น เทคโนโลยีทางการเรียนการสอน และแหล่งความรู้ต่าง ๆ แต่พระนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาอ่านหนังสือมากนัก ดังนั้นจึงทำให้พระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียนต่างกัน ดังที่ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543 : 36) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมของสถาบันที่แตกต่างกันย่อมมีส่วนเสริมสร้างให้นิสิตนักศึกษามีลักษณะโน้มเอียงไปในด้านใดด้านหนึ่งได้

2.4.2 ด้านความสัมพันธ์กับสังคม พบว่า พระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนกลาง และพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาค มีคุณลักษณะด้านนี้แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาคมีคุณลักษณะด้านนี้สูงกว่าพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนภูมิภาค มีสภาพแวดล้อมแตกต่างจากพระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตส่วนกลาง ทั้งในด้านชุมชนที่อยู่รอบวิทยาเขต และชุมชนกลุ่มเพื่อน เนื่องจากพระนักศึกษาในส่วนภูมิภาคส่วนมากพักอยู่ภายในมหาวิทยาลัยเอง ดังนั้นจึงอาจทำให้มีการพบปะกันอยู่เสมอ ทำให้พระนักศึกษาเรียนรู้การอยู่กัน อีกทั้งพระนักศึกษาในส่วนภูมิภาคนั้นมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนรอบ ๆ มหาวิทยาลัย ซึ่งแตกต่างกับวิทยาเขตส่วนกลางที่อยู่ภายในใจกลางชุมชนเมือง ซึ่งคนในชุมชนไม่ค่อยมีเวลาที่จะพบปะพูดคุยกับพระสงฆ์ที่อยู่ในชุมชนมากนัก

2.4.3 ในด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า พระนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในวิทยาเขตต่างก็มีคุณลักษณะด้านนี้ไม่แตกต่างกัน ทั้งอาจเป็นเพราะ พระนักศึกษาไม่ว่าจะศึกษาอยู่ในสถานศึกษาไหนก็ตาม ในความเป็นจริงนั้นพระนักศึกษา ก็คือพระภิกษุสามเณรผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชน ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เหมือนกันทุกรูป ดังนั้นจึงส่งผลให้คุณลักษณะด้านนี้ของพระนักศึกษาไม่แตกต่างกัน

2.5 พระนักศึกษาที่มีวิทยฐานะเดิมต่างกัน คือ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และพระนักศึกษาที่มีวิทยฐานะเดิม คือ เปรียญธรรม 5 ประโยค มีคุณลักษณะโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษาก่อนที่จะเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น ถึงแม้ว่าจะมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน แต่เมื่อได้เข้าศึกษาในระดับศึกษาแล้ว พระนักศึกษาก็สามารถปรับตัวให้เข้าความรู้ใหม่ วิชาการใหม่ อาจารย์ และเพื่อน ๆ อีกทั้งพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยได้จัดขึ้น การที่พระนักศึกษาได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน จึงทำให้พระนักศึกษาได้รู้จักการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ยังอีกพบว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะโดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มานี ไชยธีรานุวัตศิริ และคณะ (2541 : 55) พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำทางปัญญา จึงต้องศึกษาพระพุทธศาสนา ต้องศึกษาพระไตรปิฎก ศึกษาพระธรรมวินัย ทั้งทางด้านทฤษฎีและวิปัสสนาธุระ พัฒนาตนเอง ให้บริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ อีกทั้งมหาวิทยาลัยก็สามารถที่จะจัดการเรียนการสอนให้พระนักศึกษาที่มีพื้นฐานการเรียนต่างกันให้สามารถเรียนในระดับอุดมศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน ดังที่ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543 : 33) กล่าวว่า การที่จะให้บัณฑิตมีคุณลักษณะต่าง ๆ จึงเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่จะจัดการเรียนการสอน จัดสิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรม และส่งเสริมเอื้ออำนวยทำให้อาจารย์สามารถจะหาทางปลูกฝังอบรม สั่งสอน ให้นิสิตนักศึกษามีคุณลักษณะต่าง ๆ นั้นได้

2.6 พระนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีคุณลักษณะโดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นการเรียนแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน วิชาหลักที่สอนส่วนมากเป็นวิชาการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิชาที่พระนักศึกษาค้นเคยกันดีอยู่แล้ว อีกทั้งพระนักศึกษาเมื่อเข้ามาศึกษาในระดับอุดมศึกษาแล้ว เป็นผู้มีความตั้งใจและรับผิดชอบในการเรียนของตนเอง ดังที่ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543 : 32) กล่าวว่า บัณฑิตที่ดีควรเป็นผู้มีความรักความก้าวหน้า ใฝ่รู้ อยากรู้อยู่เสมอโดยไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรคที่ขวางกั้น การที่พระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน บางอย่างก็ขึ้นอยู่กับสถาบันการศึกษาเองที่ไม่จัดการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าของพระนักศึกษา เช่น เทคโนโลยีทางการศึกษาและห้องสมุดที่ทันสมัย เป็นต้น ดังผลการวิจัยของ พระสมนึก ต๊ะรังษี (2535 : บทคัดย่อ)

ที่ศึกษาการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในสภาพการศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยค่อนข้างแออัด ขาดอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้วิชาเฉพาะ ห้องสมุดมีหนังสือค่อนข้างเก่ามาก หนังสือที่มีอยู่ตามหลักสูตรใหม่ไม่เพียงพอ อีกทั้งพระนักศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมประจำจิตใจอยู่แล้วในฐานะที่เป็นพระภิกษุสามเณรเป็นผู้ประพฤติตนให้เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ขวัญฤดี ขำช่อนสัจย์ (2542 : 81) ที่พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามทั้งผลการวิจัยนี้และผลการวิจัยของ ขวัญฤดี ขำช่อนสัจย์ แตกต่างจากผลการวิจัยของ คุณธรรม ศัลยพงษ์ (2542 : 83) พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีคุณลักษณะทางจิตใจโดยรวมแตกต่างกัน

2.6.1 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ในด้านการเรียน พบว่า พระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีคุณลักษณะด้านการเรียนไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษายู่ในสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน นักศึกษาในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสามเณร อาจารย์ที่สอนก็มีทั้งพระสงฆ์และฆราวาสที่เข้าใจสภาพความเป็นพระนักศึกษาเป็นอย่างดี การที่พระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน บางครั้งอาจขึ้นอยู่กับตัวของพระนักศึกษาเองที่ไม่ให้ความสำคัญกับการทดสอบ หรือไม่คุ้นเคยระบบการสอบในระดับอุดมศึกษาซึ่งแตกต่างจากระบบที่เคยเรียนทั้งทางด้านมัธยมศึกษา และบาลี คือเป็นระบบแบบท่องจำ แต่ในความเป็นจริงแล้วพระนักศึกษาทุกรูปมีความต้องการที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อยังพบอีกว่า พระนักศึกษารูปมีความคิดว่าการเรียนรู้อเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นจึงทำให้พระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการเรียนไม่แตกต่างกัน ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยของ ปัทมวรรณ อ่วมศรี (2541 : 65) ที่พบว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้แตกต่างกัน ดังที่ ขวัญฤดี ขำช่อนสัจย์ (2542 : 81) พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียนแตกต่างกัน และผลการวิจัยของ คุณธรรม ศัลยพงษ์ (2542 : 83) พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะทางจิตใจโดยรวมแตกต่างกัน แต่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นพลักษณ์ หนักแน่น (2543 : 84) พบว่า ผู้นำนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน จัดลำดับความสำคัญของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำนิสิตนักศึกษาด้านสติปัญญาความรู้ความสามารถไม่แตกต่างกัน

2.6.2 ด้านความสัมพันธ์กับสังคม พบว่า พระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมสูงกว่าพระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ได้ชื่อว่า

เป็นผู้มีความกระตือรือร้นและความสนใจในการแสวงหาความรู้ ทบทวนบทเรียนที่อาจารย์ได้สอนไปแล้วในห้องเรียน รู้จักวิธีการทำข้อสอบ อีกทั้งยังสนใจที่จะค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ดังนั้นจึงคิดว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดขึ้นทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ และส่วนมากพระนักศึกษาที่มีผลการเรียนดีอยู่แล้วจะมีความสนใจในการทำประโยชน์เพื่อสังคมมากกว่าพระนักศึกษาที่มีผลการเรียนอ่อน เพราะว่าไม่ต้องกังวลที่จะคิดว่าเกรดเฉลี่ยแต่ละปีจะอยู่ในระดับใด น่าพอใจหรือไม่ ส่วนมากพระนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลางจะไม่ค่อยให้ความสนใจในการทำกิจกรรมมากนัก บางที่อาจจะยังสับสนว่าจะเอาทางไหนดี ระหว่างการเรียนกับการทำกิจกรรม ส่วนพระนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำนั้น บางที่อาจจะทำกิจกรรมมากไป และไม่ค่อยสนใจในการเรียนมากนัก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ คุณธรรม ศัลยพงษ์ (2542 : 83-84) ที่พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูงมีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมสูงกว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง ดังที่ ขวัญฤดี ขำชอนสัตย์ (2542 : 81) พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน ซึ่งแตกต่างจากผลการวิจัยของ ปัทมวรรณ อ่วมศรี (2541 : 65) ที่พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมไม่แตกต่างกัน ทำนองเดียวกันกับที่ นพลักษณ์ หนักแน่น (2543 : 84) พบว่า ผู้นำนิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน จัดลำดับความสำคัญของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำนิสิตนักศึกษา ด้านสังคมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ยังพบว่าพระนักศึกษาทุกรูปมีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมอยู่ในระดับมาก ดังที่วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543 : 23) กล่าวว่า ธรรมชาติของนิสิตนักศึกษาก็คือ ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับสังคม และมักคิดว่าเมื่อเรียนจบแล้วจะทำอะไรให้แก่สังคมบ้าง

2.6.3 ด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า พระนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคุณธรรมจริยธรรมนั้นเป็นคุณลักษณะทางด้านจิตใจที่แสดงออกมาทางพฤติกรรม ดังที่ อภิญา มานะโรจน์ (2539 : 41) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง หลักของความดีงามแห่งการประพฤติตน และลักษณะอุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของบุคคล เป็นเวลานาน มีคุณค่า ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ยึดถือและปฏิบัติตาม อันนำมาซึ่งความเจริญของตนเองและสังคมซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าพระนักศึกษาก็คือ พระภิกษุสามเณร ผู้ได้ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เป็นแบบอย่างในการครองตนอย่างสมณะ ไม่หลงไหลไปตามกระแสสังคมโลกที่เปลี่ยนไป อีกทั้งมหาวิทยาลัยก็มีหลักสูตรการฝึกอบรมจิตใจให้แก่พระนักศึกษา จึงทำให้พระนักศึกษาทุกรูปได้รับการปลูกฝังในเรื่องเจตคติจริยธรรม เป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นได้ มีความประพฤติดีงาม รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนร่วม ดังนั้น การที่พระนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน จึง

ไม่ทำให้คุณลักษณะด้านจิตใจที่ติงามของพระนักศึกษาเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังที่ อภิญา มานะโรจน์ (2539 : 52) ได้สรุปวิธีการปลูกฝังคุณธรรมนักศึกษาว่า คุณธรรมที่นิสิตได้รับการ ปลูกฝังจากมหาวิทยาลัย นิสิตได้รับการปลูกฝังคุณธรรมด้านความรับผิดชอบมากที่สุด นอกจากนั้น ก็มีคุณธรรมการรู้จักตนเอง ใฝ่รู้อยู่เสมอ ไตร่ตรองเหตุผลรับผิดชอบและเสียสละ เพื่อส่วนรวม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปัทมวรรณ อ่วมศรี (2541 : 65) พบว่า นักศึกษา ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะด้านความมั่นคงทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน แตกต่างจากผลการวิจัยของ คุณธรรม ศัลยพงษ์ (2542 : 83) พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนต่างกัน มีคุณลักษณะทางจิตใจโดยรวมแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใน 3 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้วิจัยมี ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านการเรียน พบว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านการเรียนส่วนใหญ่อยู่ใน ระดับมาก แต่มีบางประเด็นที่พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยจึงเสนอแนะ ดังนี้

1.1 ผู้บริหารตลอดจนครู อาจารย์ ภายในสถาบันการศึกษาควรช่วยกัน ส่งเสริมและสนับสนุนพระนักศึกษาให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับสถาบันการศึกษาภายนอก โดยการจัดกิจกรรมการทัศนศึกษาดูงานตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่ชื่อเสียง เพื่อจะเป็น การส่งเสริมคุณลักษณะด้านการเรียนของพระนักศึกษาให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากพระนักศึกษาขาด ความมั่นใจในตัวเองไม่สามารถเรียนรู้ในสิ่งทีนอกเหนือจากความรู้ที่ทางมหาวิทยาลัยเปิดสอน ทั้งนี้จากผลการวิจัยที่ได้พบว่า พระนักศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้ ด้วยตนเองเมื่อเทียบกับบุคคลอื่นอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ผู้บริหารควรพิจารณาความสำคัญของการเรียนรู้ของพระนักศึกษา โดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่หลากหลาย เพื่อให้พระนักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ในสิ่งที่ ต้องการได้อย่างเต็มศักยภาพของตนเอง ทั้งนี้จากผลวิจัยที่พบว่า พระนักศึกษามีความคิดเห็น เกี่ยวกับการเรียนรู้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตอยู่ในระดับที่มากที่สุด

1.3 ผู้บริหารควรพิจารณาความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งช่วยให้พระนักศึกษาได้ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อจะ ได้รู้เท่าทันเหตุการณ์โลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สามารถนำพุทธธรรมไปเผยแผ่ ให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านความสัมพันธ์กับสังคม พบว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก แต่มีบางประเด็นที่พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยจึงเสนอแนะ ดังนี้

2.1 ผู้บริหารควรจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรในด้านการแสดงออกหลาย ๆ ด้านแก่พระนักศึกษา ที่สมควรแก่สมณสาธูป เช่น การแสดงพระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม และการจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักศึกษาต่างสถาบัน เพื่อให้พระนักศึกษารู้จักการทำงานเป็นกลุ่มทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อาจทำให้พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผลการศึกษาที่พบว่า พระนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงธรรมแก่พุทธศาสนิกชน และความมั่นใจในตัวเองเมื่อได้แสดงพระธรรมเทศนาอยู่ในระดับปานกลาง

2.2 ผู้บริหารควรพิจารณาถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับชุมชนของพระนักศึกษาให้มาก โดยการจัดกิจกรรมให้พระนักศึกษาได้มีโอกาสทำงานร่วมกับชุมชนที่อยู่ใกล้วัดที่พระนักศึกษาศึกษาพักอาศัยอยู่ เช่น การอบรมเยาวชน การส่งเสริมกิจกรรมในโรงเรียนของวัด เป็นต้น เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า พระนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการอยู่ในเพศบรรพชิตของตนเองว่าเป็นอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชนในระดับปานกลาง

2.3 ผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาพระธรรมวิทยากรที่ออกเผยแผ่ธรรมะ อบรมจริยธรรมแก่ประชาชนทั่วไป โดยการจัดอบรมเทคนิคในการเผยแผ่หลักการสอน อีกทั้งพระนักศึกษากับทางมหาวิทยาลัยควรร่วมมือกันหาทางเพื่อกระตุ้นให้พระนักศึกษามีความสนใจและมีใจรักในการที่จะทำงานเพื่อสังคม ให้เหมาะสมกับคุณลักษณะที่เป็นจริงของพระสงฆ์ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า พระนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่เคยเป็นพระธรรมวิทยากรสอนธรรมะตามโรงเรียนต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

3. คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก แต่มีบางประเด็นที่พระนักศึกษามีคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยจึงเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ผู้บริหารควรจัดให้มีโครงการอบรมสมาธิ วิปัสสนากรรมฐานแก่พระนักศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึง ปีที่ 4 เพื่อให้พระนักศึกษได้ฝึกจิตใจของตนให้เข้มแข็ง ห่างไกลจากสิ่งเสพติด มีสติสัมปชัญญะ ดำรงตนอยู่ในสมณเพศได้อย่างปลอดภัย เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า พระนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนั่งสมาธิทุกวันอยู่ในระดับปานกลาง

3.2 ผู้บริหารควรพิจารณาความสำคัญในคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของพระนักศึกษาให้มาก โดยการจัดการเรียนการสอนให้มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเข้าในวิชาที่สอนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพื่อให้พระนักศึกษารู้จักยับยั้งชั่งใจ ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ เมื่อมีสิ่งภายนอกอันไม่พึงปรารถนาเข้ามากระทบกระทั่งจิตใจ เนื่องจาก

ผลการวิจัยพบว่า พระนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ของตนเองอยู่ในระดับปานกลาง

3.3 ผู้บริหารควรเล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับความประพฤติของพระนักศึกษา การสำรวมกริยามารยาท โดยการสอดส่องดูแล ว่ากล่าวตักเตือน เพื่อก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไปที่ได้พบเห็น ทั้งนี้จากผลการวิจัยที่พบว่าพระนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับพระวินัยว่าเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับพระสงฆ์และมีความเชื่อว่าความเมตตากรุณาเป็นธรรมค้ำจุนโลกอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเฉพาะเจาะจงในคุณลักษณะด้านการเรียนของพระนักศึกษา เช่น การศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถของพระนักศึกษา การศึกษาบรรยายภาคการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสงฆ์ การศึกษาการให้คำปรึกษาด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ และการศึกษาพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นต้น

2. ควรศึกษาเฉพาะเจาะจงในคุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับสังคมของพระนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อพัฒนาพระนักศึกษาให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เตรียมความพร้อมก่อนจบการศึกษา และการฝึกประสบการณ์ตรงในการแสดงธรรมเทศนาและการฝึกพัฒนาจิต

3. ควรศึกษาเฉพาะเจาะจงในคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของพระนักศึกษาเกี่ยวกับวินัยของพระสงฆ์ เช่น การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของพระสงฆ์โดยทั่วไป เป็นต้น

4. ควรศึกษาการพัฒนาพระนักศึกษาโดยใช้การเรียนการสอน กับงานกิจการนักศึกษา เช่น การศึกษาการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระนักศึกษา เป็นต้น

5. ควรศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระนักศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์อื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิทยาเขตอื่น ๆ ให้ครอบคลุมทุกภูมิภาค

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2539). *คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์*. ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม, กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2538). *การศึกษาตลอดชีวิตการศึกษาของคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- กรมวิชาการ. (2539). *การจัดและประเมินผลในชั้นเรียน กลุ่มวิชาเสริมสร้างลักษณะนิสัย พระพุทธศาสนาและจริยศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- เกษม วัฒนชัย. (2539). "สารแสดงมุกตาคิด" ใน *ศาสนศาสตร์บัณฑิต* รุ่นที่ 42 ม.ค. 2538. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- ขวัญฤดี ขำช่อนสัตย์. (2542). *การศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- करचित มัลลยวงศ์. (2541). *อนาคตบัณฑิตไทย : บนเส้นทางไอทีในยุคไอเอ็มเอฟ*. : ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- คุณธรรม ศัลยพงษ์. (2542). *การศึกษาคุณลักษณะทางจิตใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จรวพร กาญจนโชติ. (2536). *การปรับตัวและสุขภาพจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. ถ่ายเอกสาร.
- จันทร์จิรา มูลเมือง. (2535). *การเปรียบเทียบระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- จิรวพัฒนา มั่นยืน. (2536). *ประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาและทางจิตของนิสิตในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จิราภรณ์ ไชยรัตน์. (2539). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2530). รายงานการสัมมนาวิชาการเรื่อง การพัฒนาการผลิตบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญชัย อีทรประวัตติ. (2535). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมของนิสิต
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.
สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. ถ่ายเอกสาร.
- ชาย โพธิ์ลีดา. (2535, พฤศจิกายน). *หนึ่งศตวรรษพุทธศาสนาในสังคมไทย* : เอกสารการ
ประชุมสัมมนาเชิงวิชาการในโอกาสครบรอบศตวรรษแห่งการสถาปนา มหาธาตุ
วิทยาลัย-มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. : 2-11
- ไชยรัตน์ ปรานี. (2531). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และ
ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ที่เรียนสังคมศึกษาโดย
การสอนแบบซินดิเคตกับการสอนตามคู่มือครู. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐพล แนวจำปา. (2540) การปรับตัวของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดนัย จารุประสิทธิ์. (2533). การศึกษาทัศนคติเชิงจริยธรรมของนักศึกษาวิชาเอกพลศึกษาใน
กลุ่มวิทยาลัยพลศึกษาภาคใต้. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2520). การพัฒนาจริยธรรม. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทินพันธ์ นาคะตะ. (2531). คู่มือสมภาร. กรุงเทพฯ : มังกรการพิมพ์และโฆษณา.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2539). แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544).
สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์.
- ทองเรียน อมรัชกุล. (2525). การบริหารกิจการนิสิต : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
จงเจริญการพิมพ์.
- ทิตนา แคมมณี. (2542). การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การ
ปฏิบัติ. ม.ป.ท.
- ธิดารัตน์ บุญนุช, (บรรณาธิการ). (2528). "การอุดมศึกษากับพัฒนาประเทศ," รายงาน
การประชุมระดับชาติ. ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- นงเยาว์ ชาญณรงค์ และ ประเทือง ธนย์ผล. (2530). "ปัจจัยที่มีผลต่อการสอบตกของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยรามคำแหงในวิชาบังคับพื้นฐานทั่วไป." รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- นพลักษณ์ หนักแน่น. (2543). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมความเป็นผู้นำของผู้บริหาร* นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เขต กรุงเทพมหานคร. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และคณะ. (2537). *มองอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา. นิสิตปริญญาเอก คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2540). *สาระสำคัญเพื่อการสังคม* อุดมการณ์ (Learning : The Treasure Within). กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุรินทร์ชัย จงกลณี. (2525). *การบริหารงานบริการและกิจการนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา*. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น..
- เบ็ญจามา สุทธะพินทุ. (2536). *สาเหตุของการสูญเปล่าทางการศึกษา ระดับประกาศนียบัตร* วิชาชีพ : กรณีศึกษาของวิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันเทคโนโลยี ราชมนกล. วิทยานิพนธ์ คอ.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ. ถ่ายเอกสาร.
- ปัจจุวรรณ อ่วมศรี. (2541). *การศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง*. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประกอบ คุปรัตน์. (2530,มิถุนายน). *ความเป็นผู้นำเป้าหมายและอำนาจในสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : เอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกอบ มีโคตรกอง. (2541). *บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในเขตเทศบาล* ขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ประจวบ ประเสริฐสังข์. (2540). *“ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก : ศึกษา เฉพาะกรณีพระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานในจังหวัดเชียงใหม่.”* วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัย คณะสังคมสงเคราะห์ กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ประโชติ เปล่งวิทยา. (2526). *เกสรกรรมของกรุงรัตนโกสินทร์ในรอบ 200 ปี*. ม.ป.ท.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2535). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ ะสี. (2540). *พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.

- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. (2524). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี กุลละวณิชย์. (2540). "การสร้างบัณฑิต," *บนเส้นทางอุดมศึกษา* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา คัมภีรปกรณ์. (2532). *พฤติกรรมวัยรุ่น*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปรียา เกตุทัต. (2532). "พัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของวัยรุ่น," ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยรุ่น เล่มที่ 1 เรื่องที่ 2.2.1*. นนทบุรี : สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฝ่ายปริยัติปกรณ์ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา. (2527). *ประวัติการศึกษาสงฆ์*. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระธรรมัชฌูณี. (2525). *พุทธศาสนาประวัติสมัยรัตนโกสินทร์และราชวงศ์จักรี 200 ปี* สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2538). *บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในการเป็นผู้นำทางการศึกษาพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- (2539). *ปฏิรูปการศึกษา : การสร้างสรรค์ภูมิปัญญา*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- (2539). *สถานการณ์พระพุทธศาสนา กระแสสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : สหธรรมิกา.
- (2540). *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย โรงพิมพ์ทองถิ่น กรมการปกครอง.
- (2541,มกราคม). *การศึกษาเครื่องพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2542). "อนาคตสำหรับพุทธศาสนาในไทย", ใน *พุทธวิบัติ? วิภวาคาสนา ยุคธนาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระเทพปัญญาภรณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาสุพิน ชินนะปัด เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดปทุมวนาราม, วันที่ 25 มกราคม 2545.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2541). "มูทิตาสาร" ใน *บัณฑิตานุสรณ์ ศาสนศาสตร์ บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รุ่นที่ 45/2541*. กรุงเทพฯ : เค.พี.พริ้นติ้ง.
- พระมหากฤษฏา นันทเพชร.(2540). *ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม*. วิทยานิพนธ์ พัฒนบริหารศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

- พระมหาประยงค์ อุปเสน. (2539). *บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารและการจัดการศูนย์
อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในเขต
จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์,
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.*
- พระมหาประเสริฐ ธีรสีโล. ผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาสุพิน ชินนะปัด เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วันที่ 21 มิถุนายน 2544.
- พระมหาอุทัย ญาณวโร. (2538). *พุทธวิถีแห่งสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสาร.*
- พระราชกวี ผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาสุพิน ชินนะปัด เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วันที่ 21 มิถุนายน 2544.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จูติญาโณ). (2536). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- (2541). "มุกตึดาสาร" ใน *บัณฑิตานุกรณ์ ศาสนศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย รุ่นที่ 45/2541. กรุงเทพฯ : เค.พี.พรินติ้ง.*
- พระราชวรมณี. (2527). *สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิ
โกมลคีมทอง.*
- พระสมนึก ต๊ะรังษี. (2535). *การศึกษาของพระภิกษุสามเณรในสภาการศึกษามหามกุฏราช
วิทยาลัย : สภาพปัญหาและการแก้ปัญหา. วิทยานิพนธ์ ศน.ม. กรุงเทพฯ :
สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.*
- พระอริยคุณาธาน และคณะ. (2541). "วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์" แนวคิดสู่ความเป็น
เลิศทางการบริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์. : พิมพ์ที่บริษัท พี.เอ ลีฟวิ่ง จำกัด.
- พระอริยเมธี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พระมหาสุพิน ชินนะปัด เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย, วันที่ 26 มิถุนายน 2544.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2533). *ระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ. เอกสารงาน
วิจัยส่วนบุคคล กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2533.*
- พรชูลี อาชวอำรุง (บรรณาธิการ). (2525). *นิสิตนักศึกษา : หลักการ ปัญหา และแนวปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์..*
- พรประภา กิจโกศล. (2534). *บทบาทและผลได้ต่อการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ : ศึกษา
เฉพาะกรณีบ้านโนนเมือง อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.*

- พิจิตรา พงษ์จินดากร. (2525). การทดลองสอนความรับผิดชอบแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พิมพ์มาส ดันท์เจริญรัตน์. (2532). ปัญหาของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาวิทยาเขตเทคนิคตาก. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ไพฑูริย์ สีนลรัตน์. (2524). หลักการและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- (2527). "รูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," เอกสารสรุปผลการวิจัย. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีน ดอกบัว. (2542). พระพุทธศาสนากับคนไทย. กรุงเทพฯ : โสภณการพิมพ์ ศิลปาบรรณาการ.
- ภัทรพร สิริกาญจน. (2536). "หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ แนวคิด และบทบาทของพระคำเขียน สุวณโณ ในการพัฒนาชุมชน." รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2521). ประวัติมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ กันยายน 2521. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- (2539). แดงการณ์ 50 ปี กิจการสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุรวัดน์.
- (2536). 100 ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย 2436-2536. โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2541). บัณฑิตานุกรม ศาสนศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รุ่นที่ 45/2541. กรุงเทพฯ : เจ.พี.พรินติ้ง.
- (2543). ระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2543. กรุงเทพฯ.
- ✓ มন্ত্রী ดำเนินบุญอยู่. (บทนำ). (2541). มหาวิทยาลัยที่ทางแยก : จุดประกายวิสัยทัศน์อุดมศึกษาไทยในอนาคต. กรุงเทพฯ : ชัคเชสมิเดีย.
- มานี ไชยธีรานวัฒน์ศิริ และคณะ. (2541). บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาในภาคเหนือและภาคใต้ : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ : อุดหนุนทุนวิจัยจากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.

- มาโนช ดันชวนิชย์ ปรีชา เจริญวรรณ และลัดดา อะยะวงศ์. (2537, กันยายน -ธันวาคม). "เหตุผลเชิงคุณธรรมด้านพรหมวิหาร 4 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น," วารสารส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน, 5(3). 24 – 28.
- ยุวดี เทียรประสิทธิ์. (2536). *การพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ระดินันท์ ไมตรีจิต. (2537). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการเรียนแบบร่วมมือกับการสอนตามคู่มือครู*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- เรณู ภูมิประดิษฐ์. (2534). *การเปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างนักเรียนที่ฝึกสมาธิและไม่ได้ฝึกสมาธิในชั้น ม. 5 โรงเรียนวัดทรงธรรม จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์ ปรินญามหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ละอองทิพย์ เหมะ. (2531). *การเปรียบเทียบลักษณะนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำแนกตามสาขาวิชา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์. (2535). "การพัฒนานิสัยนักศึกษาให้สัมฤทธิ์ผลในยุคสังคมข่าวสาร." วารสารรามคำแหง. 15 (2) : 101 – 103.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. ภาควิชาการวัดผล และวิจัยทางการศึกษา กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วชิรญา บัวศรี. (2528). "กิจกรรมกับการพัฒนานิสิตนักศึกษา". เอกสารประกอบการอภิปราย ในการประชุมวิชาการ ณ ห้องสัมมนา, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ ธาระพุด. (2544). *ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระธรรมวิทยากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- วิชิต วงศ์สายดา. (2544). *การศึกษาสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากรจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2542, พฤศจิกายน). *พลังการเรียนรู้ในกระบวนทัศน์ใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.,

- วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรณปก. (2533). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย วิชาพระพุทธศาสนา พุทธศักราช 2525*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- พระวิสุทธิสารสุธี และ คณะ. (2541). "จะใช้แผนพัฒนาฯ เป็นเครื่องมือในการพัฒนา มหาวิทยาลัยได้อย่างไร" *แนวคิดสู่ความเป็นเลิศทางการบริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์*. กรุงเทพฯ : พี.เอ ลีฟวิ่ง.
- //วันชัย ศิริชนะ. (2540, เมษายน) "การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา," *อนุสารอุดมศึกษา*. 23 (226). 3-13.
- วัลลภ กันทรทรัพย์. (2539, มกราคม – มิถุนายน). "แนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน." *วิจัยสนเทศ*. 16 (184-189). 1-12.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคนอื่น ๆ. (2527). *นิสิตนักศึกษาในสถาบันันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2530 ก). *งานบุคลากรนิสิตนักศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชา อุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2530 ข). *อุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2543). *การพัฒนา นิสิตนักศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศานี สุวรรณรัตน์. (2536). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางสังคมและการเมือง ของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับภาวะวิกฤติในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). *หลักสูตรและข้อบังคับ ศาสนศาสตร์บัณฑิต*, มหาวิทยาลัยพุทธศาสนา พุทธศักราช 2534, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทรงสิทธิ์วรรณ.
- สมเด็จพระญาณสังวร. (2544). "มุกดาสาร" ใน *ศาสนศาสตร์บัณฑิต รุ่นที่ 47 / 2543*. กรุงเทพฯ : ศิลปสยามบรรจุกุณธ์และการพิมพ์.
- สมคิด เฟิงอุดม. (2535). *การศึกษามหาชนของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบล ในจังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์ กศม. สาขาการศึกษาผู้ใหญ่, กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สมบูรณ์ พรรณภาพ. (2524). *ประวัติและปรัชญาการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
- สมพร เทพสิทธิ์. (2538). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน*. สภาอุรวุพุทธิกสมาคม แห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์.

- สุโข อุกฤษณ์. (2539). บทบาทของสถาบันการศึกษา ศาสนาและสาธารณสุข มีต่อการพัฒนาแบบผสมผสานของหมู่บ้านอพยพ ในโครงการเขี้ยวหลาน. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุขศรี เปล่งปลั่ง. (2543). คุณลักษณะของบุคลากรฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต ในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายกิจการนักศึกษา เจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจการนักศึกษา และคณะกรรมการสโมสร ชมรมต่าง ๆ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุจินต์ ยมศรีเคน. (2536). ปัญหาของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ปีการศึกษา 2535. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.
- สุชาดา มัตโอดี. (2538). การสำรวจแนวบทบาทนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุพร ตั้งสมรพงษ์. (2542, มิถุนายน). "การพัฒนาบัณฑิตในยุคโลกาภิวัตน์." ใน รวมบทความวิชาการการอุดมศึกษา เรื่อง การอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21, 26. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2533). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัมพันธ์ เย็นสำราญ. (2535). การวิเคราะห์ภารกิจของมหาวิทยาลัยสงฆ์. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา, กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สำเนาวิ ขจรศิลป์. (2537). มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 1 : พื้นฐานและบริการนักศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- (2538, มีนาคม). มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 2 : พัฒนานักศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สิบพงศ์ จินดาพล. (2533). การศึกษาปัญหาทางด้านการเรียนและการปรับตัวของนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. ถ่ายเอกสาร.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2530). การปลูกฝังจริยธรรม. ในแนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลิฟวิ่ง.

- แสง จันทร์งาม. (2530). "จริยธรรมและภาวะที่ไร้จริยธรรมจะมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์โลกอย่างไร." ในรายงานการประชุมสัมมนา เรื่องกลวิธีเพื่อบรรลุผลในการพัฒนาบุคลิกภาพและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา, กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.
- อภิัญญา มานะโรจน์. (2539). *การศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อาภรณ์ รอดอรินทร์. (2531). *การเปรียบเทียบลักษณะนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำแนกตามสาขาวิชา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อารี เพชรสุด. (2536, กรกฎาคม). "อารมณ์." *จิตวิทยาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุษา ชัยโชณชัย. (2527). *การจัดการศึกษาคณะสงฆ์ไทย ระยะเวลา พ.ศ. 2432-2490*. : วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- อำไพพรรณ พุ่มศรีสวัสดิ์. (2529). *ปัญหาและความต้องการบริการด้านกิจการนักศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลระดับปริญญาตรี ณ ศาลายา*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- Ahmad, and B.Hood, Albert. (1984,November). "The Development of Interpersonal Relationships in College," *Journal of College Student Personnel*. 25 (6) : 498-502.
- Astin, Alexander W. (1993). *What Matters in College? Four Critical Years Revisited*. San Francisco : Jossey-Bass.
- Cronbach, Lee Joseph. (1984). *Essentials of Psychological Testing*. 4 th ed., New York : Harpar & Row.
- Feldman, Kenneth A. and Theodore M. Newcomb. (1970). *The Impact of College Student*. Volume 1 . 2 nd ed. San Francisco : Jossey-Bass.
- Ferguson, George A. (1981). *Statistical Analysis in Psychology and Education*. 5 th ed. New York : McGraw-Hill International Book Company.
- Hambleton, R.K. and others. (1978). "Criterion-Referenced Testing and Measurement : A Review of Technical Issues and Development," *Review of Educational Research*. 48 : 1 – 47.

- Hoffman, M. L. (1970). "Moral Development", in P.H. Mussen, *Carmichael's Manual of Child Development*, V. 2, 3rd ed. p. 261-360. New York : Wiley and Sons.
- Dewey John . (1955). "*The Child and the Curriculum*," in *The Child and Curriculum and the School and Society* : Introduction by Leonard Carmichael : The University of Chicago Press, reprinted.
- Jones, V. and James R. Morris. (1956, May). "*Relations of Temperament to the Choice of Values*," *Journal of Abnormal Social Psychology*. 53 : 345.
- Kohlberg, Lawrence. (1964). "*Development of Moral Character and Moral Ideology*," in *Review of Child Development Research* V.L. p. 383 – 431. Hartford : Connecticut, Printer, Inc.
- Wilders, James A. and McLaughlin Thomas. (1996). *Reading for Difference : Test on Gender, Race and Class*. Fort Worth : Harcot Brace Jovanovich Edlege.
- Yamane, Taro. (1967). *Statistics : An Introductory Analysis*. New York : Harper and Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและหนังสือเชิญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. ชื่อ-สกุล   พระราชกวี (เกษม สบุญโต)
ตำแหน่ง   รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
สถานที่ทำงาน   มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ชื่อ-สกุล   พระอริยมณี (วัชรพันธ์ นนทิโย)
ตำแหน่ง   รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา
สถานที่ทำงาน   มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. ชื่อ-สกุล   ดร.มนัส บุญประกอบ
ตำแหน่ง   อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์
สถานที่ทำงาน   มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ชื่อ-สกุล   ดร.จารุวรรณ สกุลคู
ตำแหน่ง   อาจารย์ประจำสาขาวิชาการอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
สถานที่ทำงาน   มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. ชื่อ-สกุล   ผศ.วนิดา ขำเขียว
ตำแหน่ง   อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา
สถานที่ทำงาน   มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

395
31 พ.ค. 57
พ.ศ. 2501

ที่ ทม 1012/1748

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๕ กุมภาพันธ์ 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งไปด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย พระมหาสุหีน ฉินนะปัด นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาโท เรื่อง “การศึกษาคณะลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ สุธรรมรักษ์ และ อาจารย์อรรรณพ โทธิสุข เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์พระอรียเมธี รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา พระราชกวี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม “การศึกษาคณะลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้พระมหาสุหีน ฉินนะปัด ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

นางสีกา ทับอินทร์
เพื่อไปตรวจ.
เพื่อไปเก็บหลักฐาน.
นางอรรรณพ
๒๒ ก.พ. ๕๕

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภกรณ์ หะวานนท์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 664-1000 ต่อ 5726, 5644
โทรสาร. 258-4119

สมเด็จพรพุทธชินวงศ์
(สมเด็จพระพุฒาจารย์ (พุก))

อธิการบดี
22 ก.พ. 2545

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มศว โทร. 5726, 5644

ที่ ทม 1012/1516

วันที่ ๕๘ กุมภาพันธ์ 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

เนื่องด้วย พระมหาสุพิน ชินนะปัด นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคูณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา สุธรรมรักษ์ และ อาจารย์อรรถพร โพธิสุข เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์มนัส บุญประกอบ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการศึกษาคูณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ พระมหาสุพิน ชินนะปัด ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้ด้วย

(รองศาสตราจารย์นภกรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มศว โทร. 5726, 5644

ที่ ทม 1012/ 1996

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณะบดีคณะศึกษาศาสตร์

เนื่องด้วย พระมหาสุพิน ชินนะปัด นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ สุธรรมรักษ์ และ อาจารย์อรรถพร โพธิ์สุข เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์จ้าวรรณ สกฤต เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม “การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ พระมหาสุพิน ชินนะปัด ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้ด้วย

(รองศาสตราจารย์นภาพรณี หะวานนท์)

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มศว โทร. 5726, 5644

ที่ ทม 1012/1๖๙๗

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

เนื่องด้วย พระมหาสุพิน ชินนะปัด นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาโท เรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา สุธรรมรักษ์ และ อาจารย์อรรถพร โพธิสุข เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในกรณี บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วนิตา จำเริญ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม “การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ พระมหาสุพิน ชินนะปัด ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้ด้วย

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามและหนังสือนำ

แบบสอบถาม

เรื่อง

คุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ( ) หน้าข้อความที่เป็นจริงมากที่สุดเกี่ยวกับสถานภาพของท่านเพียงข้อเดียว

1. อายุ

- ( ) น้อยกว่า 20 ปี
- ( ) 20 ปีขึ้นไป

2. จำนวนปีที่อยู่ในสมณเพศ

- ( ) น้อยกว่า 5 ปี
- ( ) 5 - 10 ปี
- ( ) มากกว่า 10 ปี

3. ชั้นปีที่กำลังศึกษา

- ( ) ชั้นปีที่ 1
- ( ) ชั้นปีที่ 2
- ( ) ชั้นปีที่ 3
- ( ) ชั้นปีที่ 4

4. วิทยาเขตที่กำลังศึกษา

- ( ) ส่วนกลาง (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดกรุงเทพมหานคร)
- ( ) ส่วนภูมิภาค (วิทยาเขตมหาชิราลงกรณวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม)

5. วิทยฐานะเดิมก่อนเข้าศึกษา

( ) มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

( ) เปรียญธรรม 5 ประโยค

6. ผลการเรียนรู้ที่เป็นคะแนนเฉลี่ยสะสมครั้งล่าสุดของท่าน เท่ากับ.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของพระนักศึกษา

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่เป็นจริงตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- 5 หมายถึง เป็นความจริงมากที่สุด
- 4 หมายถึง เป็นความจริงมาก
- 3 หมายถึง เป็นความจริงปานกลาง
- 2 หมายถึง เป็นความจริงน้อย
- 1 หมายถึง เป็นความจริงน้อยที่สุด

ข้อ	คุณลักษณะของพระนักศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เป็นความจริงมากที่สุด	เป็นความจริงมาก	เป็นความจริงปานกลาง	เป็นความจริงน้อย	เป็นความจริงน้อยที่สุด
ด้านการเรียน						
1.	ข้าพเจ้าคิดว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต.....	.....	.....	.....	.....	.....
2.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษามีใช้แต่จะเรียนรู้เฉพาะทางธรรมเท่านั้น.....	.....	.....	.....	.....	.....
3.	ข้าพเจ้าคิดว่าความรู้ไม่มีแต่ในห้องเรียนเท่านั้น.....	.....	.....	.....	.....	.....
4.	ข้าพเจ้าคิดว่าห้องสมุดเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อ.....	.....	.....	.....	.....	.....
5.	ข้าพเจ้าคิดว่าห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ.....	.....	.....	.....	.....	.....
6.	ข้าพเจ้าคิดว่าการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต.....	.....	.....	.....	.....	.....
7.	ข้าพเจ้าคิดว่าการวางแผนการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็น.....	.....	.....	.....	.....	.....
8.	ข้าพเจ้าคิดว่าภารกิจที่จะเผยแผ่พระสัทธรรมได้ดีพระนักศึกษาต้องมีความรู้รอบด้าน...	.....	.....	.....	.....	.....
9.	ข้าพเจ้าคิดว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อ	คุณลักษณะของ พระนักศึกษ	ระดับความคิดเห็น				
		เป็น ความจริง มากที่สุด	เป็น ความจริง มาก	เป็น ความจริง ปานกลาง	เป็น ความจริง น้อย	เป็น ความจริง น้อยที่สุด
10.	ข้าพเจ้าไม่ชอบเมื่อบุคคลอื่นชี้จุดบกพร่อง ในการเรียนของตัวเอง.....	.....	.....	.....	.....	.....
11.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระสงฆ์ที่มีความรู้ความ ประพฤดีเป็นที่ศรัทธาของคนทั่วไป.....	.....	.....	.....	.....	.....
12.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่มีใครแก่เกินไปสำหรับ การเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....
13.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าความรู้สามารถเกิดขึ้นได้ ในทุก ๆ สถานการณ์.....	.....	.....	.....	.....	.....
14.	ข้าพเจ้าสามารถบอกจุดมุ่งหมายของการ เรียนรู้ของตนเองได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
15.	ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้า แสวงหาความรู้อยู่เสมอ.....	.....	.....	.....	.....	.....
16.	ข้าพเจ้าไม่เรียนก็ไม่ใช้ความผิดของ ข้าพเจ้า.....	.....	.....	.....	.....	.....
17.	คำตำหนิของผู้อื่นเป็นสิ่งกระตุ้นให้ ข้าพเจ้าพัฒนาการเรียนของตนเอง.....	.....	.....	.....	.....	.....
18.	ข้าพเจ้าสามารถเรียนด้วยตนเองได้ดีเมื่อ เทียบกับบุคคลทั่วไป.....	.....	.....	.....	.....	.....
19.	การเรียนรู้ไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อะไรในชีวิตข้าพเจ้า.....	.....	.....	.....	.....	.....
20.	เพศบรรพชิตของข้าพเจ้าไม่เป็นอุปสรรค ต่อการเรียนรู้.....	.....	.....	.....	.....	.....
21.	ข้าพเจ้าไม่รู้จุดมุ่งหมายการเรียนของ ตนเอง.....	.....	.....	.....	.....	.....
22.	การเรียนรู้เป็นหน้าที่ที่ข้าพเจ้าต้อง รับผิดชอบ.....	.....	.....	.....	.....	.....
23.	ข้าพเจ้าไม่ชอบการเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่ เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์.....	.....	.....	.....	.....	.....
24.	ข้าพเจ้าต้องการเรียนให้ได้ดีในวิชาความรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรม.....	.....	.....	.....	.....	.....
25.	ข้าพเจ้าเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียนรู้ด้วย ตนเอง.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อ	คุณลักษณะของ พระนักศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เป็น ความจริง มากที่สุด	เป็น ความจริง มาก	เป็น ความจริง ปานกลาง	เป็น ความจริง น้อย	เป็น ความจริง น้อยที่สุด
	ด้านความสัมพันธ์กับสังคม					
26.	ข้าพเจ้าเคารพในสิทธิของผู้อื่นเสมอ.....	.....	.....	.....	.....	.....
27.	ข้าพเจ้าเข้าร่วมกิจกรรมที่มหาวิทยาลัย จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ.....	.....	.....	.....	.....	.....
28.	ข้าพเจ้าสามารถปรับตัวเข้ากับสถาน การณ์และบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม.....	.....	.....	.....	.....	.....
29.	ข้าพเจ้าเข้าใจถึงความสำคัญที่จะต้องมี กฎระเบียบแบบแผนของสังคม.....	.....	.....	.....	.....	.....
30.	ข้าพเจ้าเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วน รวมได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
31.	ข้าพเจ้าแสดงธรรมแก่พุทธศาสนิกชน ทั่วไปบ่อยครั้ง.....	.....	.....	.....	.....	.....
32.	ข้าพเจ้ามีความมั่นใจในตัวเองเมื่อได้ โอกาสแสดงธรรมเทศนา.....	.....	.....	.....	.....	.....
33.	ข้าพเจ้าช่วยสงเคราะห์หรืออนุเคราะห์แก่ บุคคลอื่นเสมอ.....	.....	.....	.....	.....	.....
34.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าพระนักศึกษาสามารถทำ ประโยชน์แก่สังคมได้มาก.....	.....	.....	.....	.....	.....
35.	ข้าพเจ้าคิดว่าการเผยแพร่ธรรมะเป็นหน้าที่ ของพระนักศึกษา.....	.....	.....	.....	.....	.....
36.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาไม่ควรยุ่งเกี่ยว กับสังคมทางโลก.....	.....	.....	.....	.....	.....
37.	ข้าพเจ้าคิดว่าการพัฒนาจิตใจของคนใน สังคมเป็นหน้าที่ของพระนักศึกษา.....	.....	.....	.....	.....	.....
38.	การอยู่ในสมณเพศของข้าพเจ้าเป็น อุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับ ชุมชน.....	.....	.....	.....	.....	.....
39.	ข้าพเจ้าสามารถทำงานร่วมกับทั้ง บรรพชิตและฆราวาสได้ดี.....	.....	.....	.....	.....	.....
40.	ข้าพเจ้าสามารถประพฤติตนให้เหมาะสม กับการอยู่ในสมณเพศได้ดี.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อ	คุณลักษณะของ พระนักศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เป็น ความจริง มากที่สุด	เป็น ความจริง มาก	เป็น ความจริง ปานกลาง	เป็น ความจริง น้อย	เป็น ความจริง น้อยที่สุด
41.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาคควรมีส่วนร่วม รับผิดชอบความเป็นไปในสังคมชุมชนที่ ตนพักอาศัยอยู่.....	.....	.....	.....	.....	.....
42.	ข้าพเจ้าคิดว่า การปรับตัวเข้าหาสังคมก่อ ให้เกิดความวุ่นวาย.....	.....	.....	.....	.....	.....
43.	ข้าพเจ้าคิดว่างานส่วนตนสำคัญกว่างาน ส่วนรวม.....	.....	.....	.....	.....	.....
44.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาปรับตัวเข้ากับ สังคมได้ดี.....	.....	.....	.....	.....	.....
45.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาต้องสามารถ ให้คำปรึกษาที่ดีแก่ประชาชนได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
46.	ข้าพเจ้าคิดว่าสถาบันสงฆ์กับสังคมแยก ออกจากกันไม่ได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
47.	ข้าพเจ้ามีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ทั้งบรรพชิตและฆราวาส.....	.....	.....	.....	.....	.....
48.	ข้าพเจ้ายกย่องพระสงฆ์ที่เป็นนักพัฒนา ชุมชน.....	.....	.....	.....	.....	.....
49.	ข้าพเจ้าเคยเป็นพระธรรมวิทยากรสอน ธรรมะตามโรงเรียนต่าง ๆ	.....	.....	.....	.....	.....
50.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาคควรจะต้องมี บทบาทเป็นผู้นำในด้านการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม.....	.....	.....	.....	.....	.....
51.	ด้านคุณธรรมจริยธรรม ข้าพเจ้าประพฤติปฏิบัติตามพระธรรม					
52.	วินัยอย่างเคร่งครัด.....	.....	.....	.....	.....	.....
53.	ข้าพเจ้าไม่ได้นั่งสมาธิทุกวัน.....	.....	.....	.....	.....	.....
54.	ข้าพเจ้าสามารถวางใจให้เป็นกลางได้ทั้ง ในการนิเทศและสรรเสริญ.....	.....	.....	.....	.....	.....
	ข้าพเจ้าใช้ศีลควบคุมกาย วาจา ตนเอง ได้ดี.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อ	คุณลักษณะของ พระนักศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เป็น ความจริง มากที่สุด	เป็น ความจริง มาก	เป็น ความจริง ปานกลาง	เป็น ความจริง น้อย	เป็น ความจริง น้อยที่สุด
55.	ข้าพเจ้าคิดว่าศีลเป็นเกาะคุ้มกันที่ดีของ พระสงฆ์.....	.....	.....	.....	.....	.....
56.	ข้าพเจ้าคิดว่าการศึกษาทำให้เรียน หนังสือได้ดี.....	.....	.....	.....	.....	.....
57.	ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีกับความสำเร็จของ บุคคลอื่น.....	.....	.....	.....	.....	.....
58.	ในบางครั้งข้าพเจ้าควบคุมอารมณ์ตัวเอง ไม่ได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
59.	ข้าพเจ้ามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนอื่น เสมอ.....	.....	.....	.....	.....	.....
60.	ข้าพเจ้าใช้เหตุผลในการตัดสินใจ.....	.....	.....	.....	.....	.....
61.	ข้าพเจ้าประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีของ ผู้อื่นเสมอ.....	.....	.....	.....	.....	.....
62.	ข้าพเจ้าทำงานโดยใช้สมาธิเป็นหลัก สำคัญ.....	.....	.....	.....	.....	.....
63.	ข้าพเจ้าไม่พอใจเมื่อคนอื่นว่ากล่าว ตักเตือนในข้อผิดพลาดของตน.....	.....	.....	.....	.....	.....
64.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าธรรมะช่วยยกระดับจิตใจ คนให้สูงขึ้นได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
65.	ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะประพฤติเป็นแบบ อย่างที่ดีของผู้อื่นได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
66.	ข้าพเจ้ามีความปรารถนาให้ทุกคนมี ความสุข.....	.....	.....	.....	.....	.....
67.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาต้องถึงพร้อม ด้วยความรู้และการประพฤติที่ดี.....	.....	.....	.....	.....	.....
68.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระวินัยเป็นสิ่งที่สำคัญ สำหรับพระสงฆ์.....	.....	.....	.....	.....	.....
69.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาต้องมีการ สำรวมกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อยในทุก อิริยาบถ.....	.....	.....	.....	.....	.....

ข้อ	คุณลักษณะของ พระนักศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
		เป็น ความจริง มากที่สุด	เป็น ความจริง มาก	เป็น ความจริง ปานกลาง	เป็น ความจริง น้อย	เป็น ความจริง น้อยที่สุด
70.	ข้าพเจ้าสามารถยับยั้งชั่งใจไม่ให้หลงไป ในทางที่ผิดได้.....	.....	.....	.....	.....	.....
71.	ข้าพเจ้าคิดว่าการเสพสิ่งเสพติดเป็นการ ผิดต่อพระวินัย.....	.....	.....	.....	.....	.....
72.	การอยู่เพศบรรพชิตของข้าพเจ้าทำให้ ห่างไกลจากอบายมุขทั้งปวง.....	.....	.....	.....	.....	.....
73.	ข้าพเจ้าคิดว่าพระนักศึกษาที่ประพฤติ ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยย่อมเป็นที่ ศรัทธาของคนทั่วไป.....	.....	.....	.....	.....	.....
74.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าเมตตาเป็นธรรมล้ำจุนโลก..	.....	.....	.....	.....	.....
75.	ข้าพเจ้าเชื่อว่าผู้ที่มีปัญญาสามารถแก้ไข ปัญหาได้.....	.....	.....	.....	.....	.....

ที่ ทม 1012/ 544

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒ กรกฎาคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

นั้สการ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย พระมหาสุพิน ชินนะปัด นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปฏิญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา สุธรรมรักษ์ และ อาจารย์อรรณพ โพธิสุข เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์ ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขออนุญาตใช้สถานที่ และขอให้ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 300 รูป ตอบแบบสอบถามคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในระหว่างเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม 2545

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ พระมหาสุพิน ชินนะปัด ได้เก็บข้อมูลในการทำปฏิญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

นั้สการด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภกรณณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5726, 5644

โทรสาร. 02-258-4119

ที่ ทม 1012/ ๕๕๕

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๕ กรกฎาคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

นมัสการ ผู้อำนวยการวิทยาเขตมหาวชิราลงกรณ์วิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย พระมหาสุพิน ชินนะปัด นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปฏิญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา สุธรรมรักษ์ และ อาจารย์อรรณพ โทธิสุข เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์ ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขออนุญาตใช้สถานที่ และขอให้ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 300 รูป ตอบแบบสอบถามคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2545

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ พระมหาสุพิน ชินนะปัด ได้เก็บข้อมูลในการทำปฏิญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

นมัสการด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภากรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5726, 5644

โทรสาร. 02-258-4119

ที่ ทม 1012/ 5648

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๕ กรกฎาคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

นมัสการ ผู้อำนวยการวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย พระมหาสุหีน ชินนะปัด นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา สุธรรมรักษ์ และ อาจารย์อรรณพ โทธิสุข เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขออนุญาตใช้สถานที่ และขอให้ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 300 รูป ตอบแบบสอบถามคุณลักษณะของพระนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2545

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ พระมหาสุหีน ชินนะปัด ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

นมัสการด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5726, 5644

โทรสาร. 02-258-4119

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	พระมหาสุพิน ชินนะปัต (สิรินโท)
วัน เดือน ปี เกิด	10 กันยายน 2518 จังหวัดร้อยเอ็ด
ที่อยู่	969 วัดปทุมวนาราม ถนนพระราม 1 แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2539 เปรียญธรรม 7 ประโยค พ.ศ. 2541 ปริญญาตรี ศาสนศาสตร์บัณฑิต (ศน.บ.) คณะศึกษาศาสตร์ วิชาเอกภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2546 ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาเอกการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ